

2013
YÜKSEK İHTİSAS
ÜNİVERSİTESİ

UKA
akademi

I. INTERNATIONAL
CONGRESS ON COMBATING VIOLENCE

NOVEMBER 7-8, 2025
ANKARA

KONGRE BAŞKANLARI

KONGRE ONURSAL BAŞKANI

Erol USTA

Yüksek İhtisas Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Kadirhan SUNGUROĞLU

Yüksek İhtisas Üniversitesi Rektörü

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

UKA Akademi Başkanı

KONGRE SEKRETERYASI

Dr. Öğr. Üyesi Birgül VURAL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Burak ŞİRİN
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Şeyda ÖZTUNA
UKA Akademi

Sevda TOPÇU
Yüksek İhtisas Üniversitesi

I. ULUSLARARASI ŞİDDETLE MÜCADELE KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI

7-8 KASIM 2025, Ankara, TÜRKİYE

I. INTERNATIONAL CONGRESS ON COMBATING VIOLENCE CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

7-8 November 2025, Ankara, TÜRKİYE

© 2025 Ankara Nobel Tıp Kitabevleri Ltd. Şti.

ISBN: 978-625-5746-18-4

**Ankara Nobel Tıp
Kitabevleri LTD. ŞTİ.
markasıdır.**

Kitaptaki bölüm içeriklerinin sorumluluğu, yazarlarına aittir.

5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yayım hükümleri gereğince herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.

Medikal bilgiler sürekli değişmekte ve güncellenmektedir. Standart güvenlik uygulamaları dikkate alınmalıdır. Yeni araştırmalar ve klinik tecrübeler ışığında, tedavilerde ve ilaç uygulamalarında değişiklikler yapılması gerekli olabilir. Okuyuculara, ilaçlar hakkında üretici firma tarafından sağlanan son bilgileri mutlaka kontrol etmeleri önerilir. Dozaj, uygulama şekilleri ve kontrendikasyonlar; güncel bilgiler ışığında sürekli olarak takip edilmelidir. Her hasta için en iyi tedavi şeklini, en doğru ilaçları ve dozları belirlemek; uygulamayı yapan hekim sorumluluğundadır. Yayıncı ve editörler bu yayından dolayı meydana gelebilecek hastaya ve ekipmanlara ait herhangi bir zarar veya hasardan sorumlu değildir.

KURULLAR / COMMITTEES

KONGRE ONURSAL BAŞKANI/ HONORARY PRESIDENT OF THE CONGRESS

Erol USTA, *Yüksek İhtisas Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı*

KONGRE BAŞKANLARI / HEADS OF CONGRESS

Prof. Dr. Kadirhan SUNGUROĞLU, *Yüksek İhtisas Üniversitesi Rektörü*

Prof. Dr. Nermin GÜRHAN, *UKA Akademi Başkanı*

KONGRE SEKRETERYASI/ CONGRESS SECRETERIAT

Dr. Öğr. Üyesi Birgül VURAL, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Burak ŞİRİN, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*

Dr. Şeyda ÖZTUNA, *UKA Akademi*

Sevda TOPÇU, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

DÜZENLEME KURULU / ORGANIZING COMMITTEE

Doç. Dr. İsmail ŞİMŞİR, *Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Burcu BABA, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Elanur DİKİCİOĞLU, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Fulya SARPER, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Görkem CENGİZ, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Meral SEVÜK, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÇETİN, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Ülker ÇUHACI, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Öğr. Gör. Dr. Esmâ Deniz BARÇ, *Yüksek İhtisas Üniversitesi*

Dr. Fatih SEYRAN, *UKA Akademi*

BİLİMSEL KURUL / SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Aleksandra CATIĆ-ĐORĐEVIĆ, *Department of Pharmacy, Faculty of Medicine, University of Nis, Serbia*

Prof. Dr. Alka MAURYA, *India Noida Amity University, India*

Prof. Dr. Ali BOZKURT, *Yüksek İhtisas Üniversitesi, Türkiye*

Prof. Dr. Arzu DURSUN, *Yüksek İhtisas Üniversitesi, Türkiye*

Prof. Dr. Ercan DALBUDAK, *Yüksek İhtisas Üniversitesi, Türkiye*

Prof. Dr. İlknur BOSTANCI, *Yüksek İhtisas Üniversitesi, Türkiye*

Prof. Dr. Ljiljana MARKOVIC, *European Center for Peace and Development (ECPD) University, Serbia*

Prof. Dr. Mustafa SAĞSAN, *European University of Lefke, KKTC*

Prof. Dr. Nalan KAZAZ, *Kosovo Pristina AAB University, Kosovo*

Prof. Dr. Natalia V. BRYUKHANOVA, *Russia Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Russia*

Prof. Dr. Şebnem KAVAKLI, *Yüksek İhtisas Üniversitesi, Türkiye*

Doç. Dr. Elşad NOVRUZOV, *Azerbaijan Medical University, Azerbaijan*

Doç. Dr. Tamara RATKOVIC, *Univerzitet Singidunum & University of Belgrade, Serbia*

Doç. Dr. Milica JOTOV, *Director of the Educational and Research Center of the South Russian Institute of Management of the Presidential Academy, Serbia*

Doç. Dr. Mirjana ILIĆ, *Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia*

Doç. Dr. Emina KARO, *University of New York Tirana, Albania*

Dr. (PhD) Tamara STOJMENOVIĆ, *Vernermed, Serbia*

KONGRE TEMALARI/CONGRESS THEMES

- Toplumsal Şiddet
- Şiddetin Sosyolojisi
- İşyeri Şiddeti ve Mobbing
- Medya ve Şiddet
- Şiddeti Önleme Stratejileri
- Şiddetle Mücadelede Politikalar ve Uygulamalar
- Aile İçi Şiddet
- Kadına Yönelik Şiddet
- Çocuklara Yönelik Şiddet
- Akran Zorbalığı ve Okul Ortamında Şiddet
- Gençlik ve Şiddet
- Yaşlılara Yönelik Şiddet
- Engellilere Yönelik Şiddet
- Cinsel Şiddet ve İstismar
- Sağlıkta Şiddet
- Sporda Şiddet
- Hayvanlara Yönelik Şiddet
- Dijital Şiddet ve Siber Zorbalık
- Psikiyatri ve Şiddet
- Psikolojik Dayanıklılık ve Baş Etme Mekanizmaları
- Beslenme, Madde Kullanımı ve Şiddet İlişkisi
- Hukuki Boyut: Şiddetin Önlenmesinde Mevzuat ve Adli Yaklaşımlar
- Disiplinler Arası Yaklaşımlar ve Bütüncül Çözüm Modelleri

KONGREDEN KARELER/SNAPSHOTS FROM THE CONGRESS

112 Acil Sağlık Hizmetlerinde Şiddet

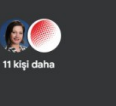
- Bu sunumda;
- 112 Acil Sağlık Hizmetlerinin tarihçesi
- 112 acil sağlık çalışanlarının maruz kaldığı şiddetin nedenleri,
- Şiddetin türleri ve istatistikleri,
- Sonuçları ve çözüm önerileri değerlendirilecektir.

Osman Nuri Kun...

İSMAIL ŞİMŞİR

11 kişi daha

Dr. Fatih SEYRAN

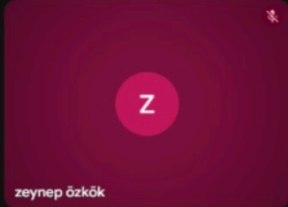
Kullanıcılar

Katılımcılar 15

- Dr. Fatih SEYRAN (Siz)
- Arzu Aydoğan
- BİRGÜL VURAL
- Fulya Sarper
- İSMAIL ŞİMŞİR
- Nermin gürhan
- Osman Ayyıldız
- Osman Nuri Kundakçı

Seda Er

zeynep özkök

Zeynep ALCAN

Sude Suna

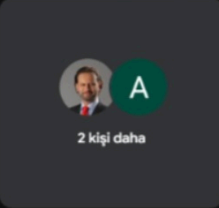
yasemin sapcı can

Zeynep SOYLEMEZ

Raiife Taşkuran

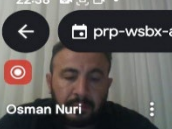
2 kişi daha

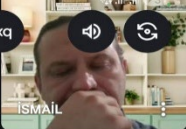
USTE

22:31 | prp-wsbn-axq

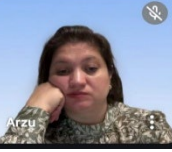
22:38 | prp-wsbn-axq

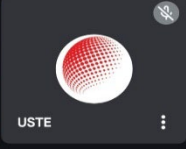
Osman Nuri

İSMAIL

Arzu

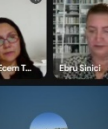
USTE

Taraftar Saldırganlığının Psikososyal Boyutu

SPORDA ŞİDDET SEMPOZYUMU
Dr. Öğr. Üy. Muhammet Cihai Çiftçi

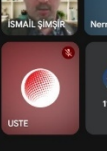
Muhammet ÇİFTÇİ

Lirza Ecevit T.

Ebru Sincir

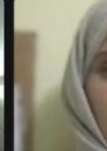
İSMAIL ŞİMŞİR

Nermin gürhan

11 kişi daha

USTE

Dr. Fatih SEYRAN

SRA BEKİRCAN

Ceylin Doğan

Oya İnci Bolat

Emine Korkmaz

Aslıhan Uyar

hülya kök eren

Şeyda Altınsoy

Dr. Fatih SEYRAN

ÖZET BİLDİRİLER/ ABSTRACT PAPERS

YETİŞKİN BİREYLERDE GENEL PSİKOPATOLOJİ PROFİLLERİ İLE ŞİDDET EĞİLİMİ VE ŞİDDET DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ.

Uzm. Dr. Baise TIKIR, Doç Dr. Mahmut Saadi YARDIM

Özet

Amaç: Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün tanımına göre; kişinin kendisine, başka bir kişiye, bir grup veya topluluğa karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği veya yoksunlukla sonuçlanma olasılığı yüksek olan, tehdit altında veya kasıtlı olarak fiziksel güç kullanımıdır. Saldırganlık (agresyon), kendine veya başkalarına zarar verebilecek eylemleri temsil ederken, şiddet aşırı fiziksel zarara neden olmayı amaçlayan saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada sosyodemografik özellikler ve psikopatolojinin şiddet eğilimi ve agresyon ile ilişkisi araştırıldı.

Gereç ve yöntem: Veriler online platformlar (facebook, instagram, whatsapp) aracılığı ile ulaşılan bireylerden formları eksiksiz dolduran ve çalışmaya dahil edilme kriterlerini karşılayan (18 yaş ve üzeri olmak, gönüllü olmak, okur-yazar olmak, Türkçe bilmek ve internet kullanıcısı olmak) 292 kişinin bilgilerinden elde edildi. Katılımcıların öz bildirim ölçeklerinin (Sosyodemografik ve Klinik Veri Formu, Psikolojik Belirti Tarama Ölçeği (SCL 90-R), Şiddet Eğilim Ölçeği (ŞEÖ), Açık Agresyon Ölçeği(AAÖ)) doldurulması sağlandı.

Bulgular: Çalışmaya katılanların sosyodemografik özellikleri incelendiğinde bireylerin 213'ü (%73) kadın, 79'u (%27) erkekti. 18-72 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması 39,06±10,64'tü. ŞEÖ, AAÖ ve sözel agresyon puanları erkeklerde kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulundu. İlkokul mezunu olan, düşük gelir durumu olan, bekar olan ve çocuğu olmayanlarda ŞEÖ yüksekti. Çalışmamızda tüm SCL 90-R alt ölçekleri ile ŞEÖ ve AAÖ arasında anlamlı ilişkiler bulundu. Özellikle, paranoid düşünce ölçeği puanları ile şiddet eğilimi arasında pozitif bir ilişki tespit edildi. Regresyon modellerine göre sosyodemografik özellikler ve sağlık durumu, şiddet eğiliminin %22'sini, agresyonun ise %19'unu açıkladı. Ayrıca tüm psikopatoloji alt ölçeklerinin şiddet eğiliminin %53'ünü açıkladığı; depresyon, öfke ve paranoyanın şiddet eğilimi için anlamlı düzeyde risk faktörü olduğu görüldü.

Sonuç: Bu bulgular ışığında sosyodemografik özellikler ve tüm psikopatoloji tipleri ile şiddet eğilimi ve agresyon arasında ilişki vardı. Depresyon, öfke ve paranoya şiddet için risk faktörleriydi. Sonuç olarak, bu çalışma sosyodemografik özelliklerin ve psikiyatrik semptomların şiddet eğilimi ve agresyon üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar,

sağlık politikalarının ve şiddeti önleme programlarının, bireylerin sosyodemografik özellikleri ve psikopatolojilerini dikkate alarak şekillendirilmesi ve psikiyatrik müdahalelerin daha etkin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, Şiddet Eğilimi, Agresyon, Psikopatoloji

THE RELATIONSHIP BETWEEN GENERAL PSYCHOPATHOLOGY PROFILES AND VIOLENT TENDENCY AND AGGRESSIVE BEHAVIOR IN ADULTS

Uzm Dr. Baise TIKIR, Doç. Dr. Mahmut Saadi YARDIM

ABSTRACT

Objectives : According to the definition of the World Health Organization (WHO); It is the threatened or intentional use of physical force against oneself, another person, a group or community, that is likely to result in injury, death, psychological harm, developmental delay or deprivation. While aggression represents actions that may harm oneself or others, violence is defined as aggression intended to cause extreme physical harm. This study investigates the relationship of sociodemographic characteristics and psychopathology with violent tendencies and aggression.

Methods: The data was obtained from the information of 292 individuals reached through online platforms (facebook, Instagram, WhatsApp) who filled out the forms completely and met the inclusion criterias in the study. Participants were asked to fill out self-report scales (Sociodemographic and Clinical Data Form, Psychological Symptom Screening Scale (SCL 90-R), Violence Tendency Scale (VTS), Overt Aggression Scale (OAS)).

Results: When the sociodemographic characteristics of the study participants are examined, 213 (73%) of the individuals are women and 79 (27%) are men. The average age of participants between the ages of 18-72 is 39.06 ± 10.64 . VAS, AAS and verbal aggression scores were found to be significantly higher in males than in females. VAS is high in those who are primary school graduates, have low income, are single and have no children. In our study, significant relationships were found between all SCL 90-R subscales and VAS and AAS. In particular, a positive relationship was found between paranoid thought scale scores and violent tendencies. According to regression models, sociodemographic characteristics and health status explain 22% of the tendency towards violence and 19% of aggression. Additionally, all psychopathology subscales explained 53% of violent tendencies; Depression, anger and paranoia have been found to be significant risk factors for violent tendencies.

Conclusion: In the light of these findings, sociodemographic characteristics and all types of psychopathology are associated with violent tendencies and aggression. Depression, anger, and paranoia are risk factors for violence. In conclusion, this study revealed the effects of sociodemographic characteristics and psychiatric symptoms on violent tendencies and

aggression. These results emphasize that health policies and violence prevention programs should be shaped by taking into account individuals' sociodemographic characteristics and psychopathologies, and psychiatric interventions should be used more effectively.

Key Words: Violence, Violent Tendency, Aggression, Psychopathology

KAMU ÇALIŞANLARININ KADINA YÖNELİK ŞİDDETE BAKIŞ AÇILARI:

SAĞLIK BİLİMLERİ İDARİ PERSONEL ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Dr. Yasemin UĞURLU, Hemşire Meryem CENGİZ, Doç. Dr. Nalan GÖRDELES BEŞER, Prof. Dr. Nil BAĞRIAÇIK

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, kamu çalışanlarının özellikle üniversitenin sağlık bilimleri altında çalışan idari personelin kadına yönelik şiddete bakış açısını belirlemek amacıyla tanımlayıcı ve nitel çalışma olarak yapılmıştır.

Yöntem: Araştırmanın evrenini, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (NOHU) Zübeyde Hanım Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Zübeyde Hanım Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda çalışan idari personel oluştururken, örneklemini ise araştırmaya katılmayı ve araştırmacılarla görüşmeyi kabul eden tüm idari personel oluşturmuştur. Araştırmanın uygulamasına NOHU Etik Kurulu'ndan onay ve katılımcılardan aydınlatılmış onam alındıktan sonra başlanmıştır. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmış, verilerin değerlendirilmesi içerik analizi ile yapılmıştır.

Bulgular: Araştırma 17 katılımcı ile yapılmıştır. Katılımcıların 10'u kadın, 13'ü evli, çoğunluğu çocuk sahibidir. Yaş ortalaması ise 41,76'dır. Katılımcıların çoğu, şiddeti tanımlamış ve çeşitlerini sıralamış; şiddet mağdurlarının kadın ve çocuklar olduğunu; eğitimsizlik, erkeğin kendini üstün görmesi ve ekonomik faktörlerin şiddete yol açtığını; şiddet cezalarının caydırıcı olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların 6284 sayılı kanun içeriğini bilmedikleri de saptanmıştır.

Sonuç: Ülkemizde özellikle kadına yönelik şiddet cezalarının caydırıcı olması ve topluma 6284 sayılı kanun içeriği hakkında eğitimler verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına şiddet, Kamu çalışanları.

PUBLIC EMPLOYEES' PERSPECTIVES ON VIOLENCE AGAINST WOMEN: A CASE STUDY OF HEALTH SCIENCES ADMINISTRATIVE STAFF

Lecturer Dr. Yasemin UĞURLU, Nurse Meryem CENGİZ, Assoc. Prof. Dr. Nalan
GÖRDELES BEŞER, Prof. Dr. Nil BAĞRIAÇIK

ABSTRACT

Objectives: This research was conducted as a descriptive and qualitative study to determine the perspective of public employees, especially administrative staff working in the health sciences field of the university, on violence against women.

Methods: The research population consisted of administrative staff working at Niğde Ömer Halisdemir University (NOHU) Zübeyde Hanım Faculty of Health Sciences and Zübeyde Hanım Vocational School of Health Services, while the sample consisted of all administrative staff who agreed to participate in the study and interview with the researchers. The study was initiated after receiving approval from the NOHU Ethics Committee and informed consent from the participants. Data were collected using a semi-structured interview form developed by the researchers. The evaluation of the data was done through content analysis.

Findings: The study was conducted with 17 participants. Ten of the participants were female, 13 were married, and the majority had children. The average age was 41.76. Most participants defined violence and listed its types, stating that women and children are the victims of violence; that lack of education, male superiority, and economic factors contribute to violence; and that penalties for violence should be deterrent. It was also determined that the participants were unfamiliar with the content of Law No. 6284.

Conclusion: It is recommended that penalties for violence against women in our country be deterrent, and that society be educated about the content of Law No. 6284.

Keywords: Violence against women, Public employees.

AKRAN ZORBALIĞI DİJİTALLEŞİYOR: RUH SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARI

Dr. Şeyda ÖZTUNA, Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

Özet

Dijital teknolojilerin gençlerin yaşamında merkezi bir yere oturmasıyla birlikte akran zorbalığı geleneksel fiziksel ortamdan çevrim içi alanlara taşınmıştır. Siber zorbalık; anonimlik, hızlı yayılım, 24 saat erişilebilirlik ve kalıcı dijital iz bırakma gibi özellikleri nedeniyle mağdurlar için ciddi psikososyal riskler oluşturmaktadır. Literatür, dijital zorbalığın depresyon, anksiyete, travma belirtileri, benlik saygısında düşüş ve intihar düşüncesi gibi ruh sağlığı sonuçlarıyla güçlü biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir. Hemşirelik mesleği, özellikle ruh sağlığı ve toplum sağlığı hemşireliği kapsamında, siber zorbalığın önlenmesi, erken tanınması, danışmanlık ve müdahale süreçlerinde temel bir role sahiptir. Bu derlemede dijitalleşen akran zorbalığının güncel boyutları, psikososyal etkileri ve hemşirelik yaklaşımları güncel bilimsel kanıtlar doğrultusunda ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, siber zorbalık, dijital zorbalık, ruh sağlığı, hemşirelik.

PEER BULLYING GOES DIGITAL: ITS EFFECTS ON MENTAL HEALTH AND NURSING APPROACHES

Dr. Şeyda ÖZTUNA, Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

Abstract

With digital technologies taking a central role in the lives of young people, peer bullying has shifted from traditional physical settings to online environments. Cyberbullying poses serious psychosocial risks for victims due to its features such as anonymity, rapid dissemination, 24/7 accessibility, and the permanence of digital traces. The literature shows that digital bullying is strongly associated with mental health outcomes, including depression, anxiety, post-traumatic stress symptoms, decreased self-esteem, and suicidal ideation. The nursing profession, particularly in the context of mental health and community health nursing, plays a key role in the prevention, early detection, counseling, and intervention processes related to cyberbullying. This review examines the current dimensions of digital peer bullying, its psychosocial effects, and nursing approaches in line with up-to-date scientific evidence.

Keywords: Peer bullying, cyberbullying, digital bullying, mental health, nursing.

1. Giriş

Dijital dönüşüm, çocuklar ve ergenlerin sosyal ilişkiler şekillerini köklü biçimde değiştirmiştir. İnternet ve sosyal medya platformları, yalnızca iletişim aracı olmanın ötesine geçerek gençlerin kimlik oluşturma sürecini, sosyal kabul ihtiyaçlarını ve akran ilişkilerini şekillendiren temel bir ortam hâline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), akran zorbalığını; güç dengesizliğine dayanan, kasıtlı olarak tekrarlanan zarar verici davranışlar bütünü olarak tanımlamaktadır. Dijital ortamlar bu davranışların niteliğini dönüştürmüş ve görünürlüğünü artırmıştır.

Siber zorbalık, mağdurun fiziksel olarak uzak olduğu ortamlarda gerçekleşse de etkileri yüz yüze zorbalıktan daha ağır olabilmektedir. Çünkü dijital içerik silinmesi zor, hızla yayılabilen ve çoğu zaman anonim kullanıcılarca desteklenen bir yapıya sahiptir. Son yıllardaki araştırmalar, siber zorbalığın depresyon, anksiyete, travma belirtileri ve intihar düşüncesi gibi ciddi psikiyatrik sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Kowalski et al., 2019; Hamm et al., 2015).

Bu derlemenin amacı, akran zorbalığının dijitalleşen yapısını açıklamak, siber zorbalığın ruh sağlığı üzerindeki etkilerini güncel literatürle ortaya koymak ve hemşirelik disiplininin koruyucu–önleyici rollerini tartışmaktır.

2. Kavramsal Çerçeve: Akran Zorbalığından Dijital Zorbalığa

2.1. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı; aynı yaş grubundaki bireyler arasında güç dengesizliği bulunan, tekrarlayıcı nitelikte fiziksel, sözel veya sosyal zarar verici davranışlardır. Ergenlik döneminde daha sık görüldüğü bilinmektedir.

2.2. Dijitalleşmenin Etkisi

Teknolojinin günlük yaşamın merkezine yerleşmesiyle birlikte zorbalık davranışları sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları, çevrim içi oyunlar ve dijital platformlar üzerinden gerçekleşir hâle gelmiştir. Bu yeni biçime siber zorbalık adı verilir.

2.3. Siber Zorbalığın Tipleri

Literatür, dijital zorbalığı çeşitli türlere ayırmaktadır (Patchin & Hinduja, 2015):

- Sözel saldırı (hakaret, tehdit, alay)
- Dışlama / izolasyon
- İtibar zedeleme
- Gizlilik ihlali (fotoğraf veya mesaj paylaşımı)
- Siber takip ve taciz
- Taklit (fake hesap açma)

Bu davranışlar görünürde dijital olsa da yarattığı psikososyal zarar yüz yüze zorbalığın ötesine geçebilir.

2.4. Dijital Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri

- Anonimlik: Failin kimliği gizli olabilir.
- Sürekli erişilebilirlik: 7/24 devam etme potansiyeli vardır.
- Hızlı yayılabilirlik: Bir içerik saniyeler içinde yüzlerce kişiye ulaşabilir.
- Kalıcılık: Dijital içerik silinse bile izleri depolarda kalabilir.
- Geniş izleyici kitlesi: Utanç duygusunu artırır.
- Bu özellikler mağdurlar için riskin şiddetini artırmaktadır.

3. Dijital Zorbalığın Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Araştırmalar, siber zorbalığın ruh sağlığı üzerinde ciddi kısa ve uzun dönem etkiler yarattığını göstermektedir.

3.1. Depresyon ve Anksiyete

Ergenlerde yapılan meta-analizler, siber zorbalık mağdurlarında depresyon riskinin anlamlı derecede arttığını ortaya koymuştur (Kowalski et al., 2014). Hamm ve arkadaşları (2015), siber zorbalığa maruz kalan ergenlerde anksiyete belirtilerinin de yüksek olduğunu bildirmiştir.

3.2. Benlik Saygısında Azalma

Siber zorbalık, ergenlerin kimlik gelişimi döneminde benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Özellikle sosyal görünürlüğü yüksek olan zorbalık türlerinde (fotoğraf yayma, mizahi içerik oluşturma) benlik saygısında belirgin düşüş görülmektedir (Wright, 2020).

3.3. Travma Sonrası Belirtiler

Bazı çalışmalar, siber zorbalığa maruz kalmanın travma sonrası stres belirtileriyle ilişkili olabileceğini göstermiştir (Nixon, 2014). Dijital içeriklerin kalıcılığı mağdurların güvende hissetmesini zorlaştırmaktadır.

3.4. İntihar Düşüncesi ve Davranışları

Hinduja ve Patchin (2018), siber zorbalık mağdurlarında intihar düşüncesi oranlarının anlamlı şekilde yükseldiğini bulmuştur. Özellikle hem yüz yüze hem çevrim içi zorbalığa birlikte maruz kalanlarda risk daha yüksektir.

3.5. Sosyal İzolasyon ve Okuldan Uzaklaşma

Mağdurlar çevrim içi saldırılar nedeniyle sosyal geri çekilme, okuldan kaçınma ve akademik başarıda düşüş yaşayabilmektedir.

3.6. Fail ve Tanık Olanlar İçin Psikososyal Sonuçlar

Yalnızca mağdurlar değil; fail olan gençlerde de agresyon, empati eksikliği ve ilerleyen yaşlarda antisosyal davranış risklerinin arttığı gösterilmiştir (Barlett & Coyne, 2014). Tanık olan gençlerde ise suçluluk ve çaresizlik duyguları görülebilir.

4. Risk Faktörleri

4.1. Bireysel Faktörler

- Düşük benlik saygısı
- Sosyal beceri eksikliği
- İçer dönük kişilik özellikleri
- Aşırı sosyal medya kullanımı

4.2. Aile Faktörleri

Ebeveyn gözetiminin yetersiz olması

Dijital medya kullanımına ilişkin sınırlandırmaların bulunmaması

4.3. Okul ve Çevresel Faktörler

Güvensiz okul ortamı

Öğretmenlerin farkındalığının düşük olması

Akran dayanışmasının zayıf olması

4.4. Dijital Okuryazarlık Yetersizliği

Gençler dijital riskleri bilmeden internet ortamında aktif rol almaktadır.

5. Hemşirelik Yaklaşımları

Hemşirelik mesleği, siber zorbalığın önlenmesi ve mağdurlara destek verilmesinde merkezî bir role sahiptir.

5.1. Erken Tanılama

Hemşireler; okul, toplum sağlığı ve psikiyatri alanlarında erken belirti ve risk faktörlerinin tanılanmasında kritik bir konumdadır.

Görülebilen erken belirtiler:

- Uyku bozuklukları
- Okula gitmeyi reddetme
- Sosyal çekilme
- Ani duygudurum değişiklikleri
- Ekran karşısında kaygı

5.2. Psikososyal Değerlendirme

Hemşireler, mağdurun duygusal tepkilerini, travmatik etkilerini, aile içi desteğini ve risk düzeyini değerlendirmelidir. Gerektiğinde psikiyatri uzmanına yönlendirme yapılmalıdır.

5.3. Güvenli Dijital Davranış Eğitimleri

Toplum sağlığı hemşireleri ve okul hemşireleri şu eğitimleri verebilir:

- Dijital ayak izi farkındalığı
- Güvenli hesap yönetimi
- Siber zorbalıkla karşılaşıldığında yapılacaklar
- Empati ve iletişim becerileri
- Dijital etik

5.4. Müdahale Yaklaşımları

Duygusal destek ve danışmanlık

Aile ile iş birliği

Okul yönetimiyle koordinasyon

Travma odaklı yaklaşımlar (gerekli durumlarda)

Kriz yönetimi (intihar riski varsa)

5.5. Koruyucu Hemşirelik Uygulamaları

Okullarda zorbalık karşıtı programlara katılım

Ebeveynlere yönelik eğitimler

Riskli öğrencilerin izlenmesi

Dijital farkındalık kampanyaları

5.6. Politika ve Savunuculuk Rolü

Hemşireler, toplum düzeyinde zorbalığı azaltmaya yönelik politika geliştirme süreçlerinde aktif rol alabilir.

6. Sonuç

Dijitalleşme ile birlikte akran zorbalığı giderek daha karmaşık bir hâl almış; mağdurların ruh sağlığı üzerindeki etkileri derinleşmiştir. Siber zorbalık; depresyon, anksiyete, travma belirtileri ve intihar riski gibi ciddi sonuçlara yol açmaktadır. Literatür, hemşirelerin bu alanda kritik bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Hemşirelik mesleğinin koruyucu, önleyici, eğitici ve danışmanlık rollerinin güçlendirilmesi, gençlerin dijital ortamda güvenli bir şekilde gelişimini destekleyecektir.

Kaynaklar

Barlett, C. P., & Coyne, S. M. (2014). A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 40(5), 474-488.

Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., ... & Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *JAMA Pediatrics*, 169(8), 770-777.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2018). Connecting adolescent suicide to the severity of bullying and cyberbullying. *Journal of School Violence*, 18(3), 333-346.

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-1137.

Kowalski, R. M., Limber, S. P., & McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 20-32.

Nixon, C. L. (2014). Current perspectives: The impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 5, 143-158.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying* (2nd ed.). Corwin Press.

Wright, M. F. (2020). The role of protective factors in decreasing the negative effects of cyberbullying victimization on adolescents' psychological adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(4), 866-879.

PLANLI DAVRANIŞ TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE SİBER ZORBALIĞIN ÖNLENMESİ: BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Arş.Gör. Sümeyye KAVİCİ , Doç. Dr. Aygöl KISSAL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği

ÖZET

Amaç: Bu derleme, Planlı Davranış Teorisi (PDT) çerçevesinde siber zorbalığın önlenmesine ilişkin mevcut kanıtları incelemek ve teoriye dayalı müdahale önerileri geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Çalışmada geleneksel derleme yöntemi kullanılmıştır. PubMed, Scopus, Web of Science, TR Dizin ve Google Scholar veritabanlarında “Planlı Davranış Teorisi”, “siber zorbalık”, “Planlı Davranış Teorisi” ve “siber zorbalık” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan aramalarla bulunan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmalara dahil edilme kriterleri, PDT çerçevesinde ergen ve genç yetişkin gruplarında siber zorbalık davranışlarını veya müdahale niyetlerini açıklayan araştırmaları kapsamaktadır.

Bulgular: Literatür incelemesi, siber zorbalığı önlemeyi amaçlayan PDT'ye dayalı kısıtlı sayıda çalışma ortaya çıkarmıştır. Bir çalışma, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağdurlarına yardım etme niyetlerini açıklarken, diğeri okul ortamında siber zorbalığa müdahale etme niyetlerini değerlendirmiştir. Her iki çalışma da PDT'nin temel değişkenlerinin (tutum, öznel norm ve algılanan davranış kontrolü) müdahale niyetinin güçlü belirleyicileri olduğunu göstermiştir. Ayrıca, modele empati, algılanan sorumluluk ve pişmanlık beklentisi gibi değişkenlerin eklenmesinin, bireylerin yardım etme veya müdahale davranışlarını daha iyi açıkladığı belirlenmiştir.

Sonuç: Bulgular, Planlı Davranış Teorisinin siber zorbalığı önlemeye yönelik müdahaleler geliştirmek için teorik bir temel sağlayabileceğini göstermektedir. Uygulamada, okul temelli eğitim programları, PDT'nin bileşenlerini dikkate alarak empati, özdenetim ve dijital etik bilincini güçlendiren içerikleri içermelidir. Gelecekteki çalışmalar, çeşitli sosyo-kültürel bağlamlarda, davranışsal niyetlerin yanı sıra gerçek davranışları değerlendirmeye odaklanarak ve öz yeterlilik ve algılanan davranış kontrolü gibi kavramları daha derinlemesine inceleyerek yürütülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Planlı Davranış Teorisi, Siber Zorbalık, Önleme.

PREVENTION OF CYBERBULLYING WITHIN THE FRAMEWORK OF THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR: A REVIEW STUDY

Arş. Gör. Sümeyye KAVİCİ , Doç. Dr. Aygöl KISSAL

Abstract

Objective: This review aims to examine the existing evidence on preventing cyberbullying within the framework of the Theory of Planned Behavior (TPB) and to develop theory-based intervention recommendations.

Method: The study employed the traditional review method. Studies found by searching the PubMed, Scopus, Web of Science, TR Dizin, and Google Scholar databases using the keywords "Theory of Planned Behavior," "cyberbullying," "Planned Behaviour Theory," and "cyberbullying" were reviewed. The inclusion criteria for the studies encompassed research explaining cyberbullying behaviors or intervention intentions in adolescent and young adult groups within the framework of TBP.

Findings: A literature review has revealed a limited number of studies based on TPB aimed at preventing cyberbullying. One study explained university students' intentions to help victims of cyberbullying, while the other evaluated teachers' intentions to intervene in cyberbullying in the school environment. Both studies showed that the core variables of TPB (attitude, subjective norm, and perceived behavioral control) are strong predictors of intervention intention. Furthermore, it was determined that adding variables such as empathy, perceived responsibility, and expectation of regret to the model better explains individuals' helping or intervention behaviors.

Conclusion: The findings suggest that the Theory of Planned Behavior can provide a theoretical basis for developing interventions aimed at preventing cyberbullying. In practice, school-based education programs should incorporate content that strengthens empathy, self-control, and digital ethics awareness, taking into account the components of TBP. Future studies should be conducted in diverse socio-cultural contexts, focusing on assessing actual behaviors alongside behavioral intentions, and adopting a more in-depth examination of constructs such as self-efficacy and perceived behavioral control.

Keywords: Theory of Planned Behavior, Cyberbullying, Prevention.

ÖĞRENCİ, ÖĞRETMEN VE EBEVEYN AÇISINDAN AKRAN ZORBALIĞI

Dr.Öğr. Üye Birgül Vural¹, Dr.Öğr. Üye Burak Şirin², Prof. Dr. Nermin Gürhan³

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, öğrenci, öğretmen ve ebeveyn bakış açısından akran zorbalığı ve ebeveynlerin çocuklarını izleme düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Tanımlayıcı tarama modeli kullanılarak yürütülen çalışma, Tokat İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaokul ve lise düzeyindeki okullarda 1 Mayıs – 1 Kasım 2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma evrenini öğretmenler, öğrenciler ve ebeveynler oluşturmuş; örneklem, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve toplam 1.958 katılımcıya ulaşılmıştır. Veriler, Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Ölçeği: Çocuk Formu ve Anne-Baba İzleme Ölçeği ile toplanmıştır.

Bulgular: Akran zorbalığına ilişkin bulgulara göre, zorbaların puan ortalaması ($178,9 \pm 13,62$), kurbanların ortalamalarından ($171,98 \pm 19,12$) yüksektir. Özellikle sözel zorbalıkta ($28,17 \pm 3,79$ vs. $26,31 \pm 5,06$) belirgin fark bulunmuş, fiziksel ve sosyal zorbalıkta zorbaların puanları kurbanlardan yüksek saptanmıştır. Ebeveynlerin izleme davranışları incelendiğinde, dolaylı izleme ($8,84 \pm 5,17$) en yüksek düzeyde bulunmuş, bunu okul ($7,85 \pm 4,20$) ve sağlık izlemesi ($7,03 \pm 4,31$) izlemiştir. Doğrudan izleme ($6,14 \pm 3,39$) orta düzeydeyken, bilgisayar ($4,82 \pm 3,53$), telefon ($2,07 \pm 1,76$) ve kısıtlayıcı izleme ($2,83 \pm 2,37$) düşük düzeyde belirlenmiştir. Öğrencilerin hem “zorba” hem de “kurban” rolleri açısından fiziksel, sözel, dışlama, söylenti çıkarma ve yayma ile eşyalara zarar verme gibi zorbalık türlerine maruz kaldığını veya bu davranışları sergilediğini ortaya koymuştur. Cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ebeveyn eğitim durumu ve ebeveyn çalışma durumu gibi demografik faktörlerin zorbalık puanlarında anlamlı farklılık yarattığı bulunmuştur. Anne-baba izleme davranışları ile zorbalık puanları arasındaki korelasyon analizinde, özellikle kısıtlayıcı izleme, telefon izleme ve bilgisayar izleme puanlarının artmasının belirli zorbalık türlerini anlamlı düzeyde azalttığı tespit edilmiştir. Regresyon analizleri, cinsiyetin “kurban” rolü üzerinde anlamlı etkisi olduğunu ($\beta=0.05$; $p<0.05$) göstermiştir.

Sonuç: Çalışma, akran zorbalığının önlenmesi ve azaltılmasında öğretmen, öğrenci ve ebeveynler arasında iş birliği sağlanmasının; ebeveynlerin izleme ve rehberlik rollerinin güçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Ebeveynlerin dolaylı ve okul/sağlık temelli

izleme biçimlerinde daha etkin olmaları, çocukların sosyal davranışlarını olumlu yönde etkileyebilir.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, öğrenci, öğretmen, ebeveyn, izleme davranışları, ergenlik, okul ortamı.

PEER BULLYING FROM THE PERSPECTIVE OF STUDENTS, TEACHERS, AND PARENTS

Dr.Öğr. Üye Birgül Vural, Dr.Öğr. Üye Burak Şirin, Prof. Dr. Nermin Gürhan

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to examine the relationship between peer bullying and parental monitoring levels from the perspectives of students, teachers, and parents.

Method: The study, designed with a descriptive survey model, was carried out between May 1 and November 1, 2023, in middle and high schools affiliated with the Tokat Provincial Directorate of National Education. The study population consisted of teachers, students, and parents. The sample was determined using a stratified sampling method, and a total of 1,958 participants were reached. Data were collected using the Socio-Demographic Information Form, the Peer Bullying Scale: Child Form, and the Parental Monitoring Scale.

Results: According to findings related to peer bullying, the total mean score of bullies (178.9 ± 13.62) was higher than that of victims (171.98 ± 19.12). A significant difference was found particularly in verbal bullying (28.17 ± 3.79 vs. 26.31 ± 5.06), while bullies' scores were slightly higher than victims' in physical and social bullying. Both groups showed similar levels in terms of damaging belongings. Regarding parental monitoring behaviors, indirect monitoring (8.84 ± 5.17) was found to be the highest, followed by school (7.85 ± 4.20) and health monitoring (7.03 ± 4.31). Direct monitoring (6.14 ± 3.39) was at a moderate level, while computer (4.82 ± 3.53), phone (2.07 ± 1.76), and restrictive monitoring (2.83 ± 2.37) were found to be at low levels. The findings revealed that students were involved in both “bully” and “victim” roles across different types of bullying, such as physical, verbal, exclusion, rumor spreading, and damaging belongings. Demographic factors such as gender, age, grade level, parental education, and parental employment status were found to create significant differences in bullying scores. Correlation analysis between parental monitoring behaviors and bullying scores showed that increased restrictive, phone, and computer monitoring scores significantly reduced certain types of bullying. Regression analyses indicated that gender had a significant effect on the “victim” role ($\beta=0.05$; $p<0.05$).

Conclusion: The study emphasizes the importance of collaboration among teachers, students, and parents in preventing and reducing peer bullying, as well as strengthening parents' monitoring and guidance roles. Greater parental involvement in indirect, school-based, and health-related monitoring may positively influence children's social behaviors.

Keywords: Peer bullying, student, teacher, parent, monitoring behaviors, adolescence, school environment.

ŞİDDETİN GÖLGESİNDE: TOPLUMUN ALGISI, TUTUMU VE SESSİZLİĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğr. Üye Behice Belkıs ÇALIŞKAN, Doç. Dr. Hülya KÖK EREN, Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

Amaç: Bu araştırma, Türkiye’de toplumun şiddete ilişkin algısını, tutumlarını ve şiddet karşısındaki sessizliğini derinlemesine anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Günümüzde şiddetin yalnızca fiziksel değil; psikolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarda da yaygınlaşması, bireylerin ve toplumun bu olguya yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Yöntem: Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım doğrultusunda yürütülmüştür. Ekim–Kasım 2025 tarihleri arasında, Türkiye’nin farklı bölgelerinde yaşayan 21 katılımcı ile 15–35 dakika süren yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Bulgular: Analiz sonucunda altı ana tema belirlenmiştir: Şiddetin çok boyutlu algısı, Şiddete bireysel ve toplumsal bakış, Şiddetin travmatik izleri ve psikolojik etkileri, Şiddete karşı duyarsızlaşma ve şiddeti normalleştirme, Toplumun yetersizlikleri karşısında şiddet davranışları, Birey ve toplumsal bütünlük ile şiddetle mücadele.

Katılımcılar, şiddeti sadece fiziksel eylemlerle sınırlı görmeyip sözel, duygusal ve ekonomik boyutlarıyla da tanımlamışlardır. Şiddetin bireysel bir davranış olmanın ötesinde, toplumsal yapı, ekonomik zorluklar ve kültürel değerlerle beslendiği; toplumun giderek duyarsızlaştığı ve bazı şiddet türlerinin normalleştirildiği ifade edilmiştir.

Sonuç: Toplumun şiddetle mücadelede hem bireysel farkındalığa hem toplumsal dayanışmaya gereksinim duyduğu belirlenmiştir. Katılımcılar, “şiddetsiz bir toplumun ancak eğitim, farkındalık ve umutla kurulabileceğini” vurgulamıştır. Çalışma, bireysel dönüşümle başlayan toplumsal değişimin mümkün olduğunu ve “umutla şiddetsiz bir toplum” inşa etmenin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet Algısı, Toplumsal Tutum, Duyarsızlaşma, Nitel Araştırma, Umut, Şiddetsiz Toplum

IN THE SHADOW OF VIOLENCE: A QUALITATIVE RESEARCH ON THE PERCEPTION, ATTITUDES AND SILENCE OF SOCIETY

Dr Behice Belkıs ÇALIŞKAN, Associate Professor Hülya KÖK EREN, Professor Nermin GÜRHAN

Objective: This research was conducted to gain an in-depth understanding of society's perception of violence, attitudes towards it, and silence in the face of violence in Turkey. The fact that violence today is not only physical but also widespread in psychological, economic, social, and cultural dimensions necessitates examining the level of awareness of individuals and society regarding this phenomenon.

Method: The research was conducted in line with the phenomenological approach from qualitative research designs. Between October and November 2025, semi-structured in-depth interviews lasting 15–35 minutes were conducted with 21 participants living in different regions of Turkey. The data were analysed using content analysis.

Findings: Six main themes were identified as a result of the analysis: The multidimensional perception of violence, Individual and societal perspectives on violence, The traumatic traces and psychological effects of violence, Desensitisation to violence and normalisation of violence, Violent behaviours in the face of societal inadequacies, Individual and societal integrity and combating violence.

Participants defined violence not only as physical actions but also in its verbal, emotional, and economic dimensions. It was stated that violence is fuelled by social structures, economic difficulties, and cultural values beyond being an individual behaviour; that society is becoming increasingly desensitised, and that some types of violence are being normalised.

Conclusion: It was determined that society needs both individual awareness and social solidarity in the fight against violence. Participants emphasised that "a non-violent society can only be built through education, awareness and hope". The study demonstrates that social change beginning with individual transformation is possible and that it is necessary to build a "non-violent society with hope".

Keywords: Perception Of Violence, Social Attitudes, Desensitisation, Qualitative Research, Hope, Non-Violent Society

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN DİJİTAL BAĞIMLILIK VE SİBER ZORBALIK ÜZERİNE ETKİSİ

Dr. Öğr. Üye Öznur ÇETİN, Dr. Öğr. Üye Birgül VURAL

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlık, dijital bağımlılık ve siber mağduriyet düzeylerini belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tipteki çalışmaya 593 öğrenci katılmıştır. Veriler demografik bilgi formu, Dijital Okuryazarlık Ölçeği, Dijital Bağımlılık Ölçeği ve Siber Mağduriyet Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. İstatistiksel analizlerde t-testi, ANOVA ve korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Bulgular: Katılımcıların %85,3'ü kadın, %43,8'i 21-22 yaş grubunda, %50,8'i Hemşirelik bölümünde okuyan, %45,2'si 2. sınıf öğrencisi, en çok kullanılan dijital uygulama olarak %62,4 oranla Instagram'ı tercih eden, %80,9'u dijital şiddete maruz kalmadığını belirten ve günlük internet kullanım süresi %43,8 oranla 4-5 saat arasında olan bireylerden oluştuğu görülmüştür. Araştırmada, katılımcılardan kadınların %20,0'ının siber şiddete maruz kaldığını düşündüğü, erkeklerin ise %86,2'sinin siber şiddete maruz kalmadığını ifade ettiği belirlenmiştir. Araştırmada dijital okuryazarlık ile dijital bağımlılık ve siber mağduriyet arasında ters yönlü zayıf ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Dijital okuryazarlık arttıkça dijital bağımlılık ve siber mağduriyet azalmaktadır. Dijital bağımlılık ile siber mağduriyet arasında ise pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuş, dijital bağımlılık arttıkça siber mağduriyetin de arttığı belirlenmiştir. Dijital okuryazarlık düzeyinin orta, siber mağduriyet düzeyinin ise düşük olduğu; dijital bağımlılığın kadınlarda daha yüksek ve yaşla birlikte azaldığı görülmüştür. Cinsiyete göre dijital okuryazarlıkta anlamlı fark bulunmamıştır.

Sonuç: Dijital bağımlılık ve siber mağduriyetin dijital şiddetle ilişkili olduğu, dijital okuryazarlığın ise koruyucu bir faktör olabileceği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinde dijital farkındalık eğitimlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital okuryazarlık, dijital bağımlılık, siber mağduriyet, üniversite öğrencileri

THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY LEVELS ON DIGITAL ADDICTION AND CYBERBULLYING AMONG UNIVERSITY STUDENTS

Dr. Öğr. Üye Öznur ÇETİN ¹, Dr. Öğr. Üye Birgül VURAL ²

ABSTRACT

Aim: This study aimed to determine university students' levels of digital literacy, digital addiction, and cyber victimization, and to examine the relationships among these variables.

Method: A descriptive and correlational design was adopted. The sample consisted of 593 students. Data were collected using a demographic questionnaire, the Digital Literacy Scale, the Digital Addiction Scale, and the Cyber Victimization Scale. Statistical analyses included t-tests, ANOVA, and correlation analyses.

Results: It was found that 85.3% of the participants were female, 43.8% were in the 21–22 age group, 50.8% were studying in the Nursing department, and 45.2% were second-year students. The most commonly used digital application was Instagram (62.4%), 80.9% stated that they had not been exposed to digital violence, and 43.8% reported using the internet for 4–5 hours per day. In the study, 20.0% of female participants reported that they had been exposed to cyber violence, while 86.2% of male participants stated that they had not. A negative, weak, and significant relationship was found between digital literacy and both digital addiction and cyber victimization. As digital literacy increased, digital addiction and cyber victimization decreased. Conversely, a positive, weak, and significant relationship was found between digital addiction and cyber victimization, indicating that higher digital addiction was associated with higher cyber victimization. The level of digital literacy was found to be moderate, while cyber victimization was low. Digital addiction was higher among women and tended to decrease with age. No statistically significant difference was found in digital literacy by gender.

Conclusion: Digital addiction and cyber victimization were associated with exposure to digital violence, whereas digital literacy appeared to be a protective factor. Promoting digital awareness programs among university students is recommended.

Keywords: Digital literacy, digital addiction, cyber victimization, university students

YAKIN PARTNER İLİŞKİLERİNE PSİKOLOJİK ŞİDDET: KARANLIK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİ

Ece Tunç, Elçin Açelya Elçioğlu, Enes Melih Cumur, Prof. Dr. Ayda Büyükaşahin Sunal

ÖZET

Bu çalışmanın amacı romantik yakın ilişkilerin karanlık yönlerinden biri olan psikolojik şiddetin çeşitli bireysel eğilimlerle ilişkisini ortaya koymaktır. Daha ayrıntılı ifade etmek gerekirse bu çalışmada Makyavelizm, narsisizm ve psikopati gibi karanlık üçlü kişilik özelliklerinin, kırılabilir narsisizmin ve büyük beşli kişilik özelliklerinin (dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevrozizm, deneyime açıklık) psikolojik şiddete hem maruz kalma hem de uygulama ile ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmaya 284'ü kadın 146'sı erkek 430 katılımcı katılmıştır. Veri toplama araçları olarak, Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği, Aşırı Duyarlı Narsisizm Ölçeği, Beş Faktörlü Kişilik Envanteri ve Çok Boyutlu Duygusal İstismar Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarında kırılabilir narsisizm psikolojik şiddet uygulamanın pozitif yordayıcısı olarak öne çıkmıştır. Sorumluluk kişilik eğilimi ise, şiddeti uygulama davranışını negatif yönde yordamış ve koruyucu bir rol üstlenmiştir. Psikolojik şiddete maruz kalmayı ise kırılabilir narsisizm pozitif, sorumluluk kişilik eğitimi ise negatif yönde yordamıştır. Genel olarak bulgular şiddeti uygulamanın da maruz kalmanın da daha çok hassas narsisizm eğilimiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Sorumluluk gibi kişilik eğilimlerinin ise koruyucu bir rolü olduğu saptanmıştır. Genel olarak, şiddet uygulama davranışları kişilik özellikleriyle daha güçlü ilişkiler sergilerken, şiddete maruz kalma davranışları kişilik özellikleriyle daha sınırlı ilişkiler göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: İlişki Şiddeti, Kişilik Özellikleri

PSYCHOLOGICAL VIOLENCE IN INTIMATE PARTNER RELATIONSHIPS: ITS RELATIONSHIP WITH DARK PERSONALITY TRAITS

Ece Tunç, Elçin Açelya Elçioğlu, Enes Melih Cumur, Prof. Dr. Ayda Büyüksahin Sunal

ABSTRACT

The purpose of this study is to explore the relationship between psychological violence, one of the darker aspects of romantic relationships, and various individual tendencies. More specifically, this study aims to explore the relationships between the Dark Triad personality traits of Machiavellianism, narcissism, and psychopathy, vulnerable narcissism, and the Big Five personality traits (extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism, and openness to experience) and both victimisation and perpetration of psychological violence. A total of 430 participants, 284 female and 146 males, participated in the study. Data collection tools included the Abbreviated Dark Triad Scale, the Hypersensitive Narcissism Scale, the Five-Factor Personality Inventory, and the Multidimensional Emotional Abuse Scale. Multiple regression analyses revealed that vulnerable narcissism emerged as a positive predictor of psychological violence perpetration. The Conscientiousness personality disposition negatively predicted violent behaviour and played a protective role. Vulnerable narcissism positively predicted victimisation of psychological violence, while conscientiousness negatively predicted victimisation of psychological violence. Overall, the findings suggest that both perpetration and victimisation of violence are more strongly associated with vulnerable narcissism. Personality dispositions such as conscientiousness have been found to have a protective role. In general, perpetration of violence exhibits stronger associations with personality traits, while victimisation exhibits more limited associations with personality traits.

Keywords: Relationship violence, Personality Traits

PSİKOLOJİK ŞİDDET (MOBBİNG) VE SAVUNMA MEKANİZMALARI: PSİKANALİTİK KURAM ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

Hazal Yıldırım

ÖZET

Amaç: Bu bildirinin amacı, mobbinge maruz kalan bireylerin psikanalitik kuram çerçevesinde kullandıkları savunma mekanizmalarını incelemek ve ilkel savunmalardan olgun savunmalara geçişin işlevselliğini tartışmaktır.

Yöntem: 1990–2024 yılları arasında yayımlanmış ulusal ve uluslararası makaleler literatür taraması yöntemiyle incelenmiştir. Arama kriterleri 'mobbing', 'psychological violence', 'defense mechanisms', 'psychoanalysis' ve 'workplace bullying' anahtar sözcüklerinden oluşmuştur (Leymann, 1996).

Bulgular: Bulgular, mobbinge maruz kalan bireylerin genellikle inkâr, yansıtma ve bölme gibi ilkel savunmalara başvurduklarını; ancak bu mekanizmaların uzun vadede depresyon, anksiyete ve tükenmişlik gibi olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Yıldırım & Yıldırım, 2007; Einarsen et al., 2020). Buna karşılık mizah, özgecilik ve entelektüelleştirme gibi olgun savunmaların psikolojik dayanıklılığı artırdığı ve mobbingin olumsuz etkilerine karşı koruyucu işlev gördüğü bulunmuştur (Zapf & Einarsen, 2020; Nielsen et al., 2023).

Sonuç: Çalışma, bireylerin savunma mekanizmalarının dönüştürülebilir olduğunu ve psikoeğitim ile örgütsel müdahaleler yoluyla ilkel savunmalardan olgun savunmalara yönlendirilebileceğini ortaya koymaktadır (Vaillant, 1992). Bu bulgular, klinik uygulamalar ve örgütsel politikalar için yol gösterici niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: İş yerinde psikolojik şiddet, mobbing, savunma mekanizmaları, önleme, psikoeğitim

PSYCHOLOGICAL VIOLENCE (MOBBING) AND DEFENSE MECHANISMS: AN ANALYSIS WITHIN THE FRAMEWORK OF PSYCHOANALYTIC THEORY

Hazal Yıldırım

ABSTRACT

Objectives: The aim of this paper is to examine the defense mechanisms used by individuals exposed to mobbing within the framework of psychoanalytic theory, and to discuss the functionality of the transition from primitive to mature defenses (Freud, 1993).

Methods: A literature review was conducted, including national and international studies published between 1990 and 2024. The search criteria consisted of the keywords 'mobbing,' 'psychological violence,' 'defense mechanisms,' 'psychoanalysis,' and 'workplace bullying' (Leymann, 1996).

Results: Findings indicate that individuals exposed to mobbing frequently resort to primitive defenses such as denial, projection, and splitting. However, these mechanisms were found to be associated with long-term negative outcomes such as depression, anxiety, and burnout (Yıldırım & Yıldırım, 2007; Einarsen et al., 2020). In contrast, mature defenses such as humor, altruism, and intellectualization were found to enhance psychological resilience and serve as a protective factor (Zapf & Einarsen, 2020; Nielsen et al., 2023).

Conclusion: The study demonstrates that defense mechanisms can be transformed, and that psychoeducation and organizational interventions can guide individuals from primitive to mature defenses (Vaillant, 1992). These findings provide valuable insights for both clinical practice and organizational policies.

Keywords: Workplace psychological violence, mobbing, defense mechanisms, prevention, psychoeducation

SAĞLIK KURUMLARINDA İŞYERİ ŞİDDETİNİN YÖNETİMSEL DİNAMİKLERİ: LİDERLİK, KALİTE VE KURUMSAL PERFORMANS İLİŞKİSİ

Fatih SEYRAN

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, sağlık sektöründe işyerinde şiddet olgusunun sağlık yönetimi perspektifinden incelenmesi ve bu olgunun kurumsal performans ile çalışan memnuniyeti üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Sağlık yönetimi alanında yapılmış ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiş, sağlık kurumlarında işyeri şiddetinin yönetsel süreçler, liderlik yaklaşımları ve toplam kalite yönetimi uygulamalarıyla ilişkisi literatür taraması yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulguların yorumlanmasında sağlık yönetimi, insan kaynakları yönetimi ve kalite yönetimi literatüründen yararlanılmıştır.

Bulgular: Elde edilen literatür bulgularında, işyerinde şiddetin yalnızca bireysel bir problem olmadığı, aynı zamanda örgütsel yapı ve yönetim anlayışının bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Etkin liderlik, güçlü iletişim, çalışan güvenliği ve performans yönetimi süreçlerinin bir arada yürütüldüğü kurumlarda şiddet olaylarının daha az yaşandığı belirlenmiştir. Toplam kalite yönetimi ilkeleriyle uyumlu yapılanmanın yanında, liderlik ve yönetici kabiliyetlerini geliştiren eğitim programlarının sistematik biçimde uygulanmasının ve yöneticilerin düzenli aralıklarla denetlenerek kendilerini güncellemelerinin kurumsal modernizasyon açısından önemli katkılar sağladığı saptanmıştır. Bu yaklaşımların şiddet olgularının önlenmesinde önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Sonuç: Sağlık kurumlarında şiddetin önlenmesi, bireysel farkındalığın ötesinde yönetsel kararlılığın, liderlik gelişiminin ve sürekli eğitim temelli bir yönetim kültürünün oluşturulmasıyla mümkün olmuştur. Yöneticilerin denetim, eğitim ve güncelleme süreçlerinin kurumsal yapının bir parçası haline getirilmesi, güvenli çalışma ortamı ve sürdürülebilir performans artışı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Yönetimi, İşyeri Şiddeti, Kurumsal Performans, Toplam Kalite Yönetimi, Liderlik

MANAGERIAL DYNAMICS OF WORKPLACE VIOLENCE IN HEALTHCARE INSTITUTIONS: THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP, QUALITY AND ORGANIZATIONAL PERFORMANCE

Fatih SEYRAN

ABSTRACT

Aim: The study aimed to examine the phenomenon of workplace violence in the healthcare sector from a healthcare management perspective and to evaluate its effects on organizational performance and employee satisfaction.

Methods: National and international studies in the field of healthcare management were reviewed. The relationship between workplace violence, managerial processes, leadership approaches, and total quality management practices in healthcare institutions was analyzed through a systematic literature review. Data were interpreted within the frameworks of healthcare management, human resource management, and quality management literature.

Results: Findings indicated that workplace violence was not merely an individual problem but a reflection of organizational structure and managerial practices. Institutions characterized by effective leadership, strong communication, employee safety, and integrated performance management reported fewer incidents of violence. In addition to alignment with total quality management principles, systematic leadership and managerial training programs, regular evaluation of administrators, and continuous professional development contributed significantly to institutional modernization and the prevention of workplace violence.

Conclusion: The prevention of workplace violence in healthcare organizations was achieved through managerial commitment, leadership development, and a management culture based on continuous education and supervision. Integrating managerial evaluation and training processes into institutional systems enhanced workplace safety and supported sustainable organizational performance.

Keywords: Healthcare Management, Workplace Violence, Organizational Performance, Total Quality Management, Leadership

LİSELİ ERKEK ÖĞRENCİLERDE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA VE ZORBALIK YAPMA DAVRANIŞLARININ SUÇLULUK VE UTANÇ DUYGULARIYLA İLİŞKİSİ

Zeynep SÖYLEMEZ, Arzu YÜKSEL

ÖZET

Title: The Relationship Between Exposure to Peer Bullying and Bullying Behaviors with Feelings of Guilt and Shame among High School Male Students

Amaç: Bu çalışmada, liseli erkek öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma davranışlarının suçluluk ve utanç duygularıyla ilişkisi incelenmiştir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırma, Mayıs–Haziran 2025 tarihleri arasında Aksaray Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini, hazırlık, 9., 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 142 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma için etik kurul izni (tarih: 20.05.2025, sayı: 2025-266) ve Millî Eğitim Bakanlığı izni alınmıştır. Katılım gönüllülük esasına dayalı olup, öğrencilerden ve velilerden bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Veri toplama araçları “Öğrenci Bilgi Formu”, “Akran Zorbaliğını Belirleme Ölçeği-Ergen Formu” ve “Suçluluk-Utanç Ölçeği”dir. Elde edilen veriler SPSS 25.0 programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiş, bu nedenle analizlerde Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması $15,56\pm0,92$ olup, %39,4’ü 16 yaş grubundadır. Akran mağduriyeti puan ortalaması $90,28\pm38,86$, akran zorbalığı $71,39\pm29,89$, suçluluk $41,61\pm13,33$ ve utanç $37,23\pm11,78$ olarak saptanmıştır. Mağduriyet ve zorbalık puanları, 16 yaş grubunda ve ekonomik durumu düşük olan öğrencilerde yüksek bulunmuştur. Annesi lise mezunu olanların mağduriyet puanları, babası çalışmayanların ise bazı alt boyut puanları daha yüksektir ($p<0,05$). Okulda zorbalığa maruz kalan ve okul yönetimini yetersiz bulan öğrencilerin puanları anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($p<0,001$). Korelasyon analizleri, suçluluk ile utanç arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki ($r=0,771$, $p<0,001$) ve akran mağduriyeti ile akran zorbalığı arasında orta düzeyde pozitif ilişki ($r=0,504$, $p<0,001$) göstermiştir. Alt boyut incelemelerinde, öğrenciler en yüksek puanları fiziksel zorbalık ve fiziksel mağduriyet, en düşük puanları ise söylentiye uğrama ve söylenti çıkarma alt boyutlarında almıştır. Ekonomik durumu düşük öğrencilerin dışlama puanları anlamlı derecede yüksektir. Suçluluk ve utanç düzeyi yüksek olan öğrenciler, bazı zorbalık davranışlarını daha az sergilemiştir ($p<0,05$).

Sonuç: Ergenlerde akran zorbalığı ve mağduriyetin demografik ve çevresel faktörlerle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle ekonomik durumu düşük, pansiyonda kalan ve okul ortamında destek görmediğini düşünen öğrencilerin risk grubunda olduğu söylenebilir. Okullarda rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi, ailelerin bilinçlendirilmesi ve öğrencilerin sosyal-duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik programların artırılması önerilmektedir. Ayrıca, suçluluk ve utanç duygularının öğrencilerde zorbalık davranışlarını azaltıcı bir rol oynayabileceği dikkate alınarak, bu duyguların yapıcı şekilde ele alınmasını sağlayacak psikoeğitim çalışmalarının planlanması önemlidir.

Anahtar Kelimeler; Akran zorbalığı, Liseli erkek öğrenci, Suçluluk, Utanç.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EXPOSURE TO PEER BULLYING AND BULLYING PERPETRATION WITH FEELINGS OF GUILT AND SHAME AMONG MALE HIGH SCHOOL STUDENTS

Zeynep SÖYLEMEZ, Arzu YÜKSEL

ABSTRACT

Objectives: This study examined the relationship between exposure to peer bullying and bullying behaviors and feelings of guilt and shame among high school male students.

Methods: This descriptive study was conducted between May and June 2025 at Aksaray Anatolian Imam Hatip High School. The sample consisted of 142 students from preparatory, 9th, 10th, and 11th grades who voluntarily agreed to participate. Ethical approval (date: 20.05.2025, number: 2025-266) and permission from the Ministry of National Education were obtained. Participation was voluntary, and informed consent was obtained from both students and their parents. Data were collected using the “Student Information Form,” the “Peer Bullying Determination Scale-Adolescent Form,” and the “Guilt-Shame Scale.” Data were analyzed using SPSS 25.0. Since the data did not show a normal distribution, Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests were applied. The significance level was set at $p<0.05$.

Results; The mean age of the participants was 15.56 ± 0.92 years, with 39.4% in the 16-year-old group. The mean scores were as follows: peer victimization 90.28 ± 38.86 , peer bullying 71.39 ± 29.89 , guilt 41.61 ± 13.33 , and shame 37.23 ± 11.78 . Victimization and bullying scores were higher among students aged 16 and those with low economic status. Victimization scores were higher among students whose mothers had a high school education, while some sub-dimension scores were higher among those whose fathers were unemployed ($p<0.05$). Students who experienced bullying at school and perceived school management as inadequate had significantly higher scores ($p<0.001$). Correlation analyses revealed a strong positive relationship between guilt and shame ($r=0.771$, $p<0.001$) and a moderate positive relationship between peer victimization and peer bullying ($r=0.504$, $p<0.001$). Sub-dimension analysis showed that students scored highest on physical bullying and physical victimization, and lowest on rumor-spreading and being subjected to rumors. Exclusion scores were significantly higher among students with low economic status. Students with higher levels of guilt and shame exhibited fewer bullying behaviors ($p<0.05$).

Conclusion; The findings indicate that peer bullying and victimization in adolescents are closely associated with demographic and environmental factors. Students with low economic

status, those living in dormitories, and those who feel unsupported in the school environment appear to be in the risk group. Strengthening school guidance services, raising parental awareness, and increasing programs to improve students' social-emotional skills are recommended. In addition, since guilt and shame may play a role in reducing bullying behaviors, psychoeducational programs that address these emotions constructively should be implemented.

Keywords: Peer bullying, high school male student, guilt, shame.

LİSELİ KIZ ÖĞRENCİLERDE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA VE ZORBALIK YAPMA DAVRANIŞLARININ BENLİK SAYGISIYLA İLİŞKİSİ

Sude SUNA, Arzu YÜKSEL

ÖZET

Title: The Relationship Between Exposure to Peer Bullying and Bullying Behaviors with Self-Esteem in High School Female Students

Amaç: Liseli kız öğrencilerde akran zorbalığına maruz kalma ve zorbalık yapma davranışlarının benlik saygısı ile ilişkisini incelemek amacıyla çalışma gerçekleştirilmiştir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki çalışma, Mayıs-Haziran 2025 tarihinde Aksaray il merkezindeki Necmiye Mehmet Yazıcı Kız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde yürütülmüştür. Çalışmaya, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında öğrenimine devam eden, 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden gönüllü 344 öğrenci katılmıştır. Veri formunu eksik dolduran 15 öğrencinin verileri çıkarılmış ve 329 öğrenci örneklemi oluşturmuştur. Etik kurul izni (tarih:20.05.2025 no:2025-265) ve Milli Eğitim Bakanlığı izni alınmış olup, katılım gönüllülük esasına ve veli iznine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Veriler, Öğrenci Bilgi Formu, Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formu ve Coopersmith Özsaygı Envanteri (Kısa Form) kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25.00 programında analiz edilmiştir. Veriler normal dağılım göstermemiştir. Analizde Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmış ve anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $15,50\pm1,29$ olarak bulunmuştur. Katılımcıların %44,4'ü okulda akran zorbalığına maruz kaldığını bildirmiştir. Zorbalık durumunda okul yönetiminin tutumunu “yetersiz” bulanların oranı %70,2'dir. Akran mağduriyeti toplam puan ortalaması $78,18\pm30,61$; akran zorbalığı toplam puan ortalaması $65,68\pm26,02$; benlik saygısı toplam puan ortalaması $63,16\pm19,07$ olarak belirlenmiştir. Bulgular, öğrencilerin en fazla fiziksel zorbalık ve eşyaların zarar görmesi yoluyla hem mağduriyet hem de zorbalık davranışlarını deneyimlediklerini göstermiştir. Özellikle 14–15 yaş grubunda ve pansiyonda kalan öğrencilerde hem zorbalığa maruz kalma hem de zorbalık yapma düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Ekonomik durumu kötü olan, disiplin cezası alan ve okul yönetiminin tutumunu yetersiz bulan öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Korelasyon analizleri, benlik saygısının hem akran mağduriyeti

hem de zorbalık davranışları ile negatif yönde ilişkili olduğunu, ayrıca mağduriyet yaşayan öğrencilerin aynı zamanda daha fazla zorbalık davranışı sergilediğini ortaya koymuştur.

Sonuç: Liseli kız öğrencilerde akran zorbalığının yaygın olduğunu ve benlik saygısını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Mağduriyet yaşayan bazı öğrencilerin aynı zamanda zorbalık davranışları sergilemesi, akran ilişkilerinde karmaşık bir dinamiğe işaret etmektedir. Okul yönetiminin tutumu ve müdahale yetersizlikleri, öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile benlik saygısı düzeylerini etkilemekte ve okul politikalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, benlik saygısını destekleyecek ve zorbalığı önleyecek okul temelli programların geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Akran zorbalığı, Akran mağduriyeti, Benlik saygısı, Liseli kız öğrenci.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EXPOSURE TO PEER BULLYING AND BULLYING BEHAVIORS WITH SELF-ESTEEM IN HIGH SCHOOL FEMALE STUDENTS

Sude SUNA, Arzu YÜKSEL

ABSTRACT

Objectives: This study was conducted to examine the relationship between exposure to peer bullying, bullying behaviors, and self-esteem among high school female students.

Methods: This descriptive study was conducted between May and June 2025 at Necmiye Mehmet Yazıcı Girls' Vocational and Technical Anatolian High School, located in the city center of Aksaray. A total of 344 students from the 9th, 10th, and 11th grades who were enrolled in the 2024–2025 academic year and volunteered to participate were included in the study. Data from 15 students who incompletely filled out the data form were excluded, and the final sample consisted of 329 students. Ethical approval (date: 20.05.2025, no: 2025-265) and permission from the Ministry of National Education were obtained, and participation was based on voluntariness and parental consent. Data were collected using the Student Information Form, the Peer Bullying Determination Scale – Adolescent Form, and the Coopersmith Self-Esteem Inventory (Short Form). The data were analyzed using SPSS 25.00. Since the data were not normally distributed, the Mann–Whitney U and Kruskal–Wallis tests were applied, and the significance level was set at $p < 0.05$.

Results: The mean age of the participating students was 15.50 ± 1.29 years. Of the participants, 44.4% reported being exposed to peer bullying at school. The proportion of students who described the school administration's response to bullying as "inadequate" was 70.2%. The mean total score for peer victimization was 78.18 ± 30.61 , for bullying behaviors 65.68 ± 26.02 , and for self-esteem 63.16 ± 19.07 . The findings revealed that students most frequently experienced both victimization and bullying through physical aggression and damage to personal belongings. Higher levels of both bullying exposure and bullying behaviors were observed among students aged 14–15 and those residing in school dormitories. Students with poor economic status, those who had received disciplinary punishment, and those perceiving the school administration's response as inadequate had significantly lower self-esteem levels. Correlation analyses showed that self-esteem was negatively associated with both peer victimization and bullying behaviors. Furthermore, students who experienced victimization were also more likely to engage in bullying behaviors.

Conclusion: Peer bullying is prevalent among high school female students and negatively affects their self-esteem. The fact that some victimized students also engage in bullying behaviors points to a complex dynamic in peer relationships. The attitude of the school administration and the inadequacy of interventions influence both the levels of bullying and self-esteem, highlighting the importance of school policies. Therefore, it is necessary to develop school-based programs that support self-esteem and prevent bullying

Keywords: Peer bullying, Peer victimization, Self-esteem, High school female students.

AHLAKİ OLGUNLUK VE ŞİDDETE İLİŞKİN TUTUMLAR İLİŞKİSİ

Kln. Psk Zeynep ALCAN, Prof. Dr., Aylin YALÇIN SARİBEY

ÖZET

Amaç: Toplum içerisinde varlığını sürdüren şiddetin anlaşılması, onunla mücadele etmek adına geliştirilebilecek yöntemler açısından ilk adımdır. Her yıl dünya genelinde 1,6 milyondan fazla kişinin şiddete maruz kalması ve bu kişilerin bir milyondan fazlasının hayatlarını kaybetmesine dair istatistik verileri (WHO, 2002 Aktaran Erdoğan ve Şenol, 2024) kavramın ciddi etkilerini gözler önüne sererken şiddet konusunda çalışmaların devam etmesinin son derece gerekli olduğuna işaret eder. Literatür incelendiğinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve hayvanlar gibi çeşitli grupların etkilendiği şiddetin anlaşılmasına yönelik çalışmalar genellikle aile içi şiddet kapsamında kişilerarası diğer bir ifade ile mikro şiddet (Özkan ve ark., 2018) olarak ele alınmaktadır. Şiddetin büyük bir kısmının yansıması ve etkileri mikro şiddet üzerinden görülüyor olsa da şiddet kavramının bütün açılardan anlaşılması için savaş şiddeti gibi makro şiddetin de anlaşılması son derece önemlidir. Şiddetin daha iyi anlaşılması için şiddete ilişkin tutumlarla birlikte, şiddete yönelik tutumları etkileyen faktörlerin de ele alınması gerekmektedir (Çetinöz, Pehlivan ve Aslan, 2024). Literatür incelendiğinde şiddete yönelik tutumlarda etkili olan unsurlardan birinin ahlaki olgunluk olduğu görülmektedir (Köknel, 2006; Palmer, 2003). Ancak ahlaki olgunluğun şiddete ilişkin tutumlara yansıması üzerine yapılan çalışmalar literatürde sınırlı olarak ele alınmıştır. Bu nedenle çalışma literatürdeki bu boşlukları doldurmayı hedefleyerek bireylerin mikro ve makro şiddete yönelik tutumlarını birlikte incelemiş ve bu tutumların ahlaki olgunluk ile ilişkisini araştırmıştır.

Gereç ve Yöntem: Yaşları 20 ve 62 arasında değişen ($\bar{x}=35.63$) 115 kişinin (69 kadın, 46 erkek) yer aldığı çalışmada katılımcılar demografik form ile birlikte Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği (Özkan ve ark., 2018) ve Ahlaki Olgunluk (Şengün ve Kaya, 2007) ölçeklerini çevrimiçi ortamda doldurmuşlardır.

Bulgular: Yapılan analiz sonuçlarında ahlaki olgunluk ve şiddete ilişkin tutumlar arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r=-0.192$; $p=0.040$). Bununla birlikte yaş ($r=0.195$; $p=0.037$), cinsiyet ($t(113)=-4.360$; $p=0.000$) ve medeni durum ($F(2,112)=3.614$; $p=0.030$) değişkenlerinde makro şiddete ilişkin tutumların anlamlı bir şekilde olumlu yönde olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Ahlaki olgunluğun artışının şiddete ilişkin tutumların olumsuz olmasına neden olduğu bulunmuştur. Mikro şiddete karşı olumsuz tutumların literatür tarafından da desteklendiği

görülmüştür ancak makro şiddete karşı olumlu olarak saptanmış tutumlar, bireyler tarafından makro şiddet olan savaşı zulmü ortadan kaldırma, müdafaa etme, koruma, güvenliği sağlama ve vatanı savunma gibi yüksek ideallerle (Soycan, 2022) ilişkilendirilerek değerlendirildiklerini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Savaş, Mikro Şiddet, Makro Şiddet, Ahlaki Olgunluk

THE RELATIONSHIP BETWEEN MORAL MATURITY AND ATTITUDES TOWARDS VIOLENCE

Kln. Psk. Zeynep ALCAN¹, Prof. Dr. Aylin YALÇIN SARIBEY²

ABSTRACT

Objective: Understanding violence, which persists within society, is the first step toward developing methods to combat it. Statistical data showing that more than 1.6 million people worldwide are subjected to violence each year, and that more than a million of these individuals lose their lives (WHO, 2002, cited in Erdoğan and Şenol, 2024) highlights the serious impact of this concept and highlights the utmost necessity for continued research on violence. Studies aimed at understanding violence affecting diverse groups such as women, children, the elderly, and animals are generally considered interpersonal violence within the context of domestic violence, or micro-violence (Özkan et al., 2018). While the majority of violence and its effects are seen through micro-violence, understanding macro-violence, such as war violence, is crucial for a comprehensive understanding of the concept of violence. To better understand violence, it is necessary to address not only attitudes toward violence but also the factors influencing these attitudes (Çetinöz, Pehlivan, and Aslan, 2024). A review of the literature reveals that moral maturity is one of the factors influencing attitudes toward violence (Köknel, 2006; Palmer, 2003). However, studies on the reflection of moral maturity on attitudes toward violence have been limited in the literature. Therefore, this study aimed to fill these gaps in the literature by examining individuals' attitudes toward micro and macro violence together and investigating the relationship between these attitudes and moral maturity.

Methods: Participants in the study, consisting of 115 individuals (69 female, 46 male) between the ages of 20 and 62 ($\bar{x}=35.63$), completed the Attitudes Toward Violence Scale (Özkan et al., 2018) and Moral Maturity (Şengün & Kaya, 2007) scales online, along with a demographic form.

Results: The analysis results revealed a significant negative correlation between moral maturity and attitudes toward violence ($r=-0.192$; $p=0.040$). Furthermore, attitudes toward macro violence were found to be significantly positive in age ($r=0.195$; $p=0.037$), gender ($t(113)=-4.360$; $p=0.000$), and marital status ($F(2,112)=3.614$; $p=0.030$).

Conclusion: It was found that increased moral maturity led to negative attitudes toward violence. Negative attitudes toward micro violence were also supported by the literature, but positive attitudes toward macro violence suggest that individuals associate war, which is macro

violence, with higher ideals such as eliminating oppression, defending, protecting, ensuring security, and defending the homeland (Soycan, 2022).

Keywords: Violence, War, Micro Violence, Macro Violence, Moral Maturity

ŞİZOFRENİLİ BİREYLER NASIL BİR ÇOCUKLUK YAŞAMIŞTIR? ONLARIN GÖZÜNDEN YAŞAM DENEYİMLERİ: FENOMENOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Öğr. Gör. Büşra KARAYUMAK, Zeynep ÖZKÖK, Doç. Dr. Sevda UZUN, Dr. Özlem ALTUNÖREN

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, şizofreni tanısı almış bireylerin çocukluk dönemine ilişkin yaşantılarını kendi bakış açılarıyla derinlemesine inceleyerek, hastalığın gelişimsel ve duygusal temellerine dair özgün bir anlayış kazanmaktır.

Materyal ve Metod: Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desenin kullanıldığı bu çalışma, ülkenin güneyinde yer alan bir toplum ruh sağlığı merkezine başvuran 14 şizofreni tanılı birey ile yürütülmüştür. Katılımcılarla bireysel, yüz yüze ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış; görüşmeler ses kaydına alınarak yazılı hale getirilmiştir. Verilerin analizinde Colaizzi'nin fenomenolojik analiz yöntemi uygulanmıştır.

Bulgular: Analiz sonucunda üç ana tema ve sekiz alt tema ortaya çıkmıştır: Şizofreniye dair anlamlandırmalar (hastalığın anlamı, duygusal deneyimler), travmatik yaşantılar ve unutulmaz olaylar (fiziksel ve duygusal travmalar, unutulamayan anılar, ekonomik zorluklar, çocuklukta üstlenilen sorumluluklar) ve aile ilişkileri ve duygusal destek (anne-baba ile ilişkiler, kardeşlerle ilişkiler). Katılımcılar çocukluk dönemlerini sıklıkla duygusal ihmal, aile içi çatışma ve yalnızlık hisleriyle tanımlamıştır.

Sonuç: Bulgular, çocukluk çağı travmaları ve duygusal yoksunlukların şizofreni gelişiminde uzun dönemli bir kırılganlık alanı oluşturabileceğini göstermektedir. Bu sonuçlar, erken dönem yaşam deneyimlerinin ruhsal bozuklukların önlenmesi ve tedavi süreçlerinde göz önünde bulundurulmasının önemini vurgulamaktadır. Geniş örneklemli ve farklı kültürel bağlamlarda yapılacak ileri çalışmalarla konunun derinlemesine araştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şizofreni, çocukluk, fenomenolojik araştırma

WHAT KIND OF CHILDHOOD DID INDIVIDUALS WITH SCHIZOPHRENIA LIVE? LIFE EXPERIENCES THROUGH THEIR PERSPECTIVES: A PHENOMENOLOGICAL STUDY

Büşra KARAYUMAK, Zeynep ÖZKÖK, Sevda UZUN, Özlem ALTUNÖREN

ABSTRACT

Purpose: The aim of this research is to gain a unique understanding of the developmental and emotional basis of the disorder by examining in-depth the childhood experiences of individuals diagnosed with schizophrenia from their own perspectives.

Materials and Methods: This study, employing a phenomenological design, a qualitative research method, was conducted with 14 individuals diagnosed with schizophrenia who presented to a community mental health center in the south of the country. Individual, face-to-face, semi-structured interviews were conducted with the participants, and the interviews were audio-recorded and transcribed. Colaizzi's phenomenological analysis method was used in data analysis.

Findings: The analysis revealed three main themes and eight subthemes: meanings related to schizophrenia (the meaning of the illness, emotional experiences), traumatic experiences and memorable events (physical and emotional traumas, unforgettable memories, economic hardships, responsibilities assumed in childhood), and family relationships and emotional support (relationships with parents, relationships with siblings). Participants frequently described their childhoods as marked by emotional neglect, family conflict, and feelings of loneliness.

Conclusion: The findings suggest that childhood traumas and emotional deprivations may constitute a long-term vulnerability in the development of schizophrenia. These results emphasize the importance of considering early life experiences in the prevention and treatment of mental disorders. Further studies with larger samples and diverse cultural contexts are recommended for in-depth exploration of this topic.

Keywords: Schizophrenia, childhood, phenomenological research

AFETE UĞRAMIŞ SAĞLIK PROFESYONELLERİNDE İKİNCİL TRAVMATİK STRES VE PSİKOLOJİK SAĞLAMLIKLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üye Tülay YILMAZ BİNGÖL, Zeynep ÖZKÖK, Dr. Öğr. Üye Burak ŞİRİN, Prof. Dr. Nermin Gürhan

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında görev yapan sağlık profesyonellerinin yaşadığı ikincil travmatik stres düzeyleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Afet sonrası sağlık çalışanlarının ruhsal etkilenme düzeylerinin incelenmesi, travmatik olaylara müdahale sürecinde yaşanan stres ve dayanıklılık mekanizmalarını anlamaya katkı sağlayacaktır. Araştırma, ayrıca sağlık profesyonellerinin psikolojik sağlamlığının travmatik deneyimlerle baş etme üzerindeki rolünü ortaya koymayı hedeflemektedir.

Materyal ve Metod: Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tasarımdaki bu araştırmaya 304 sağlık çalışanı katılmıştır. Veriler, “Psikolojik Sağlamlık Ölçeği” ve “İkincil Travmatik Stres Ölçeği” aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ve görev süreleri de değerlendirilmiş, psikolojik sağlamlık ile ikincil travmatik stres arasındaki ilişki detaylı olarak incelenmiştir. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler ve Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların psikolojik sağlamlık puan ortalaması 84.20 ± 12.22 , ikincil travmatik stres puan ortalaması 44.16 ± 11.91 olarak bulunmuştur. Psikolojik sağlamlık ile ikincil travmatik stres arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -0.205$, $p < 0.001$). Alt boyut analizleri, bireysel, ailesel ve kültürel kaynakların travmatik stresin duygusal ihlal ve uyarılmışlık boyutlarıyla ters yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sonuç: Deprem sonrası yoğun travmatik olaylara müdahale eden sağlık çalışanlarında ikincil travmatik stres orta düzeyde saptanmıştır. Psikolojik sağlamlığı yüksek olan çalışanlar, aynı koşullarda duygusal ihlal ve uyarılmışlık düzeylerini daha düşük yaşamaktadır. Yani yüksek psikolojik sağlamlık, ikincil travmatik stresin olumsuz etkilerini azaltan koruyucu bir faktör olarak öne çıkmaktadır ve şiddet mağdurlarıyla çalışan profesyonellerin ruhsal sağlığını desteklemede kritik öneme sahiptir. Bu bulgular, yalnızca afet değil, aynı zamanda şiddet ve travma olaylarına müdahale eden profesyonellerde de ikincil travmatik stresin ortaya çıkabileceğini gösterebilir.

Anahtar Kelimeler: İkincil travmatik stres, Psikolojik sağlamlık, Sağlık profesyoneli, Travma.

EVALUATION OF SECONDARY TRAUMATIC STRESS AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN HEALTHCARE PROFESSIONALS EXPOSED TO DISASTER

Tülay YILMAZ BİNGÖL, Zeynep ÖZKÖK, Burak ŞİRİN, Nermin Gürhan

ABSTRACT

Purpose: This study was conducted to determine the relationship between secondary traumatic stress levels experienced by healthcare professionals working after the earthquakes centered in Kahramanmaraş and psychological resilience. Examining the psychological impact of healthcare professionals after the disaster will contribute to understanding the stress and resilience mechanisms experienced during the response to traumatic events. The study aims to reveal the role of psychological resilience in healthcare professionals in coping with traumatic experiences.

Materials and Methods: 304 healthcare professionals participated in this descriptive and correlational study. Data were collected online using the Psychological Resilience Scale and the Secondary Traumatic Stress Scale. Participants' demographic characteristics and tenure were also assessed, and the relationship between psychological resilience and secondary traumatic stress was examined in detail. Descriptive statistics and Pearson correlation tests were used in the analyses.

Findings: Participants' mean psychological resilience score was 84.20 ± 12.22 , and their mean secondary traumatic stress score was 44.16 ± 11.91 . A negative and significant relationship was found between psychological resilience and secondary traumatic stress ($r = -0.205$, $p < 0.001$). Sub-dimension analyses showed that individual, familial, and cultural resources were inversely related to the emotional violation and arousal dimensions of traumatic stress.

Conclusion: Secondary traumatic stress was detected at a moderate level in healthcare workers responding to intensely traumatic events after the earthquake. Workers with high psychological resilience experienced lower levels of emotional violation and arousal under the same conditions. In other words, high psychological resilience stands out as a protective factor that reduces the negative effects of secondary traumatic stress and is critical for supporting the mental health of professionals working with victims of violence. These findings may indicate that secondary traumatic stress can occur not only in disasters but also in professionals responding to violent and traumatic events.

Keywords: Secondary traumatic stress, Psychological resilience, Health professional, Trauma.

YARDIM ETMEYE NİYET ÖLÇEĞİ-KISA VERSİYON'UN TÜRKÇE GEÇERLİLİĞİNİN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ

Arş Gör. Seda Er, Prof. Dr. Sevim Buzlu

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon'un Türkçe geçerlik ve güvenirliğini değerlendirmektir.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, Ekim–Aralık 2023 tarihleri arasında 196 hemşirelik öğrencisiyle yürütülen metodolojik bir çalışma olarak gerçekleştirildi. Ölçeğin kapsam geçerliği çeviri–geri çeviri, 10 değerlendiriciden uzman görüşü ve pilot uygulama ile incelendi. Güvenirlik Cronbach alfa katsayısı, madde–toplam korelasyonları ve test–tekrar test yöntemleriyle değerlendirildi. Test- tekrar test ilk veri toplama sürecinden iki hafta sonra 49 katılımcıyla yapıldı ve Sınıf İçi Korelasyon Katsayısı (ICC) hesaplandı. Geçerlik analizlerinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve uyum iyiliği indeksleri kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular: Katılan öğrencilerin %79,0'nın kadın ($n=154$) ve %21,0'inin erkek ($n=41$) olduğu saptandı. Yaşların 19–24 arasında değiştiği ve yaş ortalamasının $20,98 \pm 1,33$ olduğu belirlendi. Test–tekrar test güvenirliği örnekleminde ($n=49$) yaş ortalamasının $20,99 \pm 1,32$ olduğu saptandı. DFA sonucunda ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğu ve toplam 18 madde içerdiği doğrulandı. Toplam Yardım Etmeye Niyet–Kısa Versiyon için Cronbach alfa 0,90, Arkadaşlara Yardım Etmeye Niyet Ölçeği–Kısa Versiyon için 0,85 ve Yabancılarla Yardım Etmeye Niyet Ölçeği–Kısa Versiyon için 0,91 olarak hesaplandı. Düzeltilmiş madde–toplam korelasyon katsayılarının $r=.369$ ile $r=.721$ arasında değiştiği ve maddeler arası ilişkinin pozitif olduğu görüldü. Toplam ölçek ve arkadaşlara yardım etmeye niyet ile yabancılarla yardım etmeye niyet alt boyut puanlarının sırasıyla $67,31 \pm 11,84$; $41,68 \pm 6,00$ ve $25,63 \pm 7,89$ olarak hesaplandığı belirlendi. Test–tekrar test güvenirliği açısından, test ortalamasının $70,00 \pm 10,29$ ve tekrar test ortalamasının $70,02 \pm 8,48$ olduğu hesaplandı; ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek düzeyde pozitif bir ilişki saptandı [$ICC=.923$ (.864–.957), $\alpha=.922$ ve $IIC=.871$; $p<0,001$].

Sonuç: Üniversite öğrencilerinin şiddet olaylarına tanık olduklarında yardım etme niyetlerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre, Yardım Etmeye Niyet Ölçeği-Kısa Versiyon'un Türkçe geçerliliği, üniversite öğrencilerinin arkadaşlarına ve yabancılarla yardım etme niyetlerinin düzeyini değerlendirmek için iyi bir

güvenilirlik ve geçerlilik göstermektedir. Ölçeğin, flört şiddetine karşı yardım etme niyetini artırmayı amaçlayan müdahalelerin etkililiğinin değerlendirilmesinde kullanılması önerilmektedir. Ölçek, yardım etme olasılığının ve eylem tercihlerinin, şiddete maruz kalan kişi ile mevcut ilişkiye göre değişebileceğini dikkate alan araştırmaların planlanmasında da kullanılabilir. Bununla birlikte, ölçeğin yakınsak geçerlilik dahil olmak üzere psikometrik özelliklerinin daha fazla test edilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Flört Şiddeti, Seyirci Etkisi, Niyet, Validasyon Çalışması

Teşekkür: Bu araştırma, sorumlu yazarın doktora tezinin ilk aşaması kapsamında yürütülmüş ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenmiştir (Proje No: 324K026).

PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE TURKISH VALIDATION OF THE INTENT TO HELP SCALE-BRIEF VERSION

Seda Er¹, Sevim Buzlu²

ABSTRACT

Objectives: This study aims to conduct a Turkish validity and reliability study of the Intent to Help Scale-Brief Version.

Methods: The study was a methodological design conducted with 196 nursing students between October-December 2023. The scale's content validity was investigated through translation-back translation, exploring a review by 10 raters, and pilot testing. Reliability was evaluated using Cronbach's alpha, item-total score correlation, and test-retest. The retest was conducted with 49 individuals 2 weeks after the initial data collection. Intraclass Correlation Coefficient was estimated for test-retest reliability. Confirmatory factor analysis (CFA) and goodness of fit statistics were used for validity analyses. Statistical significance was considered $p < 0.05$.

Results: Of the participating students, 79.0% were female ($n=154$), and 21.0% ($n=41$) were male. The students were between the ages of 19 and 24, and their mean age was 20.98 ± 1.33 years. The participants in the test-retest reliability assessment sample ($n=49$) had a mean age of 20.99 ± 1.32 . As a result of CFA, it was determined that the scale had two subscales and consisted of 18 items. Cronbach's alpha for the total the Intent to Help Scale-Brief Version was .90, the Intent to Help Friends Scale-Brief Version was .85, and the Intent to Help Strangers Scale-Brief Version was .91. The corrected item-total score correlation coefficients of the scale ranged between $r=.369$ and $r=.721$. The relationship between the scale items was positive. The total score of the scale and subscales were calculated as 67.31 ± 11.84 , 41.68 ± 6.00 , and 25.63 ± 7.89 respectively. Regarding test-retest reliability, the mean test score was 70.00 ± 10.29 , and retest was 70.02 ± 8.48 . It was found that there was a statistically significant and highly positive relationship between the scale scores [$ICC=.923(.864-.957)$, $\alpha=.922$ and $IIC=.871$; $p<0.001$].

Conclusion: It is essential that university students' intentions to help when witnessing incidents of violence be accurately assessed. Based on the present findings, the Turkish version of the Intent to Help Scale-Brief Version demonstrated good reliability and validity for evaluating students' intentions to help both friends and strangers. The scale is recommended for assessing the effectiveness of interventions designed to increase intentions to help in the context of dating violence. It may also be used in planning studies that account for the possibility that the likelihood of helping and preferred actions vary according to students' relationship with the person

experiencing violence. Nevertheless, further examination of its psychometric properties—particularly convergent validity—is warranted.

Key words: Dating Violence, Bystander Effect, Intention, Validation Study

Acknowledgement: This research was conducted during the first phase of the corresponding author's doctoral thesis and was supported by the Scientific and Technological Research Council of Türkiye (TÜBİTAK; Project No. 324K026).

FİZİKSEL OLMAYAN ŞİDDETİN TANIMLANMASI VE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ: MAİD DİZİSİ ÜZERİNDEN VAKA ANALİZİ

Aslıhan UYAR

Özet

Şiddet olgusu genellikle fiziksel boyutuyla tanımlanırken, psikolojik, ekonomik cinsel şiddet türleri toplumda birçok kimse tarafından şiddet olarak kabul görmemektedir. Toplum bir yana çoğu zaman şiddet mağduru da yaşamış olduğunun bir şiddet olduğunun bilincinde olmamaktadır. Bu durumun nedeni şüphesiz tacizle başlayan söz ve davranışların kademe kademe şiddete evrilmesidir. Bu söz ve davranışlar önce sözde sevgi ve aşkın neden olduğu kıskanma ve sahiplenme davranışları ile başlarken devamında psikolojik, ekonomik, cinsel ve fiziksel şiddete doğru kademe kademe ilerlemektedir. Bu araştırma, Maid dizisi üzerinden, medyada “sevgi ve aşk” adı altında sunulan fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddetin görünürlüğünü arttırmayı ve mağdura sunulan sosyal hizmet müdahalelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden vaka analizi tercih edilmiştir. Medyada sunulan şiddet olgusunu ve sosyal hizmet müdahalelerini derinlemesine incelemek amacıyla Maid dizisi örnek vaka olarak ele alınmıştır. Dizide ana karakter Alex 25 yaşında, lise mezunu ve 1 çocuk sahibidir. Yaşamını partneriyle sürdüren Alex 3 yaşındaki çocuğuyla günlerini ev olarak kullandıkları karavanda geçirmektedir. Birlikte yaşadığı partneri tarafından ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Partneri, bu davranışlarını bağımlılıklarının neden olduğunu ileri sürerek, Alex'e bağımlılıklarından kurtulacağına dair vaatler vermektedir ancak bu şiddet, çocuğuna yansıdığına, Alex evden ayrılarak sosyal hizmet kurumuna sığınır. Alex, burada sosyal hizmet uzmanıyla yapmış olduğu görüşmede partnerinin kendisine yönelik uygulamış olduğu psikolojik şiddetin fiziksel olmayışından ötürü şikâyetinde bulunmadığını ve ısrarla partnerinin kendisine şiddet uygulamadığını ifade etmiştir. Bu noktadan sonra Alex sosyal hizmet uzmanının kendine sunmuş olduğu müdahale ile şiddeti tanımlamaya çalışarak şiddeti yeniden boyutlandırır. Dünyada Alex gibi kişiye fiziksel olarak zarar vermeyen şiddet türleri birçok kişi tarafından şiddet olarak tanımlanmamaktadır. Tanımlanmamaktan da öte birçoğu kadın yaşadığının bir şiddet olduğunun bilincinde değildir. Ancak Alex gibi pek çok şiddet mağduru kadın içlerindeki gücü fark ederek yaşamlarını yeniden şekillendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Fiziksel, Psikolojik, Cinsel şiddet

DEFINING NON-PHYSICAL VIOLENCE AND SOCIAL WORK INTERVENTION: A CASE ANALYSIS BASED ON THE SERIES *MAID*

Ashlhan Uyar

ABSTRACT

While the phenomenon of violence is generally defined by its physical dimension, psychological, economic, and sexual forms of violence are not recognized as violence by many people in society. Not only society, but often the victims themselves are unaware that what they have experienced constitutes violence. The reason for this is undoubtedly that words and behaviors that begin as harassment gradually evolve into violence. These words and behaviors start with jealousy and possessiveness supposedly caused by love and affection, and then gradually progress to psychological, economic, sexual, and physical violence. This research aims to increase the visibility of physical, psychological, economic, and sexual violence presented in the media under the guise of “love and affection” through the *Maid* series and to reveal the social service interventions offered to victims. In this research, case analysis, one of the qualitative research methods, was preferred. The *Maid* series was taken as a case study to examine the phenomenon of violence presented in the media and social service interventions in depth. The main character in the series, Alex, is 25 years old, a high school graduate, and has one child. Alex, who lives with her partner, spends her days with her 3-year-old child in a caravan they use as their home. She is subjected to economic, psychological, and sexual violence by her partner. Her partner claims that his behavior is due to his addictions and promises Alex that he will overcome them. However, when this violence affects her child, Alex leaves home and seeks refuge at a social services institution. During her meeting with the social services specialist, Alex stated that she did not complain about the psychological violence her partner inflicted on her because it was not physical, and she insisted that her partner did not use physical violence against her. From this point on, Alex tries to define the violence with the intervention offered by the social services specialist and reframes the violence. Many people around the world do not define types of violence that do not physically harm the victim, such as Alex's case, as violence. Beyond not defining it as violence, many women are not even aware that what they are experiencing is violence. However, like Alex, many women who are victims of violence are reshaping their lives by recognizing their inner strength.

Keywords: Women, Physical, Psychological, Economic, and Sexual Violence.

HAYVANA ŞİDDETİN NORMALLEŞMESİ, PSİKOLOJİK EĞİLİMLER VE KAMU POLİTİKALARININ SOSYAL MEDYA YANSIMALARI

Ceylin DOĞAN, Prof. Dr. Oya İnci BOLAT

ÖZET

Bu çalışmada hayvana şiddetin toplumda nasıl normalleştiği psikolojik eğilimler, davranışsal dinamikler ve kamu politikaları bağlamında tartışılmıştır. Çalışmada ayrıca sosyal medya örnekleri üzerinden kamu politikalarının toplumsal algıya nasıl yansıdığı gösterilirken, psikolojik açıdan empati eksikliğinin ve saldırganlık eğilimlerinin şiddet davranışlarını etkilediği ve şiddetin özellikle sosyal öğrenme yoluyla aktarıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelikler değerlendirilerek bu yönetmeliklerin sosyal medya yansımaları için sınırlı sayıda tweet örneği incelenmiştir.

İncelemeler sonunda özellikle kamu yayın organlarında sokak köpeklerinin “tehdit” veya “vahşi” olarak çerçevelendiği örnekler rastlanılmıştır. Toplumda kamu organlarının kullandığı bu dilin şiddeti meşrulaştırdığı yönünde önemli ölçüde olumsuz bir algı oluşturduğu görülmüştür. Ancak söz konusu iletişim dilini yetersiz bulup şiddeti açıkça savunan vatandaşların sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Bu durum bir taraftan kamuoyunu sokak hayvanları üzerinden kutuplaştırırken, diğer yandan birbirlerine karşı kullandıkları nefret içerikli söylemler de tarafları ayrı bir şiddet eğilimine konu etmektedir. Sonuç olarak, hayvana şiddetle mücadelede yalnızca yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı açıktır. Kamu kurumlarının ve medyanın kullandığı dilin toplum üzerindeki etkisi oldukça kritiktir. Bu nedenle, korku ve tehdit odaklı söylemlerin yerine bakım, rehabilitasyon ve empati odaklı bir kamu iletişiminin şiddetin normalleşmesini önlemede birincil öncelik olduğu unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hayvana Şiddet, Psikolojik Eğilimler, Kamu Politikası, Sosyal Medya

THE NORMALIZATION OF ANIMAL CRUELTY, PSYCHOLOGICAL TENDENCIES AND PUBLIC POLICY REFLECTIONS ON SOCIAL MEDIA

Ceylin DOĞAN, Dr. Öğr. Üye Oya İnci BOLAT

ABSTRACT

This study discusses how animal cruelty has become normalized in society in the context of psychological tendencies, behavioral dynamics, and public policies. The study also demonstrates how public policies are reflected in social perception through social media examples, emphasizing that, from a psychological perspective, a lack of empathy and aggressive tendencies influence violent behaviour and that violence is transmitted particularly through social learning. Furthermore, Law No. 5199 on the Protection of Animals and related regulations were evaluated, and a limited number of tweet examples were examined for their social media reflections. The studies revealed examples where stray dogs were framed as a ‘threat’ or ‘wild’ in public media outlets. It was observed that the language used by public bodies in society created a significantly negative perception that legitimized violence. However, the number of citizens who find this communication language inadequate and openly advocate violence is also considerable. On the one hand, this polarizes public opinion on street animals, while on the other hand, the hateful rhetoric they use against each other also subjects the parties to a separate tendency towards violence. In conclusion, it is clear that legal regulations alone are not sufficient in the fight against animal violence. The language used by public institutions and the media has a critical impact on society. Therefore, it should not be forgotten that public communication focused on care, rehabilitation and empathy, rather than fear and threats, is a primary priority in preventing the normalization of violence.

Keywords: Animal Violence, Psychological Tendencies, Public Policy, Social Media

DOĞAL AFET SONRASI KADINLARIN ŞİDDET MAĞDURİYETLERİ: GELENEKSEL BİR DERLEME

Esra Bekircan

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı doğal afet sonrası afetzede kadınların şiddet mağduriyetleri üzerine yapılan çalışmaları geleneksel derleme yolu ile incelemektir.

Yöntem: Geleneksel derleme metodolojisinin kullanıldığı bu inceleme PubMed, Web of Science, Google Akademik ve Dergipark veri tabanlarında yıl sınırlamasına gidilmeden tam metin haline ulaşılabilen makaleler taranarak gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması “afet, kadın, şiddet” anahtar kelimelerinin çeşitli kombinasyonları ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Doğa kaynaklı afetler ciddi düzeyde can kayıplarına ve maddi hasarlara neden olmaktadır. Farklı kişiler benzer travmatik olaylara farklı tepkiler gösterebilmektedir. Cinsiyet, travmanın olumsuz etkilerine karşı hassasiyeti ve bu reaksiyonların nasıl yönetildiğini etkileyebilecek kritik bir değişken olarak tanımlanmaktadır. Bu duruma gerekçe olarak kadınların yaşadıkları travma türlerinin ve baş etme mekanizmalarının erkeklere göre farklılık göstermesi gösterilebilir. Afet sonrası psikolojik travmanın kadınlar üzerinde erkeklere göre daha etkili olmasında kadınların temel ihtiyaçlara erişimlerinin zor olması, uzun süreli yer değiştirme ve kişinin evini kaybetmesi gibi kaynak kayıpları da etkili olabilmektedir. Ayrıca birçok kadın afetlerden hemen sonra barınma, temel ihtiyaçların karşılanması ve çocuk bakımı konularında birincil sorumlulukları üstlendikleri için travmanın yarattığı psikolojik belirtiler gizli olabilmektedir. Afet araştırmalarında yapılan cinsiyetçi yaklaşımlar kadınların afet sonrası ruh sağlığı sorunları yaşama olasılıklarının erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Afetlerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin özel ve savunmasız gruplarda daha fazla olmasının yanı sıra ayrıca sosyoekonomik seviye düştükçe afete bağlı travma hassasiyeti daha yoğun yaşanabilmektedir. Kadınlar normal koşullar altında şiddete maruz kalabilmekteyken sosyal ağların bozulduğu afetler sonrasında yaşanan stres etkenleri düşünüldüğünde kadınların şiddet görme potansiyelleri artabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün tanımına göre şiddet, fiziksel ya da ruhsal bir yaralanmaya ve kayba yol açacak biçimde güç ve iktidarın uygulanmasıdır. Kadına yönelik şiddet ise evrensel olarak görülen coğrafi bölge, eğitim düzeyi, gelişmişlik düzeyinden bağımsız olarak bir insan hakları sorunu ve ayrımcılık biçimidir. Cinsel, fiziksel ve duygusal şiddetin sağlık üzerindeki sonuçları arasında cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, istenmeyen gebelikler, yaralanmalar, anksiyete, depresyon, madde kullanımı yer alır ve intihar veya cinayetle sonuçlanabilir. 2010 yılında

gerçekleşen Haiti depremi sonrasında çadırlarda yaşayan kadınların, deprem nedeniyle yerinden edilmiş ve çadır kentlerde yaşamalarından dolayı daha fazla cinsel istismara uğradıkları belirtilmiştir.

Sonuç: Afetlerde psikolojik müdahalenin önemi ve etkilenen nüfusta uygulanabilirliği konusundaki farkındalık mağdurların iyileşmelerine yardımcı olabilir. Afet bölgesinde yaşayan bireyler sağlık hizmetlerine ve ruh sağlığı hizmetlerine erişmekte zorluklar yaşayabilmektedir. Bu çalışmada afetzedede kadınların ruh sağlığı uzmanlarına ulaşımını kolaylaştırmak ve ruh sağlığı hizmetlerini alabilmelerini sağlamak amacı ile telepsikiyatri hizmetlerinin kullanılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Afet, Kadın, Şiddet, Savunmasızlık.

WOMEN'S EXPERIENCES OF VIOLENCE AFTER NATURAL DISASTERS: A TRADITIONAL REVIEW

Esra Bekircan

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to examine the literature on women's experiences of violence following natural disasters through a narrative review.

Method: This review employed a narrative methodology. Articles were retrieved from PubMed, Web of Science, Google Scholar, and Dergipark databases without time restrictions, provided that the full texts were accessible. The literature search was conducted using various combinations of the keywords "disaster," "women," and "violence."

Results: Natural disasters cause significant loss of life and material damage. Individuals may react differently to similar traumatic events. Gender has been identified as a critical factor influencing both vulnerability to the negative effects of trauma and the ways in which reactions are managed. Women may experience different types of trauma and employ distinct coping mechanisms compared to men. Factors such as limited access to basic needs, prolonged displacement, and loss of housing contribute to the greater psychological impact of disasters on women. In addition, since many women assume primary responsibilities for shelter, childcare, and provision of basic needs immediately after disasters, their psychological symptoms may remain hidden. Gender-biased approaches in disaster research show that women have a significantly higher likelihood of experiencing mental health problems compared to men after disasters. The adverse effects of disasters on mental health are more pronounced in vulnerable groups, and sensitivity to trauma tends to increase as socioeconomic status decreases. While women may be exposed to violence under normal circumstances, the disruption of social networks and additional stressors in the aftermath of disasters can heighten the risk of violence. According to the World Health Organization (WHO), violence is the use of force or power that results in, or is likely to result in, physical or psychological harm or loss. Violence against women is a universal human rights issue and a form of discrimination that transcends geography, education level, and socioeconomic development. The consequences of sexual, physical, and emotional violence on health include sexually transmitted infections, unwanted pregnancies, injuries, anxiety, depression, substance use, and in severe cases, suicide or homicide. For example, following the 2010 Haiti earthquake, it was reported that women living in tent camps faced higher risks of sexual abuse due to displacement and inadequate living conditions.

Conclusion: Awareness of the importance and feasibility of psychological interventions in disaster contexts may facilitate recovery among victims. Individuals living in earthquake-affected regions often experience barriers in accessing health and mental health services. To support disaster-affected women in accessing mental health care, this study recommends the use of telepsychiatry services.

Keywords: Disaster, Women, Violence, Vulnerability

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERİN UYGULAMA ALANLARINDA ŞİDDET YÖNETİMİ YETERLİĞİ VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TANIMLAYICI ÇALIŞMA

Dr. Öğr. Üye Emine KORKMAZ, Doç. Dr. Gizem Deniz BÜYÜKSOY

ÖZET

Amaç: Araştırma, hemşirelik öğrencilerinin uygulama alanlarında şiddet yönetim yeterlik düzeylerini ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki araştırmanın evrenini, 2024–2025 eğitim-öğretim yılında bir devlet üniversitesinde öğrenim gören hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem, 0.2 etki büyüklüğü, %95 güç ve güven düzeyi esas alınarak 314 kişi olarak belirlenmiştir. Veriler, Tanıtıcı Özellikler Formu ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Uygulama Alanlarında Şiddet Yönetimi Yeterlik Ölçeği kullanılarak yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Değerlendirmede tanımlayıcı istatistikler, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %70,4'ünün şiddete maruz kalmaktan endişe duyduğu, %62,7'sinin şiddet durumunda ne yapılması gerektiğini kısmen bildiği, %95,5'inin şiddet konusunda herhangi bir eğitim almadığı ve %87,2'sinin şiddeti rapor etmediği belirlenmiştir. Klinik uygulama sırasında öğrencilerin %17,5'inin şiddete maruz kaldığı, %24,2'sinin ise şiddete tanık olduğu bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin hem maruz kaldığı hem de tanık olduğu en yaygın şiddet türü sözel (%71 ve %84,2) ve psikolojik şiddet (%52,8 ve %40,8) olarak tespit edilmiştir. Öğrencilere şiddet uygulayan kişilerin çoğunlukla hemşireler (%58,1) olduğu ve hemşirelerin en fazla (55,2) şiddete maruz kalan grup arasında da yer aldığı saptanmıştır. Ölçek toplam puan ortalaması $98,70 \pm 14,48$ olup, sınıf düzeyi, şiddete tanıklık, şiddet karşısında yapılması gerekenleri bilme ve eğitim alma durumuna göre ölçek toplam ve alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0,05$).

Sonuç: Öğrencilerinin şiddet yönetimi yeterliklerinin iyi düzeyde olduğu ancak öğrencilerin yaklaşık beşte birinin klinik uygulamalar sırasında şiddete maruz kaldığı, dörtte birinin ise şiddete tanık olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda şiddet deneyimi ve şiddet yönetimi yeterliği konusunda girişimsel ve izlem çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşyeri Şiddeti; Öğrenci Hemşire, Şiddet Yönetimi

THE VIOLENCE MANAGEMENT COMPETENCY AND INFLUENCING FACTORS IN THE PRACTICE AREAS OF STUDENT NURSES: A DESCRIPTIVE STUDY

Dr. Öğr. Üye Emine KORKMAZ, Doç. Dr. Gizem Deniz BÜYÜKSOY

ABSTRACT

Objectives: This study aimed to determine nursing students' competence in violence management during clinical practice and the factors affecting it.

Methods: The population of this descriptive study consisted of students enrolled in the nursing department of a state university during the 2024–2025 academic year. The sample size was calculated as 314 students based on an effect size of 0.2 and 95% power and confidence level. Data were collected through face-to-face interviews using a Sociodemographic Characteristics Form and the Violence Management Competence Scale for Nursing Students in Clinical Settings. Descriptive statistics, the Mann-Whitney U test, and the Kruskal-Wallis test were used for analysis..

Results: Among the students, 70.4% expressed concern about experiencing violence, 62.7% partially knew what to do in violent situations, 95.5% had not received any training on violence, and 87.2% did not report incidents. During clinical practice, 17.5% of students experienced violence, and 24.2% witnessed it. The most common types of violence encountered and witnessed were verbal (71% and 84.2%) and psychological (52.8% and 40.8%). Perpetrators were most often nurses (58.1%), who were also among the groups most exposed to violence (55.2%). The mean total competence score was 98.70 ± 14.48 , with significant differences according to class level, witnessing violence, knowledge of appropriate responses, and prior training ($p < 0.05$).

Conclusion: Nursing students demonstrated good competence in violence management; however, about one-fifth experienced violence and one-quarter witnessed it during clinical practice. These findings highlight the need for intervention and follow-up studies focusing on violence experiences and management competence among nursing students.

Keywords: Workplace Violence, Nursing Students, Violence Management

PSİKİYATRİK BOZUKLUKLAR VE ŞİDDET: BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

Öğr. Gör. Dr. Hacer KABAKOĞLU, Doç. Dr. Nurgül ÖZDEMİR, Arş. Gör. Abdulkadir OKYAR

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, psikiyatrik bozukluklar ve şiddet arasındaki ilişkiye yönelik akademik yayınları bibliyometrik yöntemle analiz ederek, araştırma eğilimlerini, yoğunlaştığı alanları ve literatürdeki boşlukları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yöntem: Araştırma, 2015–24 Eylül 2025 tarihleri arasında yayımlanan ve Web of Science veri tabanında “Psychiatric Disorders and Violence” anahtar kelimeleriyle belirlenen toplam 2622 yayını kapsamaktadır. Araştırmanın verileri, 1-24 Eylül 2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Veriler .txt formatında dışa aktarılmış ve VOSviewer 1.6.18 yazılımı kullanılarak anahtar kelime eş-oluşumu, yazar ve ülke katkıları, tematik kümelenmeler ve yıllara göre dağılım açısından analiz edilmiştir.

Bulgular: Çalışmada 2622 yayının %44’ünün (n=1081) son beş yılda yayımlandığı ve 2020 yılında en yüksek sayıya ulaşıldığı (n=322) saptanmıştır. En fazla yayın yapan ülkeler ABD (n=919), İngiltere (n=326) ve Kanada (n=205) olmuştur. En üretken yazarın Seena Fazel olduğu (n=41) belirlenmiştir. Anahtar kelime analizinde “domestic violence,” “intimate partner violence,” ve “depression” kavramları öne çıkarken, “TSSB” yüksek eş-oluşum gücüyle literatürde merkezi bir konumda yer almıştır. Yayınların en çok adli psikiyatri, travma ve TSSB, intiharı önleme ve çocuk gelişimi temalarında yoğunlaştığı; depresyon tedavisi, stigma, madde kullanımı ve hemşirelik eğitimi gibi alanlarda ise sınırlı sayıda çalışma bulunduğu görülmüştür.

Sonuç: Psikiyatrik bozukluklar ve şiddet literatürü belirli temalarda yoğunlaşmakta, ancak tedavi yaklaşımları, stigma ile mücadele ve hemşirelik bakış açısına yönelik çalışmalarda belirgin boşluklar bulunmaktadır. Gelecek araştırmaların klinik uygulamaları destekleyecek, stigma azaltıcı ve hemşirelik boyutunu güçlendirecek şekilde tasarlanması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aile İçi Şiddet; Bibliyometri; Partner Şiddeti; Psikiyatrik Bozukluklar; Şiddet; Travma Sonrası Stres Bozukluğu

PSYCHIATRIC DISORDERS AND VIOLENCE: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Öğr. Gör. Dr. Hacer KABAKOĞLU, Doç. Dr. Nurgül ÖZDEMİR, Arş. Gör. Abdulkadir OKYAR

ABSTRACT

Objective: This study aimed to conduct a bibliometric analysis of academic publications addressing the relationship between psychiatric disorders and violence, in order to identify research trends, areas of concentration, and gaps in the literature.

Methods: The research included 2622 publications published between 2015 and September 24, 2025, retrieved from the Web of Science database using the keywords “Psychiatric Disorders and Violence.” Data were exported in .txt format and analyzed with VOSviewer 1.6.18 in terms of keyword co-occurrence, author and country contributions, thematic clustering, and annual distribution.

Results: Of the 2622 publications, 44% (n=1081) were published in the last five years, with the highest number in 2020 (n=322). The United States (n=919), England (n=326), and Canada (n=205) were the most productive countries, while Seena Fazel was identified as the most prolific author (n=41). Keyword analysis revealed “domestic violence,” “intimate partner violence,” and “depression” as prominent terms, while “PTSD” emerged as a central concept with high co-occurrence strength. Publications were mainly concentrated in forensic psychiatry, trauma and PTSD, intimate partner violence, suicide prevention, and child development. In contrast, limited research was found on depression treatment, mental health stigma, substance use, nursing education, and shared decision making.

Conclusion: The literature on psychiatric disorders and violence is concentrated around specific themes, yet there are significant gaps in treatment approaches, stigma reduction, and the nursing perspective. Future studies should focus on supporting clinical practice, addressing stigma, and strengthening the nursing and care dimensions.

Keywords: Bibliometrics; Domestic violence; Intimate partner violence; Psychiatric disorders; PTSD; Violence

AKRAN ZORBALIĞI DİJİTALLEŞİYOR: RUH SAĞLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE HEMŞİRELİK YAKLAŞIMLARI

Dr. Şeyda ÖZTUNA, Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

Özet

Dijital teknolojilerin gençlerin yaşamında merkezi bir yere oturmasıyla birlikte akran zorbalığı geleneksel fiziksel ortamdan çevrim içi alanlara taşınmıştır. Siber zorbalık; anonimlik, hızlı yayılım, 24 saat erişilebilirlik ve kalıcı dijital iz bırakma gibi özellikleri nedeniyle mağdurlar için ciddi psikososyal riskler oluşturmaktadır. Literatür, dijital zorbalığın depresyon, anksiyete, travma belirtileri, benlik saygısında düşüş ve intihar düşüncesi gibi ruh sağlığı sonuçlarıyla güçlü biçimde ilişkili olduğunu göstermektedir. Hemşirelik mesleği, özellikle ruh sağlığı ve toplum sağlığı hemşireliği kapsamında, siber zorbalığın önlenmesi, erken tanınması, danışmanlık ve müdahale süreçlerinde temel bir role sahiptir. Bu derlemede dijitalleşen akran zorbalığının güncel boyutları, psikososyal etkileri ve hemşirelik yaklaşımları güncel bilimsel kanıtlar doğrultusunda ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, siber zorbalık, dijital zorbalık, ruh sağlığı, hemşirelik.

PEER BULLYING GOES DIGITAL: ITS EFFECTS ON MENTAL HEALTH AND NURSING APPROACHES

Dr. Şeyda ÖZTUNA, Prof. Dr. Nermin GÜRHAN

Abstract

With digital technologies taking a central role in the lives of young people, peer bullying has shifted from traditional physical settings to online environments. Cyberbullying poses serious psychosocial risks for victims due to its features such as anonymity, rapid dissemination, 24/7 accessibility, and the permanence of digital traces. The literature shows that digital bullying is strongly associated with mental health outcomes, including depression, anxiety, post-traumatic stress symptoms, decreased self-esteem, and suicidal ideation. The nursing profession, particularly in the context of mental health and community health nursing, plays a key role in the prevention, early detection, counseling, and intervention processes related to cyberbullying. This review examines the current dimensions of digital peer bullying, its psychosocial effects, and nursing approaches in line with up-to-date scientific evidence.

Keywords: Peer bullying, cyberbullying, digital bullying, mental health, nursing.

1. Giriş

Dijital dönüşüm, çocuklar ve ergenlerin sosyal ilişkiler şekillerini köklü biçimde değiştirmiştir. İnternet ve sosyal medya platformları, yalnızca iletişim aracı olmanın ötesine geçerek gençlerin kimlik oluşturma sürecini, sosyal kabul ihtiyaçlarını ve akran ilişkilerini şekillendiren temel bir ortam hâline gelmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), akran zorbalığını; güç dengesizliğine dayanan, kasıtlı olarak tekrarlanan zarar verici davranışlar bütünü olarak tanımlamaktadır. Dijital ortamlar bu davranışların niteliğini dönüştürmüş ve görünürlüğünü artırmıştır.

Siber zorbalık, mağdurun fiziksel olarak uzak olduğu ortamlarda gerçekleşse de etkileri yüz yüze zorbalıktan daha ağır olabilmektedir. Çünkü dijital içerik silinmesi zor, hızla yayılabilen ve çoğu zaman anonim kullanıcılarca desteklenen bir yapıya sahiptir. Son yıllardaki araştırmalar, siber zorbalığın depresyon, anksiyete, travma belirtileri ve intihar düşüncesi gibi ciddi psikiyatrik sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermektedir (Kowalski et al., 2019; Hamm et al., 2015).

Bu derlemenin amacı, akran zorbalığının dijitalleşen yapısını açıklamak, siber zorbalığın ruh sağlığı üzerindeki etkilerini güncel literatürle ortaya koymak ve hemşirelik disiplininin koruyucu–önleyici rollerini tartışmaktır.

2. Kavramsal Çerçeve: Akran Zorbalığından Dijital Zorbalığa

2.1. Akran Zorbalığı

Akran zorbalığı; aynı yaş grubundaki bireyler arasında güç dengesizliği bulunan, tekrarlayıcı nitelikte fiziksel, sözel veya sosyal zarar verici davranışlardır. Ergenlik döneminde daha sık görüldüğü bilinmektedir.

2.2. Dijitalleşmenin Etkisi

Teknolojinin günlük yaşamın merkezine yerleşmesiyle birlikte zorbalık davranışları sosyal medya, mesajlaşma uygulamaları, çevrim içi oyunlar ve dijital platformlar üzerinden gerçekleşir hâle gelmiştir. Bu yeni biçime siber zorbalık adı verilir.

2.3. Siber Zorbalığın Tipleri

Literatür, dijital zorbalığı çeşitli türlere ayırmaktadır (Patchin & Hinduja, 2015):

- Sözel saldırı (hakaret, tehdit, alay)
- Dışlama / izolasyon
- İtibar zedeleme
- Gizlilik ihlali (fotoğraf veya mesaj paylaşımı)
- Siber takip ve taciz
- Taklit (fake hesap açma)

Bu davranışlar görünürde dijital olsa da yarattığı psikososyal zarar yüz yüze zorbalığın ötesine geçebilir.

2.4. Dijital Zorbalığın Ayırt Edici Özellikleri

- Anonimlik: Failin kimliği gizli olabilir.
- Sürekli erişilebilirlik: 7/24 devam etme potansiyeli vardır.
- Hızlı yayılabilirlik: Bir içerik saniyeler içinde yüzlerce kişiye ulaşabilir.
- Kalıcılık: Dijital içerik silinse bile izleri depolarda kalabilir.
- Geniş izleyici kitlesi: Utanç duygusunu artırır.
- Bu özellikler mağdurlar için riskin şiddetini artırmaktadır.

3. Dijital Zorbalığın Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Araştırmalar, siber zorbalığın ruh sağlığı üzerinde ciddi kısa ve uzun dönem etkiler yarattığını göstermektedir.

3.1. Depresyon ve Anksiyete

Ergenlerde yapılan meta-analizler, siber zorbalık mağdurlarında depresyon riskinin anlamlı derecede arttığını ortaya koymuştur (Kowalski et al., 2014). Hamm ve arkadaşları (2015), siber zorbalığa maruz kalan ergenlerde anksiyete belirtilerinin de yüksek olduğunu bildirmiştir.

3.2. Benlik Saygısında Azalma

Siber zorbalık, ergenlerin kimlik gelişimi döneminde benlik saygısını olumsuz etkilemektedir. Özellikle sosyal görünürlüğü yüksek olan zorbalık türlerinde (fotoğraf yayma, mizahi içerik oluşturma) benlik saygısında belirgin düşüş görülmektedir (Wright, 2020).

3.3. Travma Sonrası Belirtiler

Bazı çalışmalar, siber zorbalığa maruz kalmanın travma sonrası stres belirtileriyle ilişkili olabileceğini göstermiştir (Nixon, 2014). Dijital içeriklerin kalıcılığı mağdurların güvende hissetmesini zorlaştırmaktadır.

3.4. İntihar Düşüncesi ve Davranışları

Hinduja ve Patchin (2018), siber zorbalık mağdurlarında intihar düşüncesi oranlarının anlamlı şekilde yükseldiğini bulmuştur. Özellikle hem yüz yüze hem çevrim içi zorbalığa birlikte maruz kalanlarda risk daha yüksektir.

3.5. Sosyal İzolasyon ve Okuldan Uzaklaşma

Mağdurlar çevrim içi saldırılar nedeniyle sosyal geri çekilme, okuldan kaçınma ve akademik başarıda düşüş yaşayabilmektedir.

3.6. Fail ve Tanık Olanlar İçin Psikososyal Sonuçlar

Yalnızca mağdurlar değil; fail olan gençlerde de agresyon, empati eksikliği ve ilerleyen yaşlarda antisosyal davranış risklerinin arttığı gösterilmiştir (Barlett & Coyne, 2014). Tanık olan gençlerde ise suçluluk ve çaresizlik duyguları görülebilir.

4. Risk Faktörleri

4.1. Bireysel Faktörler

- Düşük benlik saygısı
- Sosyal beceri eksikliği
- İçer dönük kişilik özellikleri
- Aşırı sosyal medya kullanımı

4.2. Aile Faktörleri

Ebeveyn gözetiminin yetersiz olması

Dijital medya kullanımına ilişkin sınırlandırmaların bulunmaması

4.3. Okul ve Çevresel Faktörler

Güvensiz okul ortamı

Öğretmenlerin farkındalığının düşük olması

Akran dayanışmasının zayıf olması

4.4. Dijital Okuryazarlık Yetersizliği

Gençler dijital riskleri bilmeden internet ortamında aktif rol almaktadır.

5. Hemşirelik Yaklaşımları

Hemşirelik mesleği, siber zorbalığın önlenmesi ve mağdurlara destek verilmesinde merkezî bir role sahiptir.

5.1. Erken Tanılama

Hemşireler; okul, toplum sağlığı ve psikiyatri alanlarında erken belirti ve risk faktörlerinin tanılanmasında kritik bir konumdadır.

Görülebilen erken belirtiler:

- Uyku bozuklukları
- Okula gitmeyi reddetme
- Sosyal çekilme
- Ani duygudurum değişiklikleri
- Ekran karşısında kaygı

5.2. Psikososyal Değerlendirme

Hemşireler, mağdurun duygusal tepkilerini, travmatik etkilerini, aile içi desteğini ve risk düzeyini değerlendirmelidir. Gerektiğinde psikiyatri uzmanına yönlendirme yapılmalıdır.

5.3. Güvenli Dijital Davranış Eğitimleri

Toplum sağlığı hemşireleri ve okul hemşireleri şu eğitimleri verebilir:

- Dijital ayak izi farkındalığı
- Güvenli hesap yönetimi
- Siber zorbalıkla karşılaşıldığında yapılacaklar
- Empati ve iletişim becerileri
- Dijital etik

5.4. Müdahale Yaklaşımları

Duygusal destek ve danışmanlık

Aile ile iş birliği

Okul yönetimiyle koordinasyon

Travma odaklı yaklaşımlar (gerekli durumlarda)

Kriz yönetimi (intihar riski varsa)

5.5. Koruyucu Hemşirelik Uygulamaları

Okullarda zorbalık karşıtı programlara katılım

Ebeveynlere yönelik eğitimler

Riskli öğrencilerin izlenmesi

Dijital farkındalık kampanyaları

5.6. Politika ve Savunuculuk Rolü

Hemşireler, toplum düzeyinde zorbalığı azaltmaya yönelik politika geliştirme süreçlerinde aktif rol alabilir.

6. Sonuç

Dijitalleşme ile birlikte akran zorbalığı giderek daha karmaşık bir hâl almış; mağdurların ruh sağlığı üzerindeki etkileri derinleşmiştir. Siber zorbalık; depresyon, anksiyete, travma belirtileri ve intihar riski gibi ciddi sonuçlara yol açmaktadır. Literatür, hemşirelerin bu alanda kritik bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Hemşirelik mesleğinin koruyucu, önleyici, eğitici ve danışmanlık rollerinin güçlendirilmesi, gençlerin dijital ortamda güvenli bir şekilde gelişimini destekleyecektir.

Kaynaklar

Barlett, C. P., & Coyne, S. M. (2014). A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 40(5), 474-488.

Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., ... & Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *JAMA Pediatrics*, 169(8), 770-777.

Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2018). Connecting adolescent suicide to the severity of bullying and cyberbullying. *Journal of School Violence*, 18(3), 333-346.

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073-1137.

Kowalski, R. M., Limber, S. P., & McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 20-32.

Nixon, C. L. (2014). Current perspectives: The impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 5, 143-158.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying* (2nd ed.). Corwin Press.

Wright, M. F. (2020). The role of protective factors in decreasing the negative effects of cyberbullying victimization on adolescents' psychological adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(4), 866-879.

ÇOCUKLARIN GÖRÜNMEYEN YARALARI: İSTİSMAR, İHMAL VE TÜRKİYE’DE GÜNCEL DURUM

Arş. Gör. Yasemin SAPCI CAN, Dr. Öğr. Üye Birgül VURAL

ÖZET

Çocuk istismarı ve ihmali, çocukların fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyen ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Bu çalışmada, çocuk istismarı ve ihmali kavramları tanımlanmakta; fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal gibi türleri ele alınmaktadır. Ayrıca çocukların aile içi şiddete tanık olmasının uzun vadeli psikolojik etkileri vurgulanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşların sunduğu istatistiklerle küresel yaygınlık oranlarına yer verilmiş, Türkiye’deki mevcut durum da TÜİK ve ilgili kurumların verileriyle değerlendirilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de artan istismar ve ihmal vakaları dikkat çekmektedir. Özellikle 0-4 yaş grubu çocuklar sıklıkla ihmale uğrarken daha büyük yaş gruplarında ise cinsel istismar vakaları ve sonucu olarak adölesan gebelikler karşımıza çıkmaktadır. Çocuk istismarının nedenleri arasında yoksulluk, eğitimsizlik, madde kullanımı, aile içi iletişim sorunları ve toplumsal cinsiyet rolleri öne çıkmaktadır. Toplumdaki riskli ailelerin belirlenmesi, çocuk izlem politikaların oluşturulması, topluma gerekli eğitim ve farkındalık çalışmalarının yapılması gerekmektedir. İstismarın önlenmesinde ise hem bireysel hem toplumsal düzeyde farkındalık oluşturma, etkili yasal düzenlemelerin ve eğitim programlarının önemi büyüktür. Hemşirelik mesleğinin çocuk ve aileye bütüncül bakım ve yaklaşım sergilemesi ihmal ve istismar vakalarının sıklıkla hemşireler tarafından fark edilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Hemşirelik eğitim müfredatında değişiklik yapılarak güncel toplum sorunu olan ihmal ve istismarla mücadele için uygun ders içeriklerinin planlanması, meslek yılları içerisinde bilgilerin güncel tutulması amacıyla sürekli eğitim politikası izlenerek hizmet içi eğitimlerin yapılması gerekmektedir. Hemşirelerin çalışma yetki ve sorumluluklarına daha fazla artırılarak, özellikle anne- bebek- aile izlemlerinde diğer meslek gruplarıyla birlikte iş birliği içinde çalışması sağlanarak istismar ve ihmal vakalarının azaltılmasında etkili olacaktır. Sonuç olarak, çocukların güvenli ve destekleyici ortamlarda büyüyeabilmeleri için multidisipliner yaklaşımlar ve sürdürülebilir koruma politikaları geliştirilmelidir. Bu çalışma, konuya dair bütüncül bir bakış açısı sunarak, şiddet, ihmal ve istismara uğrayan çocukların sayısal verileri ışığında; yapılmış olan şiddet konulu çalışmaları da ele alarak, çocukların korunmasına yönelik politikalara, uygulamalara ve literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler; Çocuk, Şiddet, İhmal, İstismar, Hemşirelik

CHILDREN'S INVISIBLE WOUNDS: ABUSE, NEGLECT, AND THE CURRENT SITUATION IN TURKEY

ABSTRACT

Child abuse and neglect is a serious public health issue that negatively affects children's physical, emotional, and cognitive development. This study defines the concepts of child abuse and neglect, addressing types such as physical, emotional, sexual abuse, and neglect. It also emphasizes the long-term psychological effects of children witnessing domestic violence. Global prevalence rates are presented using statistics from international organizations such as the World Health Organization (WHO) and UNICEF, while the current situation in Turkey is evaluated using data from TUIK and relevant institutions. Increasing cases of abuse and neglect are noteworthy both globally and in Turkey. While children aged 0-4 frequently experience neglect, cases of sexual abuse resulting in adolescent pregnancies are observed in older age groups. Poverty, lack of education, substance use, family communication problems, and gender roles stand out among the causes of child abuse. It is necessary to identify at-risk families in society, develop child monitoring policies, and conduct necessary education and awareness activities for the community. In preventing abuse, raising awareness at both individual and societal levels, effective legal regulations, and educational programs are of great importance. The nursing profession's holistic care and approach to children and families often results in nurses identifying cases of neglect and abuse. The nursing education curriculum should be modified to plan appropriate course content to combat neglect and abuse, which is a current societal problem, and in-service training should be conducted by following a continuous education policy to keep information up-to-date throughout professional years. At the same time, it will be effective in reducing cases of abuse and neglect by collaborating with other professional groups in work authorities and responsibilities, and mother-baby-family monitoring. In conclusion, multidisciplinary approaches and sustainable protection policies should be developed to ensure children can grow up in safe and supportive environments. This study aims to contribute to policies, practices, and literature on child protection by presenting a holistic perspective on the subject, in light of numerical data on children subjected to violence, neglect, and abuse, and by addressing studies conducted on violence.

Keywords: child, violence, neglect, abuse, nursing

GİRİŞ

"Şiddet" terimi, Latince kökenli *violentia/violare* sözcüklerinden türetilmiş olup, "sertlik, katılık, kurallara karşı gelme, güç kullanma" anlamlarına gelmektedir (İşter Işıklı ve Arslan, 2021). Toplumun tüm kesimlerinde yaygın olarak görülmesi, bireysel olduğu kadar toplumsal düzen ve sağlığı da tehdit etmesi açısından önemli bir olgudur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddeti, "fiziksel güç veya iktidarın, kasıtlı bir tehdit ya da doğrudan bir eylem biçiminde bir başkasına uygulanması; bu durumun yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim bozukluğu veya yoksunlukla sonuçlanması ya da bu sonuçların oluşma olasılığı" olarak tanımlamaktadır (WHO, 2002). Bu tanım, şiddetin yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de etkileri olan kolektif bir sorun olduğunu vurgulamaktadır. Toplum içinde şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Şiddet; aile içi ilişkilerde, eşler veya ebeveynler ile çocuklar arasında; iş yerlerinde ast-üst ilişkilerinde mobbing şeklinde; sağlık alanında sağlık çalışanlarına karşı, eğitim kurumlarında akran zorbalığı biçiminde; yaşlılara yönelik olarak ise fiziksel, psikolojik ve ekonomik boyutlarda görülebilmektedir (Güneri Yöyen, 2017).

Türk Dil Kurumu'na (2024) göre "istismar", iyi niyeti kötüye kullanma ve sömürme anlamına gelmektedir. Çocuk istismarı ise, 18 yaş altı bireylerin beden veya ruh sağlığına zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan, fiziksel, duygusal, zihinsel ya da cinsel gelişimini olumsuz etkileyen, kendisine bakım vermekle yükümlü kişi ya da kişiler tarafından gerçekleştirilen, kaza dışı ve önlenabilir davranışlar olarak tanımlanmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı). Dünya Sağlık Örgütü (2022) ise çocuk istismarını, "çocuğun sağlığına, gelişimine, onuruna ve yaşamına zarar veren veya zarar verme potansiyeli taşıyan, güç ilişkisi ya da güven bağlamında gerçekleşen fiziksel ve duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal veya istismarcı davranış" olarak tanımlamaktadır. Türk Dil Kurumu'na (2024) göre "ihmal", gerekli ilgiyi göstermeme veya yeterli özeni sunmama anlamına gelir. Dünya Sağlık Örgütü (2006) ise çocuk ihmali tanımını, ebeveyn veya bakım veren kişinin, çocuğun temel fiziksel (beslenme, barınma, sağlık, korunma) ve duygusal (sevgi, şefkat, güven) ihtiyaçlarını karşılamaması olarak yapmaktadır.

Çocukluk dönemi, bireyin gelişiminin en kritik evresini oluşturmaktadır. Bu dönemde istismar veya şiddet gibi travmatik deneyimlere maruz kalan çocuklar, fiziksel ve psikolojik açıdan ciddi izler taşıyabilmekte ve bu etkiler yetişkinlik döneminde de devam edebilmektedir. Çocuk istismarının tıbbi literatürdeki ilk tanımı 19. yüzyılda Ambroise Tardieu tarafından yapılmış,

1946 yılında ise radyolog John Caffey tarafından kemik kırıkları ve subdural hematomlar ile çocuk istismarı arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir (Christian & Block, 2009).

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte çocuklar, yalnızca yakın çevrelerinde değil, çevrim içi ortamlarda da istismara maruz kalabilmektedir. Dijital platformlar üzerinden gerçekleşen siber zorbalıklar, çocuklarda intihar eğilimleri gibi ciddi fiziksel sonuçlar doğurmakta; uzun vadede şiddete eğilimli bireylerin oluşumuna neden olabilmektedir (Friedman-Hauser & Katz, 2025). Çocuk istismarı ve ihmali, şiddetin önemli bir türü olarak karşımıza çıkmakta ve küresel ölçekte ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde Türkiye ve dünya genelinde, medya organlarına yansıyan şiddet, ihmal ve istismar vakalarının sayısında belirgin bir artış gözlenmektedir. Geleceğimizin teminatı olan çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek, olası travmaların önüne geçmek ve toplumsal duyarlılığı artırmak için bu konuda alınacak önlemler hayati önem taşımaktadır.

Guastaferrero ve Shipe (2023) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde, 2011–2020 yılları arasında Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Veri Sistemi verileri kullanılarak yapılan çalışmada, çocuk istismarı dört başlık altında incelenmiştir: fiziksel istismar, cinsel istismar, ihmal ve psikolojik kötü muamele. Guastaferrero ve Shipe (2023) çalışmasına göre 2011 yılında ihmal edilen çocuk sayısı 2.719.392 iken, bu sayı 2020 yılında 1.187.440'a düşmüştür. En fazla ihmal edilen yaş grubunun 0–4 yaş arası çocuklar olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada fiziksel istismara uğrayan çocuk sayısı 2011'de 393.424 iken, 2020 yılında 425.232'ye; cinsel istismara uğrayan çocuk sayısı ise 2011'de 307.856 iken, 2020 yılında 199.250'ye ulaşmıştır. Cinsel istismarın en çok 12–17 yaş grubunda görüldüğü rapor edilmiştir. Psikolojik kötü muameleye maruz kalan çocuk sayısı ise 2011'de 355.594 iken 2020 yılında 165.856 olarak kaydedilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı verilerine göre, 2015 yılında Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 103. maddesi kapsamında çocuklara yönelik cinsel istismar nedeniyle açılan dava sayısı 100 iken, 2024 yılında bu sayı 147'ye yükselmiştir. Aynı yıl çocuklara yönelik cinsel istismar dosya sayısı 39.555, reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK 104) nedeniyle açılan dosya sayısı ise 25.000 olarak bildirilmiştir (T.C. Adalet Bakanlığı, 2024). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2024 Aralık ayı verilerine göre, Türkiye genelinde 84 adet Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) bulunmaktadır. Bu merkezlerden 2013 yılında 3.949 çocuk hizmet alırken, 2024 yılı temmuz ayında bu sayı 1.160, aralık ayında ise 715'e düşmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2023 verilerine göre ise cinsel suç mağduru olan erkek çocuk sayısı 3.626, kız çocuk sayısı ise 22.059'dur. Aynı yıl, 16–17 yaş grubundaki kız çocuklarının

%0,8'inin, erkek çocuklarının ise %0,1'inin evlendiği bildirilmiştir. Adolesan doğurganlık hızı (15–19 yaş arası 1.000 kadın başına doğum) 2001 yılında 49 iken, 2023 yılında 11'e düşmüştür. 2023 yılında gerçekleşen 958.408 canlı doğumun 6.635'i, 18 yaş altı kız çocukları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu doğumların kaçısı istismar veya cinsel saldırı kaynaklı olduğu ise resmi olarak belirtilmemiştir.

Tüm bu veriler, çocukların yasal ve sosyal mekanizmalarla daha etkin şekilde korunmasına duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. İstismar vakalarının azaltılması, suçluların cezai süreçlerinin hızla ve caydırıcı biçimde yürütülmesi, çocuk haklarının korunması açısından büyük önem arz etmektedir. Toplumda farkındalık yaratmak, istismarı normalleştiren kültürel yaklaşımlarla mücadele etmek ve çocukların refahını önceliklendiren politikaların uygulanması, bu alandaki temel gerekliliklerdir. Bu çalışmanın amacı, çocuk istismarı ve ihmal konularında yapılan güncel bilimsel çalışmaları incelemek, çocukların maruz kaldığı istismar türleri ile bu durumların fiziksel ve psikolojik etkilerine dikkat çekmek ve toplumsal farkındalığın artırılmasına katkı sağlamaktır. Aynı zamanda Türkiye'de yürütülen mevcut politikalar ve alınması gereken önlemler, güncel veriler ışığında değerlendirilmiştir.

TARTIŞMA

Çocuk istismarı ve ihmal, multidisipliner bir yaklaşımla ele alınması gereken ciddi bir halk sağlığı sorunudur. Sağlık çalışanları, özellikle de hemşireler, çocuklarla ilk temas kuran meslek grubu olarak bu konuda kritik bir role sahiptir. Çocukların sıklıkla travmalar sonrası getirildikleri acil servislerde çalışan hemşireler ya da bebek, çocuk izlemi yapılan aile sağlığı merkezlerinde çalışan hemşireler bu konuda büyük bir öneme sahiptir. DSÖ' de hemşirelerin çocuk gelişim dönemleri, büyüme gelişme hızları, normal olmayan durumları tespit etmede ve belirlemede kritik bir öneme sahip olduğunu vurgulamakta olup; istismar, ihmal vakalarının erken tanınmasında rol alabileceğini vurgulamaktadır. (WHO,2016).

Türkiye'de yapılan güncel çalışmalar, sağlık personelinin bu konudaki bilgi, farkındalık ve müdahale davranışlarının geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Özçevik Subaşı ve arkadaşlarının (2025) gerçekleştirdiği “Türkiye’de Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İlişkili Faktörleri Bildirme Niyetleri” adlı çalışmada; hemşirelerin özellikle cinsel istismar vakalarını, diğer istismar türlerine kıyasla daha yüksek oranda bildirme eğiliminde oldukları vurgulanmıştır. Bu bulgu, hemşirelerin istismarı fark etme ve bildirme konusundaki duyarlılığının istismar türüne göre değişebileceğini göstermektedir. Aynı çalışmada, hemşirelerin büyük bir kısmının hem hizmet öncesi hem de hizmet içi eğitim aldığı ancak bu

eğitimlerin süre ve içerik bakımından yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bu durum, sağlık çalışanlarına yönelik eğitim programlarının hem teorik temellere dayandırılması hem de güncel literatür ışığında yeniden yapılandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, yasal sorumluluk ve bildirim zorunluluğuna dair bilgilerin yazılı ve görsel materyallerle desteklenerek sunulması, eğitimlerin kalitesini artırmada önemli bir adım olacaktır. Bu eğitimlerin yalnızca sağlık sektörüne değil; kolluk kuvvetleri, eğitimciler, sosyal hizmet uzmanları ve tüm kamu personeline yönelik olarak hem hizmet öncesi hem de hizmet içi düzeyde yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu sayede, toplumun tüm kesimlerinde istismar ve ihmale karşı farkındalık düzeyinin artırılması ve etkin bir müdahale zincirinin oluşturulması mümkün olacaktır.

Chen ve arkadaşları (2022) da çocukla ilk teması kuran sağlık çalışanlarının genellikle hemşireler olduğunu belirtmiş, hemşirelerin çocuk ve ailesiyle kurduğu iletişimde gözlem becerilerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Bu doğrultuda, hemşirelerin olası istismar ve ihmal vakalarında dikkatli davranmaları ve durumu adli olgu olarak raporlamaları, çocukların korunması açısından hayati bir sorumluluktur.

Topçu ve arkadaşlarının (2022) hemşirelik öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, konu hakkında eğitim almış öğrencilerin, “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanılama Ölçeği (ÇİİBRTÖ)” puanlarının, eğitim almayan öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, eğitim programlarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık ve tanı koyma becerileri üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle hemşirelik eğitimi sürecinde, çocuk koruma sistemleri, istismarı tanılama, bildirimi ve müdahale yöntemlerine dair konuların müfredata sistematik biçimde dahil edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Türkkan ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında da belirtildiği üzere, hemşirelik mesleği yalnızca tedavi edici hizmetlerde değil, koruyucu sağlık hizmetlerinde de aktif bir rol üstlenmektedir. Hemşireler; okullarda, toplum sağlığı merkezlerinde, aile sağlığı merkezlerinde ve evde bakım hizmetlerinde toplumun tüm yaş gruplarına hizmet sunmaktadır. Çocuk istismarının nesiller arası aktarılabilirdiği düşünüldüğünde, hemşirelerin aileyle kurduğu sürekli ilişki, riskli ailelerin belirlenmesi ve bu ailelere yönelik önleyici programların uygulanması açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu nedenle, hemşirelerin çocuk istismarı ve ihmali konusundaki bilgi düzeylerinin artırılması; lisans eğitimine entegre edilecek teorik ve pratik içeriklerle desteklenmeli, ayrıca sürekli mesleki gelişim kapsamında düzenli hizmet

içi eğitimlerle güçlendirilmelidir. Aynı zamanda, risk grubu ailelerin belirlenmesi, bu ailelerin ve çocukların koruyucu sağlık hizmetlerine daha sık davet edilmesi ve ebeveynlere yönelik destekleyici eğitimlerin planlanması gibi stratejiler, hemşirelik uygulamalarının çocuk koruma sistemine entegrasyonunu güçlendirecektir. Risk grubu altındaki çocuklar; zihinsel engelli olmak, dört yaşın altında olmak yada ergenlik döneminde olması gibi faktörleri içerirken; bakım veren ebeveynlerinde taranması; çocukken kötü muameleye maruz kalmış olması, alkol ve uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımının olması gibi hem çocuk hem ebeveyn temelli yaklaşım uygulanmalıdır. Risk altındaki grubun sık taranması aile içi eğitimlerin ve gözlemlerin yapılması çocukları kurban rolünden çıkaracaktır. Dünya Sağlık Örgütü çocuklara yönelik şiddeti sona erdirmek için yedi strateji; INSPIRE programı ve el kitapçığını yayınlamıştır. (WHO,2016). Çocuklara yönelik şiddeti önleme ve müdahale etme konusunda INSPIRE’de stratejiler, yaklaşımlara ve sektörlere yer verilerek multidisipliner bir yaklaşımla ele alınmıştır. Sağlık sektöründe ebeveyn ve bakıcı desteği stratejisine ev ziyaretleri, toplum grupları desteği, kapsamlı programlar sunulması vurgulanmıştır. Müdahale ve destek hizmetleri stratejisinde ise danışmanlık ve terapötik yaklaşımlar, müdahalelerle birleştirilmiş taramalara vurgu yapılmaktadır. Hemşireliğin eğitim verici, araştırmacı, karar verici, hasta savunucu ve rehabilite edici rolleriyle çocukların; çocukluklarını ve geleceklerini kurtarmada önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle hemşirelik müfredatlarına ve kurum içi eğitimlere önem verilmeli, eğitimlerin içerikleri güncel literatür taranarak güçlendirilmeli, eğitimlerin zorunluluktan çok toplumuz için gereklilik olduğu vurgulanmalıdır.

KAYNAKLAR

Aktay, M. (2020). İstismar ve ihmalin çocuk üzerindeki etkileri ve tedavisi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 169–184.

Chen, C. Y., Chen, Y. W., Chang, H. Y., & Feng, J. Y. (2022). Screening tools for child abuse used by healthcare providers: A systematic review. *The Journal of Nursing Research*, 30(1), 1–12.

Christian, C. W., & Block, R. (2009). Abusive head trauma in infants and children. *American Academy of Pediatrics*, 123, 1409–1411.

Friedman-Hauser, G., & Katz, C. (2025). Where is the disability? A critical analysis of case reports of online sexual abuse of children with disabilities. *Child Protection and Practice*, 6, Article 100207. <https://doi.org/10.1016/j.chipro.2025.100207>

Guastaferro, K., & Shipe, S. L. (2023). Child maltreatment types by age: Implications for prevention. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(1), 20. <https://doi.org/10.3390/ijerph21010020>

Güneri Yöyen, E. (2017). Şiddet türleri ve kişilik özellikleri. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(1), 35–50. <https://doi.org/10.31461/ybpd.316724>

İştar Işıklı, E., & Arslan, T. (2021). Sağlık kurumlarında şiddet: Gazete haberleri üzerinde bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(50), 89–128. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.621293>

Özçevik Subaşı, D., Şimşek, E., Akça Sümengen, A., & Ocakçı, A. F. (2025). Nurses' intention to report child abuse and related factors in Türkiye. *Child Abuse & Neglect*, 167, 107575. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.107575>

T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2025, Mart). https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7042025092455Adalet_%C4%B0statistikleri_2024%20T%C3%BCrk%C3%A7e_Ingilizce.pdf (erişim tarihi: 22.07.2025)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2024, Aralık). *Aylık İstatistik Bülteni*. <https://www.aile.gov.tr/sgbd/istatistik-sayfaları/aylik-istatistik-bulteni/> (erişim tarihi: 24.07.2025)

T.C. Sağlık Bakanlığı. (erişim tarihi: 22.07.2025). <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ihmal-istismar.html>

Topçu, E. T., Erek Kazan, E., Küçük, S., Murat, Y., vd. (2022). Hemşirelik bilgisinin çocuk istismarı ve ihmalinin belirtisi ve risklerini tanımaya ilişkin bilgi düzeyleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 12(2), 264–273. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.907512>

Türk Dil Kurumu. (2024). *İhmal*. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Dil Kurumu. (2024). *İstismar*. Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>

Türkkan, T., Odacı, H., & Bülbül, K. (2021). Çocuk istismarı ve ihmalini anlamak: Ekolojik bir yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 709–728. <https://doi.org/10.33417/tsh.847467>

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). https://www.tuik.gov.tr/media_announcements/Turkiye_Cocuk_2023.pdf (erişim tarihi: 22.07.2025)

World Health Organization(2016). Child maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> (erişim tarihi: 06.08.2025).

World Health Organization (2016). INSPIRE handbook. <https://www.who.int/publications/item/inspire-handbook-action-for-implementing-the-seven-strategies-for-ending-violence-against-children>. (erişim tarihi 04.08.2025).

World Health Organization. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: WHO.

World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organization. [https:// apps. who. int/ iris/handle/10665/43499](https://apps.who.int/iris/handle/10665/43499)

WHO. (2024). *Çocuk istismarı*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> (erişim tarihi: 22.07.2025)

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERDE SAĞLIKLI KARDEŞİN DUYGUSAL İHMAL ALGISI: GÖRÜNMEYEN ŞİDDET BİÇİMİ

Birgül VURAL, Dilşat Zeynep GÖRHAN

ÖZET

Amaç: Bu derleme çalışmasının amacı, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde sağlıklı kardeşlerin yaşadığı duygusal ihmal algısı ve bu durumun literatürde sıklıkla vurgulanan görünmeyen şiddet biçimi olarak nasıl ortaya çıktığını incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Ulusal ve uluslararası araştırmalar PubMed, DergiPark, Google Scholar, EBSCO ve Web of Science veri tabanları taranarak incelenmiş olup; sağlıklı kardeşlerin deneyimleri kavramsal çerçeve, görünmezlik olgusu, psikososyal sonuçlar, koruyucu faktörler ve müdahale yaklaşımları başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Bulgular: Kardeş ilişkilerinin, bireyin yaşam boyu süren en uzun ve en etkili sosyal bağlarından biri olduğu ve kişilik gelişimi, sosyal uyum ile duygusal düzenleme süreçlerinde kritik rol üstlendiği belirlenmiştir. Ailede özel gereksinimli bir çocuğun bulunması nedeniyle ebeveyn bakım ve duygusal kaynaklarının büyük ölçüde bu çocuğa yönlendirildiği ve sağlıklı kardeşin ihtiyaçlarının geri planda bırakıldığı saptanmıştır. Bu durum, literatürde görünmez çocuk olgusu olarak tanımlanmış ve sağlıklı kardeşlerde ikincil planda bırakılma, ihmal edilme ile duygusal yalnızlık hisleriyle ilişkilendirilmiştir. Duygusal ihmalin yalnızca anlık kırgınlıklara değil, aynı zamanda düşük benlik saygısı, kaygı, suçluluk, yalnızlık, sosyal geri çekilme ve akademik başarısızlık gibi uzun vadeli olumsuz sonuçlara yol açtığı gösterilmiştir. Aile içi açık iletişim, ebeveynin her iki çocuğa dengeli ilgi göstermesi, öğretmenlerin duyarlılığı ve sosyal destek ağlarının, sağlıklı kardeşlerin olumsuz deneyimlerini önemli ölçüde hafiflettiği tespit edilmiştir. Ayrıca, uluslararası literatürde etkinliği kanıtlanmış kardeş destek grupları, okul temelli psiko-eğitim programları ve toplum düzeyinde yürütülen farkındalık çalışmalarının görünmezlik hissini azalttığı belirlenmiştir.

Sonuç: Aile, okul ve sağlık sistemi düzeyinde farkındalık artırıcı çalışmaların yanı sıra koruyucu politika ve müdahale programlarının geliştirilmesinin kritik önem taşıdığı sonucuna varılmış olup; çalışmanın mevcut literatüre katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalara yön gösterebileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İhmal, Kardeş ilişkisi, Özel gereksinim

EMOTIONAL NEGLECT PERCEPTION OF HEALTHY SIBLINGS IN FAMILIES WITH CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS: A FORM OF INVISIBLE VIOLENCE

ABSTRACT

Objectives: This review aimed to examine the perception of emotional neglect experienced by healthy siblings in families with children with special needs and how this situation appears as a form of invisible violence frequently emphasized in the literature.

Methods: National and international studies were searched and examined in PubMed, DergiPark, Google Scholar, EBSCO, and Web of Science databases; the experiences of healthy siblings were evaluated under the headings of conceptual framework, invisibility phenomenon, psychosocial outcomes, protective factors, and intervention approaches.

Results: It was determined that sibling relationships constitute one of the longest and most effective social bonds in an individual's life and play a critical role in personality development, social adaptation, and emotional regulation. Due to the presence of a child with special needs in the family, parental care and emotional resources were largely directed to this child, and the needs of the healthy sibling were placed in the background. This situation was defined as the “invisible child” phenomenon in the literature and was associated with being secondary, neglected, and experiencing emotional loneliness in healthy siblings. Emotional neglect was shown to result not only in temporary resentment but also in long-term negative outcomes such as low self-esteem, anxiety, guilt, loneliness, social withdrawal, and academic failure. Open communication within the family, balanced attention from parents to both children, teacher sensitivity, and social support networks were found to significantly alleviate the negative experiences of healthy siblings. Furthermore, sibling support groups, school-based psycho-education programs, and community-level awareness interventions with proven effectiveness in international literature were determined to reduce the sense of invisibility.

Conclusion: It was concluded that awareness-raising initiatives at the family, school, and healthcare system levels, as well as the development of protective policies and intervention programs, are critically important; the study is expected to contribute to the current literature and guide future research.

Keywords: Neglect, Sibling relationship, Special needs

Giriş

Kardeş ilişkisi, bireylerin yaşam boyu süren en uzun ve en yakın ilişkilerinden biri olarak, kişilik gelişimi ve sosyal uyumun temel belirleyicilerinden biridir (Angın & Erden, 2019). Çocukluk yıllarında başlayan bu ilişki, zaman içinde biçim değiştirerek bireyin duygusal dünyasında derin izler bırakır. Kardeşler arasındaki etkileşim, bir yandan yakınlık, güven ve destek hissini beslerken, diğer yandan kıskançlık, çatışma ve rekabet gibi karmaşık duyguları da beraberinde getirir. Bu nedenle kardeşlik ilişkileri hem olumlu hem de olumsuz sosyal öğrenme süreçlerinin önemli bir arenası olarak kabul edilmektedir. Aile dinamikleri içinde kardeşler arası ilişkilerin niteliği, çoğunlukla ebeveyn tutumları ve ilgi dağılımıyla şekillenir. Araştırmalar, ebeveynlerin bir çocuğa yönelik ayrıcalıklı tutumlarının diğer kardeşler tarafından algılanmasının depresif duygudurum, kaygı ve davranış sorunları ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Angın ve Erden, 2019). Bu durum, ebeveyn ilgisinin çocuklar arasında eşit dağılmadığı ailelerde kardeş ilişkilerinde gerginlik ve duygusal uzaklaşmaya yol açabilir. Bu çerçevede “özel gereksinim” kavramı önem kazanmaktadır. Özel gereksinimli çocuklar; doğuştan gelen gelişimsel farklılıklar, genetik sendromlar, kronik hastalıklar, kaza veya travma gibi nedenlerle akranlarından eğitim, bakım ve sosyal destek açısından farklı gereksinimlere sahiptir (MEB, 2023). Ailede özel gereksinimli bir çocuğun varlığı, yalnızca çocuğun değil, tüm aile bireylerinin rollerini ve sorumluluklarını yeniden şekillendirir. Ebeveynler zaman, enerji ve duygusal kaynaklarının büyük bir kısmını engelli çocuğun bakımına yönlendirdiğinde, diğer kardeşlerin ihtiyaçları gözden kaçabilmekte ve ailede ilgi dağılımı dengesizleşebilmektedir (Eyüboğlu, 2017). Çocuk gelişimi açısından duygusal ihtiyaçların karşılanması, güvenli bağlanma ve sağlıklı kişilik gelişiminin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu ihtiyaçların karşılanmaması “duygusal ihmal” olarak tanımlanır ve çocuğun sevgi, ilgi, anlayış ve duygusal destekten yoksun kalması şeklinde ortaya çıkar. Görünürde fiziksel bir zarar vermeyen bu ihmal biçimi çoğunlukla fark edilmez; ancak çocuğun ruhsal bütünlüğünde derin ve kalıcı izler bırakır. Dünya Sağlık Örgütü duygusal ihmali, çocuk istismarı ve ihmalinin en az fark edilen ancak en yaygın biçimlerinden biri olarak kabul etmektedir. Bu noktada “şiddet” kavramının yalnızca fiziksel saldırıları değil, insanın psikolojik bütünlüğüne yönelik her türlü olumsuz davranış ve ihmal biçimini de kapsadığı hatırlatılmalıdır (Vermaes ve ark., 2012). Bu bağlamda duygusal ihmal, gözle görülür bir yara bırakmasa da çocuğun iç dünyasında derin bir boşluk yaratarak “görünmeyen şiddet” biçiminde değerlendirilmektedir. Özellikle özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde bu durum daha da belirginleşmekte, sağlıklı kardeşler ebeveyn ilgisinin büyük ölçüde engelli çocuğa yönelmesi

nedeniyle kendilerini “görünmez” hissetmektedir. Bu görünmezlik duygusu; yalnızlık, kıskançlık, suçluluk, değersizlik ve öfke gibi karmaşık duyguları tetikleyerek kardeşin psikososyal uyumunu zorlaştırabilir (Haukeland ve ark., 2021; Topper ve Özkan, 2021). Literatür incelendiğinde, özel gereksinimli çocukların kardeşlerine ilişkin çalışmaların çoğunun engelli çocuğun bakım, eğitim veya aile üzerindeki yüküne odaklandığı; sağlıklı kardeşlerin duygusal deneyimlerinin ise ikincil planda kaldığı görülmektedir (Angın ve Erden, 2019). Oysa son yıllarda yapılan araştırmalar, sağlıklı kardeşlerin yaşadığı duygusal ihmalin yalnızca çocuklukta değil, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de sosyal ilişkileri, ruhsal sağlığı ve yaşam doyumunu etkileyebilecek uzun vadeli sonuçlara sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Levante ve ark., 2025). Bu derleme, Türkiye’de ve uluslararası literatürde sağlıklı kardeşlerin duygusal ihmal algısını tematik başlıklar altında ele almak, “görünmeyen çocuk” olgusunu derinlemesine incelemek, psikososyal sonuçları ve koruyucu faktörleri ortaya koymak ve son olarak ailelere, öğretmenlere ve ruh sağlığı profesyonellerine yönelik öneriler sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

1. DUYGUSAL İHMALİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Duygusal ihmal, çocukluk döneminde sık karşılaşılan fakat çoğu zaman fark edilmeyen bir olgudur. En basit tanımıyla çocuğun sevgi, ilgi ve duygusal destek gibi temel ihtiyaçlarının düzenli biçimde karşılanmaması anlamına gelir. Bu durum yalnızca fiziksel ihtiyaçların eksik bırakılması değil, aynı zamanda çocuğun duygularının yok sayılması, anlaşılmaması veya reddedilmesi şeklinde de kendini gösterebilir. Gelişim psikolojisi araştırmaları, duygusal ihmalin çocukta güvenli bağlanmanın gelişimini engellediğini, aidiyet hissini zayıflattığını ve yetişkinlikte dahi sürebilen benlik saygısı düşüklüğüne yol açtığını ortaya koymaktadır. Çocuk, sevgi ve ilgi görmediğinde kendini değersiz hisseder; bu da duygusal düzenleme sorunlarına, kaygıya ve depresif duygudurumlara zemin hazırlar (Martinez ve ark.,2022; Şengül Erdem,2019). Duygusal ihmalin görünmez bir şiddet biçimi olarak tanımlanması tesadüf değildir. Fiziksel bir iz bırakmadığı için fark edilmesi güçtür ancak etkileri son derece derindir. Vermaes ve arkadaşlarının (2012) çalışması bu ihmal biçiminin çocukların iç dünyasında uzun vadeli izler bıraktığını ve ruh sağlığı üzerinde yıkıcı etkiler yarattığını bildirmiştir. Benzer şekilde Hanvey ve arkadaşlarının (2022) çalışması duygusal ihmali yalnızca ilgisizlik olarak değil, çocuğun duygusal ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kalma, reddetme ve yalnız bırakma gibi daha geniş bir çerçevede değerlendirmiştir (Hanvey ve ark., 2022; Vermaes ve ark.,2012). Özel gereksinimli çocuğun bulunduğu ailelerde duygusal ihmalin dinamikleri daha karmaşık bir hâl

alır. Ebeveynler, engelli veya kronik hastalığı olan çocuğun bakımına büyük zaman ve enerji harcar. Bu durum çoğu zaman diğer kardeşlerin ihtiyaçlarının fark edilmeden geri planda kalmasına yol açar. Örneğin Martinez ve arkadaşları (2022) araştırmasında, kronik rahatsızlığı veya nadir hastalığı olan bir çocuğa sahip ailelerde sağlıklı kardeşlerin ebeveynlerine duygusal olarak daha az erişebildiği, bunun da yalnızlık ve ihmal algısını güçlendirdiği belirtilmiştir. Topper ve Özkan'ın (2021) nitel çalışması da bu bulguları destekler niteliktedir: Araştırmada engelli kardeşe yoğun ilgi gösterilen sağlıklı kardeşlerin kendilerini “görünmez” hissettikleri, dikkat çekmek için öfke patlamaları veya uyum sorunları yaşadıkları gözlemlenmiştir (Martinez ve ark.,2022; Topper ve Özkan,2021). Bu bağlamda duygusal ihmal, yalnızca ebeveynlerin bilinçli ihmaliyle değil, aile içi kaynakların mecburen yeniden dağıtılmasıyla da ortaya çıkabilir. Yapılan araştırmalarda ailedeki tüm dikkat ve enerjinin engelli çocuğa yönelmesinin sağlıklı kardeşte derin bir duygusal boşluk yaratabileceğini, bunun da kardeş ilişkilerinde çatışma ve kıskançlığı artırdığı vurgulanmaktadır. Bu bulgular, duygusal ihmalin sadece bireysel bir sorun olmadığını, aile sisteminin genel dengesini etkileyen bir durum olduğunu ortaya koymaktadır(Eyüboğlu,2017; Bozkurt ve Efe,2025).

2. GÖRÜNMEZ ÇOCUK OLGUSU VE KARDEŞLİK İLİŞKİLERİ

Bireyler ilk doğdukları andan başlayarak kendilerine sosyal destek arayışına beklerler. Bedensel ya da ruhsal anlamda sağlıklı olmayı devam ettirebilmek için güvenebilecekleri dostlarına ihtiyaçları vardır. Kardeşlerde bu güven ihtiyacını en iyi karşılayan kişilerdir (Buhrmester ve Furman,1990). Kardeşlik ilişkisi, başka sosyal ilişkilere göre bakıldığında hayatın en önemli zamanlarda duygusal ve bedensel olarak birbirlerine daha kuvvetli bağlanması sağlanır. Kardeşler kesilmeyen bir bağı sürdürmekle birlikte, kurulan bu bağla ellerindeki güçlerini başka sosyal ilişkileri içinde kullanırlar (Girli,1995). Engelli bireyin aileye girmesiyle; aile düzenin yapısında, işleyişinde, aynı zamanda ailedeki bireylerin kendi aralarındaki ilişkilerinde, aile içi rollerinde iyi ya da kötü etkisi görülecektir. Kardeşlerin aralarındaki yaşanana problemler, kardeşlerden birinin becerilerinin “üstünlüğü” veya “eksikliği” meydana çıkabilmektedir. Engelli kardeşe göre daha becerileri iyi olan normal çocuk, fakat engelli çocuğa da “dışlayıcı” veya aşırı “korumacı” davranışlar gösterebilirler (Dunn,1989; İçöz,2001). Engelli kardeşi olan çocuklar kardeşlerindeki farklılığı algılamaya uğraşırken öteki taraftan da kardeşi normal sayılan akranlarına göre daha çok görev aldıklarını ve ebeveynlerinden engelli kardeşe göre daha az ilgilenildiklerini hissedebilmektedirler. Seligman'e göre engelli kardeşi olan çocukların uyum sorunları, bakım gerektiren

sorumluluklar, engelinden kaynaklanan zorlukları ebeveynlerin engeli olan çocuğa olan davranışlarıyla bağlantılıdır (Seligman,1983). Ailenin büyük olması; sosyo-ekonomik seviyesi, dini inançları, beklenti ve tutumları, engelli kardeşin ve engelli olmayan normal kardeşin özellikleri, eğitim görmüş mental engelli çocukların kardeşlik bağları ve eğitim almamış mental engelli çocukların kardeş bağlarındaki değişimler etkileşim içerisindeki çocukların engelli kardeşine uyumunu, göstereceği davranış ve duygusal hareketlerini oldukça etkilemektedir (Ahmetoğlu ve Aral,2004). Kardeşler aile eğitiminin önemli bir kısmında yer almaktadır. Mental eksikliği olan kişiler genelde kardeşini kendine rol model olarak taklit yoluyla farklı kavram ve yetenekler kazanabilirler. Normal kardeşin yaşıt olarak engelli kardeşine destek olması mental eksikliği olan kardeşin gelişimini daha olumlu sonuçların olacağı öngörülmektedir. Yani, düzenli olarak normal kardeşin, engelli kardeşini destek olduğu zamanlara kardeş destekli öğretimi de denilebilmektir (Karabulut ve Tavil,2016). Normal kardeşlerle harcanan vakitler, çocukların bütün gelişme gösteren dönemlerinde çok önemli görülüyorken, engelli çocuğu olan ebeveynlerde süren kardeşlik bağlarının yapısında ve kardeşlerin rollerindeki ayrılıklarda daha net açığa çıkmaktadır. Böyle ailelerde hem engelli hem de normal çocuklarının birçok kardeşin beğendiği ayrıca gelişimleri içinde faydalı oldukları hayatlarından eksik olabilirler Normal olan kardeşlerin aralarındaki ilişkide, kardeşlerin yardımlaşma, öğretme faaliyetleriyle, iki kardeşinde tatmin edici ve anlamlı faaliyetler içinde, bir düzen bulunur. Fakat kardeşlerden birinin engelli oluşu, bu düzeni bozmaktadır. Örneğin bilişsel zihinsel engeli olan bir kardeşin var oluşu, kardeşlik bağının doğasını tümüyle sarsmaktadır (Seltzer,1991). Engelli kardeşe sahip olarak büyüme bireylerin hayatlarında birçok farklılıkların oluşmasına sebebiyet verir. Bu farklılıklar kişilerin psikolojik uyum ve gelişimleridir. Engelli kardeşe sahip olmak psikolojik uyum ve gelişimlerde zorluklar çıkarabilir ve bu zorluklar sonucunda bir takım problemler meydana gelebilmektedir. Bu problemlerin en başında bireylerin sosyal ve duygusal yaşamları olduğu görülmektedir (McHale ve Gamble,1989). Engelli kardeşe sahip olan çocuklar diğer erişkinlerin engelli bireylere karşı sahip oldukları farkındalığın aksine, kardeşlerini diğer çocuklardan ayrı görmemektedir. Ayrıca çocuklar kardeşlerini kendi benzer özellikleriyle betimlemektedirler. Kardeşleriyle daha önce hiç tanışmamış olan kişilere ‘onları nasıl tarif ederdiniz’ diye sorulduğunda, çoğunun tarifinde kardeşinin engel durumundan söz etmediği görülmektedir (Stalker ve Connors,2004). Zihinsel engelli bireylerin kardeşleri ile yapılan çalışmada kız kardeşlerin bakım ve yaşamıyla daha fazla ilgilendiği görülmektedir (Orsmond ve Seltzer,2007). Engelli bir kardeşe sahip olmak, engelli olmayan çocukların empati ve farkındalık seviyelerini artırmakta, diğer insanlara karşı daha saygılı olmalarını sağlamaktadır

(Ertürk, 2009). Bununla birlikte, engelli kardeşe sahip bireylerde yalnızlık hissi ve gelecekle ilgili kaygıların da olduğu gözlemlenmektedir (Uğuz ve ark., 2004). Engelli kardeşe sahip çocukların, başa çıkma konusunda bazı zorluklar yaşadıkları ve bu süreçte kardeşinin engel türünün önemli olduğu görülmektedir (Aksoy ve Yıldırım, 2008). Engelli bir kardeşe sahip olan sağlıklı çocuklar, bazen ailedeki ilginin büyük kısmının engelli bireye yönelmesi nedeniyle duygusal olarak ihmal edildiklerini hissedebilirler. Bu durum, onlarda "görünmezlik" duygusuna yol açabilir. "Görünmezlik" terimi, sağlıklı kardeşin kendi ihtiyaçlarının ve duygusal gereksinimlerinin ebeveynleri tarafından yeterince fark edilmediği veya önemsenmediği hissini ifade eder. Çocuk, evde fiziksel olarak var olsa da duygusal olarak görülmediğini düşündüğünde bu duyguyu derinlemesine hisseder ve adeta "görünmeyen" bir varlık gibi hisseder. Yapılan araştırmalar, bu tür çocukların çoğunun ebeveynlerinin engelli kardeşe gösterdiği yoğun ilgi nedeniyle geri planda kaldıklarını ve duygusal destekten yoksun hissettiklerini belirtmektedir (Angın ve Erden, 2019).

Özellikle otizmlili bir kardeşe sahip olmak, sağlıklı kardeşin görünmezlik duygusunu daha keskin yaşamasına neden olabilir. Çünkü otizmlili çocukların günlük yaşam becerileri ve sosyal iletişim alanında daha yoğun desteğe ihtiyaç duyması, ebeveynlerin tüm dikkatini bu çocuğa yöneltmesine yol açmaktadır. Caliendo ve arkadaşlarının (2020) yürüttüğü uluslararası bir çalışmada, otizmlili kardeşi olan çocukların büyük bir kısmı ebeveynlerinin zaman ve enerjisini paylaşmakta zorlandıklarını, kendi duygusal ihtiyaçlarının ikinci planda kaldığını belirtmiştir. Benzer şekilde Türkiye’de yapılan nitel araştırmalarda da sağlıklı kardeşler, yaşamlarının engelli kardeşin ihtiyaçları etrafında şekillendiğini ve bunun kendilerinde değersizlik, suçluluk ve yalnızlık duyguları uyandırdığını dile getirmiştir (Caliendo ve ark., 2020; İnanç ve ark., 2024). Türk aile yapısında kardeşlik ilişkilerinin özel bir yeri vardır; kardeş, hem en yakın oyun arkadaşı hem de yaşam boyu süren destek kaynağıdır. Ancak bu güçlü kültürel bağ, engelli bir kardeşin varlığında farklı bir dinamik kazanır. Bozkurt ve Efe’nin (2025) gözlemleri, sağlıklı kardeşlerin çoğunlukla “gölge çocuk” gibi yaşadığını göstermektedir. Aileler farkında olmadan engelli çocuğun ihtiyaçlarına öncelik verirken, sağlıklı kardeşin taleplerini erteleyebilmekte ya da küçümseyebilmektedir. Bu durumda çocuk, “Benim sorunlarım önemli değil” algısı geliştirmekte, zamanla içine kapanmakta ya da dikkat çekmek için olumsuz davranışlara başvurabilmektedir (Bozkurt ve Efe, 2025). Kardeşler arası ilişki yalnızca görünmezlik algısı ile sınırlı değildir; aynı zamanda karmaşık duyguların iç içe geçtiği bir alanı temsil eder. Elumar-Efe ve Sani Bozkurt’un (2024) çalışması, bu çocukların bir yandan kardeşine karşı kıskançlık hissettiğini, diğer yandan ona zarar gelmesinden büyük bir kaygı duyduğunu

göstermektedir. Bu ikili duygu durumu, çocuğun hem aile içi ilişkilerinde hem de sosyal yaşamında çatışmalar yaşamasına neden olabilmektedir (Elumar Efe ve Sani Bozkurt, 2024). Okul ortamı da görünmezlik hissinin devam ettiği bir alandır. Öğretmenler, genellikle engelli kardeşin ihtiyaçlarına odaklanan ebeveynlerin sağlıklı çocuklarının akademik ve duygusal durumunu göz ardı edebilmektedir. Bu nedenle bazı sağlıklı kardeşler, okulda da “ikinci planda” kalmış hisseder. Türkahmetoğlu ve Ceyhun (2024) tarafından yapılan güncel bir araştırmada öğretmenlerin çoğu özel gereksinimli çocukların ailelerine destek verirken sağlıklı kardeşlerin ihtiyaçlarını yeterince dikkate almadığını belirtmiştir. Bu durum, görünmezlik olgusunun yalnızca aile içinde değil, sosyal çevrede de pekiştiğini göstermektedir (Türkahmetoğlu ve Ceyhun, 2024).

3. PSİKOSOSYAL SONUÇLAR VE KORUYUCU FAKTÖRLER

Sağlıklı kardeşlerin duygusal ihmal algısı, yalnızca anlık bir üzüntü ya da kırgınlıkla sınırlı değildir; bu deneyim onların psikososyal gelişiminde kalıcı izler bırakabilmektedir. Çocukluk döneminde görülmeyen, duyulmayan ve duygusal olarak desteklenmeyen bireyler; benlik saygısı düşüklüğü, yalnızlık, suçluluk duygusu, kaygı ve depresyon gibi sorunlarla karşılaşabilirler. Ayrıca, kardeşler arası ilişkilerde çatışma ve kıskançlığın artması, sosyal izolasyon, hatta ilerleyen yaşlarda güven ilişkilerinde zorluklar yaşanması bu sürecin olası sonuçları arasında yer almaktadır (Nguyen ve ark.,2023). Örneğin Dinleyici ve Dağlı'nın (2019) çalışmasında, kronik hastalığı olan bir kardeşin bakım sürecine dâhil edilen sağlıklı çocukların korku, çaresizlik, öfke ve yalnızlık gibi yoğun duygular yaşadığı; aynı zamanda arkadaş ilişkilerinde de kırılganlaştıkları ortaya konmuştur. Benzer şekilde, McKenzie Smith ve arkadaşlarının (2018) yürüttüğü uluslararası araştırma, otizmlili kardeşe sahip çocukların yaşitlarına göre daha yüksek oranda kaygı, çekingenlik ve suçluluk gibi içselleştirilmiş sorunlar yaşadığını göstermiştir. Bu bulgular, duygusal ihmalin görünmez ama derin etkilerini vurgulamaktadır (Dinleyici ve Dağlı, 2019; McKenzie Smith ve ark., 2018).

Sağlıklı kardeşler çoğu zaman kendilerini “ailenin ikinci planındaki üyesi” olarak tanımlar. Angın ve Erden'in (2019) nitel çalışmasında, çocukların büyük bölümü “bana sıra gelmiyor”, “benim sorunlarım duyulmuyor” gibi ifadeler kullanmış ve aile içinde görünmez olduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Şengül-Erdem'in (2019) çalışması da otizmlili çocukların kardeşlerinin kendilerini çoğu zaman geri planda hissettiklerini, bu durumun akademik başarıdan sosyal ilişkilere kadar pek çok alanda olumsuz yansımalar doğurduğunu göstermiştir. Çocuğun kendi ihtiyaçlarının değersiz görülmesi, onun uzun vadede sağlıklı bir özsayıgı

geliştirmesini engelleyebilir (Angın ve Erden, 2019; Şengül Erdem,2019). Öte yandan, her sağlıklı kardeş bu süreçten yalnızca olumsuz etkilenmez. Bazı çocuklar, kardeşlerinin durumunu anlamlandırdıkça daha empatik, sorumluluk sahibi ve dayanıklı bireyler haline gelebilir. Bu, literatürde “koruyucu faktörlerin” devreye girmesiyle açıklanır. Aynı şekilde, babanın ruhsal sağlığının güçlü olması, ailede dayanışma duygusunun korunması ve sağlıklı kardeşe özel zaman ayrılması da olumsuz etkileri azaltan önemli faktörler arasında yer almaktadır (Levante ve ark., 2025). Sosyal destek ağlarının önemi de göz ardı edilmemelidir. Aile dışında öğretmenler, akrabalar ya da akran grupları tarafından sağlanan destek, sağlıklı kardeşin yalnızlık algısını azaltır ve duygusal yükünü hafifletir. Haukeland ve arkadaşlarının (2021) sistematik derlemesinde, sosyal destek alan kardeşlerin daha az kaygı ve daha yüksek psikolojik dayanıklılık gösterdiği saptanmıştır.

4. MÜDAHALE VE DESTEK YAKLAŞIMLARI

Özel gereksinimli kardeşe sahip sağlıklı çocukların yaşadığı duygusal ihmal ve görünmezlik deneyimleri, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de ele alınması gereken bir olgudur. Bu çocukların yaşadıkları zorlukları azaltmak ve psikososyal etkileri olumlu yönde dönüştürmek amacıyla geliştirilen müdahale ve destek programlarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Uluslararası çalışmalar özellikle kardeş destek grupları ve psikososyal müdahaleler üzerinde yoğunlaşmıştır. Jones ve arkadaşları (2020), otizmlili çocukların kardeşlerine yönelik yürüttükleri randomize kontrollü araştırmada, grup temelli destek programına katılan sağlıklı kardeşlerin depresyon ve kaygı düzeylerinde anlamlı azalma olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Zucker ve ark. (2022), destek gruplarının kardeş ilişkilerinin niteliğini artırdığını vurgulamıştır. Bu bulgular, grup temelli müdahalelerin hem duygusal yükü hafiflettiğini hem de kardeşlik bağlarını güçlendirdiğini göstermektedir (Jones ve ark., 2020; Zucker ve ark.,2022). Sistematik derlemeler de benzer sonuçlar sunmaktadır. Wolff ve ark. (2023) kardeş destek gruplarının öznel iyi oluşu artırdığını ve görünmezlik hissini azalttığını belirtirken, Kirchhofer ve ark. (2022) akran desteği ile profesyonel danışmanlık hizmetlerinin psikososyal uyumu güçlendirdiğini rapor etmiştir. Bunun yanı sıra, Nguyen ve ark. (2023) kardeşlerin ileride bakım verici rol üstlenmelerine yönelik eğitim programlarının kaygıyı azalttığını ve dayanıklılığı artırdığını göstermiştir (Nguyen ve ark.,2023; Wolff ve ark.,2023).

Türkiye’deki çalışmalar henüz sınırlı olmakla birlikte önemli gelişmeler sunmaktadır. Türkahmetoğlu ve Ceyhun (2024) tarafından geliştirilen Kardeş Beceri Destek Eğitimi

Programı (KABEP), otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kardeşlerine yönelik ilk yerli programlardan biridir. Çalışmada programa katılan çocukların problem çözme, iletişim ve sosyal becerilerinde belirgin artış olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, ulusal alanda da görünmez çocuk olgusuna karşı sistematik müdahalelerin uygulanabilirliğini göstermektedir (Türkahmetoğlu ve Ceyhun, 2024). Mevcut veriler, duygusal ihmalin “görünmeyen şiddet” boyutuna karşı koruyucu önlemler geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda müdahalelerin çok boyutlu olması önemlidir. Müdahalelerin çok boyutlu olması, sağlıklı kardeşlerin görünmezlik algısını azaltmak ve psikososyal uyumlarını güçlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede aile, okul ve toplumsal düzeyde farklı stratejiler geliştirilmiştir. Aile temelli müdahaleler, ebeveynlerin engelli çocuğun bakım yükü altında sağlıklı kardeşi ihmal etmemelerini sağlamaya odaklanır. Ebeveynlere yönelik psiko-eğitim programları, aile içi iletişimi güçlendirmekte ve sağlıklı kardeşin yaşadığı duyguların daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Shivers ve Dykens (2017), bu tür programların ebeveynlerin sağlıklı kardeşe özel zaman ayırmasını ve çocuğun görünmezlik algısının azalmasını sağladığını ortaya koymuştur (Shivers ve Dykens, 2017). Psikoeğitim ve grup programları ise sağlıklı kardeşlerin kıskançlık, suçluluk veya öfke gibi karmaşık duygularla baş etmelerine yardımcı olur. Duygu paylaşımı, rol yapma etkinlikleri ve bilgilendirme oturumları sayesinde çocuklar yaşadıklarının normal olduğunu fark eder, yalnız olmadıklarını görür ve sosyal destek ağlarını genişletirler. Jones ve arkadaşlarının (2020) otizmlili çocukların kardeşlerine yönelik yürüttükleri grup çalışmaları, katılımcıların benlik saygısında artış ve kaygı düzeylerinde azalma sağladığını göstermiştir (Jones ve ark., 2020).

Okul temelli müdahaleler de önemli bir diğer boyuttur. Öğretmenler ve okul psikolojik danışmanlarının sağlıklı kardeşin duygusal yükünü fark etmesi, destekleyici bir tutum sergilemesi ve rehberlik servisleri aracılığıyla bireysel veya grup çalışmaları yürütmesi, öğrencinin okul aidiyetini artırmakta ve akademik motivasyonunu yükseltmektedir. Türkahmetoğlu ve Ceyhun’un (2024) çalışmasında, farkındalık temelli eğitim alan öğretmenlerin bulunduğu sınıflarda sağlıklı kardeşlerin yalnızlık puanlarının düştüğü ve sosyal uyumlarının arttığı rapor edilmiştir (Türkahmetoğlu ve Ceyhun, 2024). Toplumsal düzeyde ise sosyal hizmet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı destek mekanizmaları öne çıkmaktadır. Sağlıklı kardeşlere yönelik kamplar, atölyeler, sanat ve spor etkinlikleri, psikososyal danışmanlık merkezleri ve çevrimiçi destek grupları bu bağlamda önemlidir. Bu tür etkinlikler, çocuklara kendilerini ifade edebilecekleri güvenli alanlar sunarak yalnızlık duygusunu azaltır ve dayanıklılıklarını artırır. İnanc ve arkadaşları (2024), güçlü sosyal destek

ağlarına sahip kardeşlerin kaygı düzeylerinin düşük, psikolojik uyumlarının ise yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Günümüzde mobil uygulamalar ve çevrimiçi platformlar da bu desteğin daha erişilebilir hale gelmesine katkı sağlayan yeni yöntemler arasında yer almaktadır (İnanç ve ark.,2024). Dolayısıyla, sağlıklı kardeşlerin yaşadığı duygusal ihmal ve görünmezlik algısının azaltılması için aile, okul ve toplum temelli çok bileşenli programlara ihtiyaç vardır. Müdahaleler yalnızca kısa süreli bireysel terapilerle sınırlı kalmamalı; aile içi iletişimi güçlendiren, okul ortamını sürece dâhil eden ve toplumsal destek mekanizmalarını harekete geçiren bütüncül yaklaşımlar tasarlanmalıdır. Bu şekilde sağlıklı kardeşin görünmezlik algısı azaltılabilir, duygusal iyilik hâli ve sosyal işlevselliği kalıcı biçimde geliştirilebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu derleme, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde sağlıklı kardeşlerin yaşadığı duygusal ihmal algısını, görünmez çocuk olgusunu ve bunun psikososyal sonuçlarını literatür ışığında ele almıştır. Bulgular genel olarak göstermektedir ki, aile kaynaklarının büyük ölçüde özel gereksinimli çocuğa yönelmesi, sağlıklı kardeşlerin kendilerini ikinci planda hissetmelerine yol açmakta ve bu durum onların benlik saygısından sosyal ilişkilerine, okul aidiyetinden ruh sağlığına kadar geniş bir yelpazede olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Görünmeyen şiddet biçimi olan duygusal ihmal, çoğu zaman fark edilmeden ilerleyen ve uzun vadeli etkiler bırakan bir süreçtir. Türkiye’de yapılan araştırmalar, sağlıklı kardeşlerin duygularının aile içinde yeterince fark edilmediğini, çoğu zaman yalnızlık, kıskançlık, öfke ve suçluluk duygularını bastırarak yaşadıklarını ortaya koymaktadır Uluslararası literatür de bu bulguları desteklemekte; otizm, Down sendromu ya da kronik hastalık gibi özel gereksinimlere sahip kardeşi olan çocukların yaşam kalitelerinin görece düşük, kaygı ve depresyon oranlarının ise yüksek olduğunu göstermektedir Ancak aynı zamanda bazı koruyucu faktörlerin – aile içi iletişim, ebeveyn desteği, sosyal ağlara erişim – bu olumsuzlukları hafifletebileceği de vurgulanmaktadır.

Bu bulgular ışığında birkaç önemli öneri geliştirilebilir. Öncelikle aile düzeyinde farkındalığın artırılması gerekmektedir. Ebeveynler, özel gereksinimli çocuğun yoğun bakım ihtiyacına rağmen sağlıklı kardeşin de duygusal ihtiyaçlarını görebilmeli, ona özel zaman ayırarak duygularını paylaşımına alan açmalı ve bireysel ilgisini hissettirmelidir. Böylece çocuğun görünmezlik algısı önemli ölçüde azaltılabilir. Bunun yanı sıra ailelere yönelik eğitim ve psikoeğitim programlarında sağlıklı kardeşin konumuna özellikle yer verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu programlar, çocukların karmaşık duygularını anlamlandırmalarına yardımcı olurken

ebeveynlere de sağlıklı iletişim becerileri kazandırarak aile içi etkileşimi güçlendirmektedir. Okul temelli destekler de sürecin bir diğer önemli boyutunu oluşturmaktadır. Rehberlik servisleri, öğretmenler ve okul yöneticilerinin sağlıklı kardeşlerin duygusal durumuna duyarlı olması, gerektiğinde destekleyici grup çalışmaları düzenlemesi oldukça değerlidir. Okul ortamı, çocuğun görünür kılınabileceği en önemli sosyal alanlardan biri olarak işlev görmektedir.

Ayrıca profesyonel ve toplumsal müdahaleler de ihmal edilmemelidir. Sosyal hizmet kurumları, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla sağlıklı kardeşlere danışmanlık hizmetleri, destek grupları ve sosyalleşme etkinlikleri sunulmalı, böylece toplumsal destek bireyin yalnızlık duygusunu hafifleterek psikolojik dayanıklılığını artırmalıdır. Bununla birlikte literatürde sağlıklı kardeşlere ilişkin çalışmaların halen sınırlı olması, gelecekte bu alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Özellikle farklı yaş gruplarında duygusal ihmal algısının uzun vadeli etkilerinin, cinsiyet farklılıklarının ve kültürel faktörlerin incelenmesi gerekmektedir. Ayrıca müdahale programlarının etkinliğini ölçen uygulamalı araştırmaların artırılması alana önemli katkılar sağlayacaktır. Sonuç olarak, sağlıklı kardeşlerin yaşadığı duygusal ihmal görünmeyen ancak oldukça yaygın bir şiddet biçimidir. Bu ihmalin fark edilmesi, hem çocukların psikososyal gelişimlerini korumak hem de aile içi dengelerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Görünmez çocukların görünür kılınması yalnızca onların bireysel iyi oluşlarını değil, aynı zamanda daha kapsayıcı, dengeli ve dayanıklı aile yapılarının inşasını da mümkün kılacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahmetoğlu, E., & Aral, N. (2004). Zihinsel Engelli Çocukların Kardeş İlişkilerinin Anne ve Baba Algılarına Göre Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Yayınları*, Yayın, (6).
- Aksoy, A., & Yıldırım, G. B. (2008). Farklı engel grubundan engelli kardeşe sahip çocukların kardeş ilişkileri ile kardeşlerini kabullenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 751–779.
- Angın, D., & Erden, S. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde “görünmez çocuk” olgusu. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 7(16), 73–89.
- Bozkurt, S., & Efe, E. (2025). Özel gereksinimli kardeşi olan tipik gelişen çocukların kardeşlik ilişkilerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 63, 90–119.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child development*, 61(5), 1387-1398.
- Caliendo, M., et al. (2020). Emotional–behavioral disorders in healthy siblings of children with neurodevelopmental disorders. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(10), 3658.
- Dinleyici, M., & Dağlı, F. Ş. (2019). Quality-of-life evaluation of healthy siblings of children with chronic illness. *Balkan Medical Journal*, 36(6), 345–351.
- Dunn, J. F. (1989). Annotation: Sibling influences on childhood development. *Annual Progress in Child Psychiatry & Child Development*.
- Elumar-Efe, E., & Sani-Bozkurt, S. (2024). Özel gereksinimli kardeşi olan tipik gelişen çocukların kardeşlik ilişkilerinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 63, 90–119.
- Ertürk, B. (2009). Entegre eğitime katılan ve katılmayan engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Eyüboğlu, M. (2017). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların sağlıklı kardeşlerinin psikososyal özellikleri: Karşılaştırmalı çalışma. *Archives of Neuropsychiatry*, 54(3), 212–219.
- Girli, A. (1995). Normal zekalı kardeşlerin zihinsel engelli kardeşe yönelik kabul düzeylerinin belirlenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir*.
- Hanvey, I., Malovic, A., & Ntontis, E. (2022). Glass children: The lived experiences of siblings of people with a disability or chronic illness. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 32(5), 936-948.

- Haukeland, Y. B., Vatne, T. M., Mossige, S., & Fjermestad, K. W. (2021). Psychosocial Functioning in Siblings of Children With Rare Disorders Compared to Controls. *The Yale journal of biology and medicine*, 94(4), 537–544.
- İçöz, A. (2001). Zihinsel engelli bir çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. *Ankara Üniversitesi*.
- İnanç, B., Ceyhun, A. T., & Özdemir, H. D. (2024). Özel Gereksinimli Kardeşe Sahip Olan Bireylerde Duygusal Yük, Psikolojik Sağlamlık ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(45), 339-362.
- Jones, E. A., Fiani, T., Stewart, J. L., Neil, N., McHugh, S., & Fienup, D. M. (2020). Randomized controlled trial of a sibling support group: Mental health outcomes for siblings of children with autism. *Autism*, 24(6), 1468-1481.
- Karabulut, A., & Tavil, Y. Z. (2016). Zihin engellilere kardeş aracılığıyla sunulan öğretim programının oyun kurallarının öğretiminde etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 884–901.
- Kirchhofer, S. M., Orm, S., Haukeland, Y. B., Fredriksen, T., Wakefield, C. E., & Fjermestad, K. W. (2022). A systematic review of social support for siblings of children with neurodevelopmental disorders. *Research in Developmental Disabilities*, 126, 104234.
- Levante, A., Martis, C., Del Prete, C. M., Martino, P., Primiceri, P., & Lecciso, F. (2025). Siblings of persons with disabilities: a systematic integrative review of the empirical literature. *Clinical child and family psychology review*, 28(1), 209-253.
- Martinez, B., Pechlivanoglou, P., Meng, D., Traubici, B., Mahood, Q., Korczak, D., ... & Cohen, E. (2022). Clinical health outcomes of siblings of children with chronic conditions: a systematic review and meta-analysis. *The Journal of Pediatrics*, 250, 83-92.
- McHale, S. M., & Gamble, W. C. (1989). Sibling relationships of children with disabled and nondisabled brothers and sisters. *Developmental psychology*, 25(3), 421.
- McKenzie Smith, M., Pinto Pereira, S., Chan, L., Rose, C., & Shafran, R. (2018). Impact of well-being interventions for siblings of children and young people with a chronic physical or mental health condition: a systematic review and meta-analysis. *Clinical child and family psychology review*, 21(2), 246-265.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). Özel Eğitim Çocuk Dergisi: Cumhuriyetin 100. Yılında Özel Sayısı. <https://www.meb.gov.tr/ozel-egitim-cocuk-dergisi-cumhuriyetin-100-yilinda-ozel-sayisiyla-yayinda/haber/31810/tr>
- Nguyen, L., Bootsma, J., Ketelaar, M., Di Rezze, B., Jack, S. M., & Gorter, J. W. (2023). Programs to Prepare Siblings for Future Roles to Support Their Brother or Sister with a

Neurodevelopmental Disability: a Scoping Review. *Current developmental disorders reports*, 10(1), 47–79.

Orsmond, G. I., & Seltzer, M. M. (2007). Siblings of individuals with autism or Down syndrome: Effects on adult lives. *Journal of intellectual disability research*, 51(9), 682-696.

Seligman, M. (1983). Sources of psychological disturbance among siblings of handicapped children. *The personnel and guidance journal*, 61(9), 529-531.

Seltzer, J. A. (1991). Relationships between fathers and children who live apart: The father's role after separation. *Journal of Marriage and the Family*, 79-101.

Shivers, C. M., & Dykens, E. M. (2017). Adolescent siblings of individuals with and without intellectual and developmental disabilities: Self-reported empathy and feelings about their brothers and sisters. *American journal on intellectual and developmental disabilities*, 122(1), 62-77.

Stalker, K., & Connors, C. (2004). Children's perceptions of their disabled siblings: 'she's different but it's normal for us'. *Children & Society*, 18(3), 218-230.

Şengül-Erdem, H. (2019). Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların kardeşlerinin psiko-sosyal özelliklerinin değerlendirilmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 20(2), 255–276. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.522155>

Toper, F., & Özkan, Y. (2021). Otizmlı Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Zorluklara İlişkin Deneyimleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(43), 6682-6707.

Türkahmetoğlu, K., & Ceyhun, A. T. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Kardeş Beceri Destek Eğitimi Programı (KABEP) nın Etkililiği. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 1-28.

Uğuz, Ş., Toros, F., İnanç, B. Y., & Çolakkadıoğlu, O. (2004). Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon ve stres düzeylerinin belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7(1), 42-47.

Vermaes, I. P., Van Susante, A. M., & Van Bakel, H. J. (2012). Psychological functioning of siblings in families of children with chronic health conditions: A meta-analysis. *Journal of pediatric psychology*, 37(2), 166-184.

Wolff, B., Magiati, I., Roberts, R., Skoss, R., & Glasson, E. J. (2023). Psychosocial interventions and support groups for siblings of individuals with neurodevelopmental conditions: A mixed methods systematic review of sibling self-reported mental health and wellbeing outcomes. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 26(1), 143-189.

Zucker, A., Chang, Y., Maharaj, R., Wang, W., Fiani, T., McHugh, S., ... & Jones, E. A. (2022). Quality of the sibling relationship when one sibling has autism spectrum disorder: A randomized controlled trial of a sibling support group. *Autism*, 26(5), 1137-1152.

AİLE VE ŞİDDET

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Özcanarslan, Prof. Dr. Fügen Özcanarslan, Arş. Gör. Cemile Şeyma Gümüş Kürekçi

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, aile içi şiddetin tanımını, biçimlerini ve nedenlerini derinlemesine incelemek amacıyla yapılmıştır. Aile dinamikleri içinde meydana gelen şiddetin bireyler ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyarak, bu sorunun halk sağlığı açısından ciddiyetini vurgulamaktır.

Yöntem: Çalışma kapsamlı literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Aile içi şiddet, dünya genelinde yaygın bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, her yıl milyonlarca kadının, çocuğun ve yaşlının şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Bu durum, aile içindeki güç dengesizliklerinin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansımasıdır. Aile içi şiddet türleri arasında en yaygın olanı yakın partner şiddetidir. Kadınların çoğunlukla erkek partnerleri tarafından maruz kaldığı fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet biçimleri, yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda aile dinamiklerini de derinden etkilemektedir. Ayrıca, çocuklar sıklıkla ebeveynleri arasındaki şiddetin dolaylı mağdurları olmakta ve bu durum onların psikolojik gelişimleri üzerinde kalıcı etkiler bırakmaktadır. Yaşlılara yönelik istismar ve aile içi şiddet, genellikle göz ardı edilen önemli sosyal sorunlar arasında yer almaktadır. Aile içi şiddet davranışının tek bir faktöre bağlı olmadığı iddia edilmekte olup bireysel, ilişkisel, topluluk ve toplumsal / kültürel olmak üzere şiddete neden olan risk faktörleri 4 düzeyde açıklanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Aile içi şiddet, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını tehdit eden ciddi bir sosyal sorundur. Bu sorunun çözümü, toplumsal yapıların ve bireysel dinamiklerin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu amaçla; aile içi şiddet ve toplumda cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması, eğitim programlarının, yasal düzenlemelerin yapılması, mağdurların korunması, sığınma evleri ve destek hatlarının oluşturulması, ekonomik ve psikolojik desteğin sağlanması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Çocuklarda Aile İçi Şiddet, Yakın Partner Şiddeti, Yaşlılarda Aile İçi Şiddet

1. GİRİŞ

Sosyal bir kurum olarak aile, toplumun temel yapı taşıdır (Dai ve Wang, 2015). Aile sadece toplumun temel yapı taşı değil, aynı zamanda bireyin fiziksel ve zihinsel gelişimi için de önemli bir yerdir (Dai ve Wang, 2015). Bu yapı içinde birey, eğitim alır, kimliğini geliştirir ve karmaşık sosyal ilişkilerin bir parçası haline gelir (Abulova, 2023). Aynı zamanda aile, her üyenin büyümesini etkiler ve sosyal sistemin normal işleyiş sürecinde önemli bir rol oynar (Dai ve Wang, 2015). Günümüzde aileler kendi yapılarını bozmaya yönelik pek çok olumsuzlukla karşı karşıya kalabilmektedirler (Topal ve Küçük, 2012). Bunların başında aile bireylerinin birbirlerine karşı haksız ve ölçüsüz şiddet uygulaması gelen ve giderek artan ulusal ve uluslararası bir halk sağlığı sorunudur (Tonsing ve ark., 2021; Topal ve Küçük, 2012).

Şiddet “kişinin kendisine, başka bir kişiye veya bir gruba ya da topluluğa karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, kötü gelişim veya mahrumiyetle sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan, tehditle veya fiilen fiziksel güç veya kuvvetin kullanımı” olarak tanımlanmaktadır (Akyüz ve ark., 2012; Ömer Alkan ve Hasan Hüseyin Tekmanlı, 2021). Tanımı gereği, aile içi şiddet ise bir ev içinde gerçekleşir ve bir ebeveyni ve çocuğu, kardeşleri veya hatta oda arkadaşlarını içerebilir (Walker-Descartes ve ark., 2021). Aile içi şiddet, bir hane halkı ilişkisinde birine karşı yapılan ve fiziksel, cinsel, psikolojik acı ve ayrıca hane halkının ihmal edilmesi şeklinde acıya veya sefaletle yol açan tüm eylemlerdir (Swanston ve ark., 2014). Aile içi şiddetin uluslararası veya tek bir tanımı olmamakla beraber “Aile İçi Şiddet” terimi, ebeveyniden çocuğa şiddet, çocuktan ebeveyne şiddet, yakın partner şiddeti, kardeş istismarı, yaşlı istismarı vb. gibi çeşitli aile içinde şiddet ilişkilerini kapsamaktadır (Peraica ve ark., 2021).

Dünya genelinde her yıl 1,3 milyondan fazla insan, tüm biçimleriyle (kendi kendine, kişiler arası ve toplu) şiddetin bir sonucu olarak hayatını kaybetmektedir ve bu da küresel ölümlerin %2,5'ine tekabül etmektedir. Şiddet, 15-44 yaş arası insanlar için dünya çapında dördüncü önde gelen ölüm nedenidir (WHO, 2014). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, UNFPA Türkiye'nin teknik ve finansal desteği ile hazırlanan “ev içi şiddet acil yardım hattı 2007-2021 yılları arası verilerinin istatistiksel analiz raporuna göre; Şiddete maruz bırakılan her 10 kişiden 8'inin kadın, yüzde 73'ünün evli ve büyük oranda 31-55 yaş arasında olduğu, Faillerin yüzde 90'ının erkek, en yüksek oranda ‘eş’ (%63) sonra aile üyesi (%21) olduğu belirlenmiştir (Türkiye, 2023).

Aile içi şiddet yeni bir olgu değildir; muhtemelen zamanın başlangıcından beri tüm kültür ve toplumlarda var olmuştur (Barnett ve ark., 2010; Sabri, 2022). Aile içi şiddet yıllarca ailevi ve özel bir mesele olarak kabul edilmiş ve kamuda toplumsal bir sorun olarak görülmemiştir (Biswal ve ark., 2021). Ancak aile içi şiddet, toplumum modernleşmeye başlamasıyla, toplumsal bir sorun olarak tanınmaya başlamıştır (Barnett ve ark., 2010). Aile içi şiddet, ister fiziksel, ister cinsel veya psikolojik olsun, ani travma, istenmeyen gebelik, güvenli olmayan kürtaajlar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, depresyon ve anksiyete ve hatta ölüm dahil olmak üzere çok sayıda olumsuz sağlık sonuçlarına neden olabilmektedir (Dufort, 2015; Leigh ve ark., 2023). Hatta aile içi şiddetin iç savaşlardan yaklaşık dokuz kat daha fazla insanı öldürdüğü tahmin edilmektedir (Fearon ve Hoeffler, 2014). Şiddete uğrayan bireyler yaşadıkları mağduriyetlerin yanında ruh sağlığı olumsuz etkilenmekte (Uykusuzluk, depresyon, intihar vb.), fiziksel sağlığı bozulmaktadır (gastrointestinal bozukluklar ve kronik hastalıklar, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, kronik pelvik ağrı vb.) (McLeod ve ark., 2021). Şiddetin yaygın olduğu evlerde yaşayan çocukların, çocuk istismarının kurbanı olma olasılığı artmakta, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde olumsuz davranışsal, sosyal ve sağlık sonuçlarına karşı daha savunmasız olmaktadır (McLeod ve ark., 2021). Akut aile içi şiddetle ilgili tıbbi ve ruhsal sağlık hizmetlerinin ulusal yıllık maliyetinin 8 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Huecker et al.). Bu nedenle aile içi şiddet, coğrafi sınırlar, ekonomik kalkınma ve eğitim düzeyi ne olursa olsun dünya çapında, salgın boyutlarında büyük bir sorundur (Avanci ve ark., 2012; Basar ve Demirci, 2018; Harding ve ark., 2013).

2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ

Aile içi şiddet davranışının tek bir faktöre bağlı olmadığı iddia edilmektedir. Bu davranışa bireysel özellikler ve toplum içinde şiddetin sosyalleşmesi de dahil olmak üzere bir dizi faktör neden olmaktadır (Jura ve Bukaliya, 2015). Heise tarafından geliştirilen ekolojik modelde, bireysel (individual), ilişkisel (relationally), topluluk (community) ve toplumsal / kültürel (societal /cultural) olmak üzere şiddete neden olan risk faktörleri 4 düzeyde açıklanmaktadır (Heise, 1998).

2.1. Bireysel (Individual): Bu risk faktöründe, düşük eğitim ve gelir düzeyi, izolasyon, aile ve/ya arkadaş çevresinin olmaması; çocuklukta aile içi şiddete maruz kalma, babanın olmaması; babalığı reddetme; çocuklukta şiddete ve istismara maruz kalma; alkol kullanma ve/ya madde bağımlısı olma; yaş; azınlık; marjinal ya da dışlanmış bir topluluğun üyesi olma durumuna odaklanmaktadır (Heise, 1998). Bireye odaklanan psikolojik bir bakış açısıyla, aile

içi şiddet tıbbi bir sorun olarak görülmekte ve istismarcı erkeklerin aşırı alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi eşlerine karşı şiddet uygulamalarına neden olan bir tür hastalıkları olduğu öne sürülmektedir (Jura ve Bukaliya, 2015). Antisosyal ve borderline kişilik bozuklukları, görünüşte farklı nedenlerle de olsa şiddeti ile ilişkisine odaklanmaktadır. Antisosyal failler, şiddeti hem proaktif (kendiliğinden, bir provokasyon yokken) hem de reaktif (bir provokasyon olduğunda, yani bir çatışma ya da saldırıya yanıt olarak) kullanabilirler. Yani, bu kişiler şiddeti stratejik bir araç olarak kullanarak, istediklerini elde etmeye çalışmaktadır. Borderline kişilik bozukluğu olan failler, genellikle şiddeti sadece reaktif bir şekilde uygularlar. Yani, bir çatışma veya tehdit olduğunda, duygusal bir tepki olarak şiddet gösterirler. Onlar için şiddet, duygusal bir krizin veya hayal kırıklığının sonucunda ortaya çıkar (Chester ve DeWall, 2018).

2.2. İlişkisel (Relationally): Ekonomik, etnik vb. nedenlerle evlenmek durumunda kalmak, aile içinde erkeğin finansal kaynaklar ve kararlar üzerinde kontrolü, aile içi rollerin değişimi, evlilikte geçimsizlik, iletişimsizlik, eşler arasında gelir ve eğitim düzeyi şiddete neden olan risk faktörüdür (Bayer, 2018; Heise, 1998).

2.3. Topluluk (Community): Bu risk faktörü; yoksulluk, kötü ekonomik koşullar, işsizlik, nüfusun fazla olması, kadın ve ailenin izolasyonu, erkeklerin kadınlara şiddet uygulamasını meşrulaştıran tutumlar, medyanın olumsuz etkisi, kadınlara yetersiz kurumsal destek sağlanması, sosyal destek sağlanmaması, caydırıcı olmayan yasalar, yargı kararlarında yetersizlikle ilişkilendirilmiştir (Bayer, 2018; Heise, 1998).

2.4. Toplumsal/ Kültürel (Societal /Cultural): Kadının davranışları üzerinde hakimiyet kuran normlar, çatışmalara çözüm yöntemi olarak şiddete başvurma, saldırganlık, onur ve namus ile ilişkili erkek egemenliğine dayanmaktadır (Heise, 1998). Aile içi şiddet, erkeklerin kadın partnerleri üzerinde güç ve kontrol uygulama arzusunun bir sonucudur; bu davranış, ataerkil sistem içinde meşrulaştırılmış ve haklı gösterilmiştir (Quek, 2019). Ataerkil yapılar ve kurumlar, aile içi şiddetle ilişkili toplumsal cinsiyet rollerini güçlendirerek erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsiz güç dağılımına neden olur (Mshweshwe, 2020). Aile içi şiddet araştırmacıları, yapısal eşitsizliğin sosyodemografik göstergelerinin aile içi saldırı eğilimlerini etkilediğini öne sürüyor. Feminist akademisyenler, aile içi şiddetin cinsiyet ve güçten kaynaklandığını ve erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet ve kontrol sağlamaya yönelik aktif girişimlerini temsil ettiğini savunuyor (Anderson, 2017). Bu argüman, erkekler ve kadınlar arasındaki yapısal güç farklılıkları ve bunların erkeklerin kadınlar üzerindeki kontrollerini sürdürmek için gücü kötüye kullandıkları yakın ilişkiler düzeyinde nasıl ortaya çıktığıdır. Bu feminist modele göre, toplumdaki inançlar ve

tutumlar, yapılar ve süreçler kadınlara yönelik istismarcı uygulamaları sürdürmekte ve desteklemektedir (Jura ve Bukaliya, 2015).

3. AİLE İÇİ ŞİDDET BİÇİMLERİ

Aile içi şiddet, partnerlere, aile üyelerine ve yakın kişilere yönelik şiddet dahil olmak üzere en yaygın şiddet türlerinden biridir (Perez-Vincent ve Carreras, 2022). Diğer şiddet suçlarıyla karşılaştırıldığında, aile içi şiddet hem erkek hem de kadın mağdurlar için tekrarlayan mağduriyet oranı en yüksek olanıdır (Peraica et al., 2021). Bu kapsamda şiddet hem erkeklerin hem de kadınların başına gelebilir (Yosep ve ark., 2024). Aile içi şiddetin ruhsal sağlık sorunlarıyla ilişkisi, yakın partnerleri tarafından şiddete uğrayan ve ruhsal sağlık kliniklerinde tedavi arayan kadınların ruhsal düzeyleriyle ölçülebilir (Perez-Vincent ve Carreras, 2022). Aile içi şiddet; yakın partnere yönelik şiddet, çocuklarda şiddet, yaşlılara şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır (Hornor, 2005).

3.1. Yakın Partner Şiddeti

Yakın bir ilişkide meydana gelen partner şiddeti çocuklar ve yaşlılar da dahil olmak üzere diğer aile üyelerini de etkileyen daha geniş bir olgu olan aile içi şiddetin bir türüdür (Kaufman ve ark., 2020). Aile içi şiddet veya kadınlara yönelik şiddet, "kadınlara fiziksel, cinsel veya ruhsal zarar veya acı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi özgürlükten mahrum bırakma dahil olmak üzere, ister kamusal ister özel hayatta meydana gelsin, cinsiyete dayalı herhangi bir şiddet eylemi" olarak anlaşılabılır (WHO, 2021b). Aile içi şiddet herkes tarafından gerçekleştirilebilir ve deneyimlenebilir olsa da, genellikle ağırlıklı olarak erkekler tarafından kadınlara uygulanan, oldukça cinsiyetçi bir şiddet biçimi olarak anlaşılmaktadır (UnWoman, 2020). Dünya Sağlık Örgütü'nün kadına yönelik şiddet yaygınlık tahminleri (2021) göre, kadınların %90' ı hayatları boyunca en az bir kez mevcut veya eski erkek partneri tarafından fiziksel/ cinsel istismara maruz kaldığı belirtilmektedir (WHO, 2021a). Kadına yönelik şiddet, önemli bir halk sağlığı sorunudur ve insan haklarına yönelik ciddi bir tehdittir (Alkan ve ark., 2022). Amerika Birleşik Devletleri'nde aile içi şiddet her 3 kadından 1'ini ve her 7 erkekte 1'ini etkilemektedir (Smith ve ark., 2018). Güney Afrika'daki kadınların dörtte birinden fazlası, yakın partnerlerinden aile içi şiddet gördüklerini bildirmiştir (Mshweshwe, 2020). Birçok ülke yakın partner şiddeti konusunda farklı deneyimler yaşama eğilimindedir (Puoeng ve Tsawe, 2024). Kadınlara yönelik şiddet; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet olmak üzere 4 grupta toplamak mümkündür.

3.1.1. Fiziksel şiddet: Günümüzde kadına yönelik fiziksel şiddet, küresel bir sorun olarak devam etmektedir(Eygü ve Nacaksız, 2024). Fiziksel şiddet, kadınlara güç uygulayarak onları bastırmak ve ezmek için vahşi bir gücün tezahürüdür (Silva ve ark., 2021). Bu tür şiddet, kadınların fiziksel sağlığını ve psikolojik iyiliklerini olumsuz etkileyen ciddi bir insan hakları ihlali ve toplumsal bir sorundur (Eygü ve Nacaksız, 2024). Fiziksel şiddet, sıklıkla “kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılması” şeklinde gerçekleşmektedir (Erdir ve Eren, 2024).

3.1.2. Cinsel şiddet: Cinsel şiddet, çoğunlukla evlilik veya yakın ilişki senaryolarında meydana gelen bir tür aile içi şiddettir (Ö Alkan ve H. H. Tekmanlı, 2021). Taciz, tecavüz, ensest, zorla evlendirme gibi “kadına istemi dışında yöneltilen her türlü cinsel içerikli söz ya da eylemler”den oluşan cinsel şiddet “cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır (Erdir ve Eren, 2024). Bu şiddet biçiminin en yaygın tezahürü tecavüz veya cinsel saldırı olsa da, kadınlar cinsel taciz veya pornografi için zorlama, tehdit ve şantaj gibi karmaşık durumlar da yaşayabilirler(Ö Alkan ve H. H. Tekmanlı, 2021).

3.1.3. Duygusal şiddet: Duygusal şiddet, hakaret ve sözlü tacizin yanı sıra mevcut veya eski bir partnere veya ailesinin bir üyesine veya evcil hayvanlara zarar verme tehditlerini içerir (para-sosyal şiddet) (Gibbs ve ark., 2020). Duygusal/psikolojik şiddet toplumsal kabullerden destek alır ve psikolojik anlamda bireyler üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. “Bireysel kararlara saygı duymama, korkutma, dayak ve ölümle tehdit, aşağılama, küçük düşürme, kıskançlık, kişiye kendini değersiz ya da suçlu hissettirme gibi durumlarda” duygusal şiddet söz konusudur (Erdir ve Eren, 2024).

3.1.4. Ekonomik Şiddet: Ekonomik aile içi şiddet, mevcut veya eski bir partnerin kaynaklarını kontrol etmek veya ekonomik faaliyetlerini sınırlandırmaya çalışmak anlamına gelirken, aynı zamanda insanları evlerinden atmayı ve bunu yapacak kaynaklar olduğunda bir aileye ekonomik destek sağlamamayı da içerir (Gibbs ve ark., 2020). Yani ekonomik kaynakların ve paranın kadınlara karşı bir baskı ve yaptırım aracı olarak kullanılması şeklinde ifade edilmektedir Emirza, 2024). Ekonomik şiddetin kadının çalışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak ya da iş hayatını etkileyecek kısıtlamalar getirmek, terfi etmesine engel olmak, kişinin gelirine, mal varlıklarına el koymak veya çok az para ile yapılması mümkün olmayan şeyleri talep etmek, ihtiyaçlarını almasına izin vermemek, ailenin ekonomik durumu hakkında bilgi vermemek, fikrini almamak gibi hangi davranış biçimlerini içermektedir (Kandemir, 2022). Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar, maddi bağımlılık, işsizlik ve evsizlik, sosyal destek eksikliği, bir gün partnerinin davranışlarını değiştireceği umudu ya da partnerine duydukları bağlılık nedeniyle de ilişkiye devam edebilir (Heron ve ark., 2022). Yakın partner

şiddetine maruz kalan kadınlar; günlük işleri yerine getirmede güçsüzlük, nörolojik bozukluklar, gebeliğini sonlandırma ve genel sağlık durumlarında bozulma gibi sağlık sorunları yaşamaktadır (WHO, 2021a). Yakın partner şiddeti, bir kadının fiziksel, psikolojik, cinsel ve üreme sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaparak depresyon, anksiyete, fobiler gibi psikolojik sorunlar yaşar ve sıkça düşük öz saygı, cinsel istek kaybı, yorgunluk ve uykusuzluk gibi belirtiler gösterir. Ayrıca, depresyon ve alkol kullanımı bozuklukları yaşama ihtimalleri daha yüksektir (Cirici Amell ve ark., 2023). Yine yakın partner şiddetine maruz kalan kadınlar, tekrarlı şiddet yaşantılarına maruz kalmakta, davranış problemleri yaşamakta, plansız gebelik yaşamasına ve bağlanma sorunu yaşaması gibi sosyal ve davranışsal sorunlar yaşamakta ve bilişsel ve akademik başarıda bozulmalar görülmektedir (WHO, 2021a).

3.2. Çocuklarda Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, dünya çapında çocuklar için önemli bir sağlık sorunu olarak vurgulanmaktadır (Doroudchi ve ark., 2023). Çocuklar sıklıkla yetişkin aile üyeleri arasındaki şiddetin istemeden kurbanı olurlar (Hornor, 2005). Bu, genellikle fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmali kapsayacak şekilde görülmektedir (Sharratt ve ark., 2023). Aile içi istismar genellikle aileler içinde birlikte meydana gelir ve ebeveynleri arasındaki şiddete tanık olmanın yanı sıra doğrudan istismara maruz kalan çocuklar 'çifte mağdur' olarak tanımlanmaktadır (Sharratt ve ark., 2023). Ailenin ve toplumun önemli bir parçası olan çocuklar genellikle aile içi şiddetin dolaylı mağdurlarıdır ve aile içi şiddetten ciddi ve geri döndürülemez fiziksel ve zihinsel etkiler görebilirler ve büyük ruh sağlığı sorunları açısından risk altındadırlar (Doroudchi ve ark., 2023). Noonan ve Pilkington, yakın partner şiddetinin varlığının sıklıkla bir çocuğun birincil bakıcılarına olan bağlanmasını tehlikeye attığını ve bunun da sosyal, duygusal ve psikolojik bozulma için ek bir risk faktörü oluşturduğunu ortaya koymuştur (Noonan ve Pilkington, 2020). Aile içi şiddetin çocuk davranışı üzerindeki kısa vadeli etkileri arasında artan depresyon, anksiyete, fiziksel saldırganlık, davranışsal ve sosyal sorunlar, travma sonrası stres belirtileri, empati geliştirmede daha fazla zorluk, daha düşük öz saygı, kötü rüyalar, aşırı uyarılma ve duygusal geri çekilme gibi travma belirtileri yer alır (Chen ve Lee, 2021). Uzun vadeli sonuçlar arasında yetişkinlikte daha sonraki dönemlerde taciz edici davranışlarda bulunmak, örneğin flört şiddetine katılmak ve/veya çocuk ve ergenlikte şiddet içeren davranışları öğrenerek şiddeti haklı çıkaran görüşlere sahip olmak yer alır (Øverlien, 2010).

Her yıl 3,3 milyon çocuğun annelerine, başka bir kadın bakıcıya veya diğer sevdiklerine yönelik şiddete tanık olduğu tahmin edilmektedir (Gokdemir ve ark., 2022). Türkiye'de yapılan bir araştırmaya göre, 0-8 yaş arasındaki çocukların %77,8'i duygusal şiddet, %23,6'sı ise

fiziksel şiddet yaşamaktadır. Ayrıca, 7-18 yaş arasındaki çocukların %56'sı fiziksel, %49'u duygusal, %10'u cinsel istismara ve %25'i ise ihmale uğradığı belirlenmiştir (Yanık ve Ediz, 2022). Bu çocuklarda daha yüksek düzeyde öfke, düşmanlık, itaatsizlik ve geri çekilme görülür (Gokdemir ve ark., 2022). Aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan çocukların hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemlerinde travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve depresyon gibi ruh sağlığı sorunları yaşamasına, intihara, şiddet veya suça yönelik davranışlar sergilemesine, okula devamsızlık yapmasına, akademik ve bireylere güven/ güvensizlik nedeniyle sosyal ilişkilerde başarısızlık yaşamasına neden olmaktadır (Avanci ve ark., 2012; Lünemann ve ark., 2022; Orr ve ark., 2023; Sharratt ve ark., 2023).

3.3. Yaşlılarda Aile İçi Şiddet

Yaşlılara yönelik istismar ve aile içi şiddet, genellikle göz ardı edilen önemli sosyal sorunlar arasında yer almaktadır (Indu, 2018). Çocukluk döneminde aile bağlamında meydana gelen şiddet ve olumsuz deneyimlerin sonuçları genellikle yetişkinlikte görülür. Bazen şiddet partnerler arasında (yakın partner şiddeti), diğer zamanlarda ebeveynler ve küçük çocukları (çocuk istismarı) veya daha büyük ebeveynler ve yetişkin çocukları (yaşlı istismarı) arasındadır (Schilling ve Zolotor, 2023). Yaşlı yetişkinlere yönelik istismar yaygındır: Bu istismarın sıklığı ve yaygınlığı hakkında değerli verilerin toplanması zor olsa da, medeni ülkelerdeki tahmini yaygınlık oranlarının %15,7 (6 yaşlı yetişkinden 1' i) civarında olduğu bildirilmektedir (Franceschetti ve ark., 2022). Dünya Sağlık Örgütü, yaşlı yetişkinlere yönelik istismarı “güven beklentisinin olduğu herhangi bir ilişkide, yaşlıya zarar veya sıkıntı veren, tek veya tekrarlanan bir eylem veya uygunsuz eylem” olarak tanımlıyor ve bunu insan hakları ihlali ve toplumlar için önemli bir sorunu olarak tanımlamaktadır (WHO, 2024). Yaşlı istismarı, bir bakım verenin yaşlıya zarar verme riski yaratan veya zarar vermemek için kasıtlı olarak bir şey yapmaması veya eylemde bulunmamasıdır (Huecker et al.). Bu tür şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik ve duygusal istismarı; mali ve maddi istismarı; terk edilmeyi; ihmali; ve ciddi onur ve saygı kaybını içerir (WHO, 2024). Yaşlılara yönelik istismar; fiziksel yaralanmalar, erken ölüm, depresyon, bilişsel gerileme, mali yıkım ve huzurevlerine yerleştirilme gibi ciddi fiziksel ve ruhsal sağlık, mali ve sosyal sonuçlarına neden olmaktadır (Lachs ve ark., 1998). Yaşlı istismarı tipik olarak fiziksel istismar, sözel/emosyonel/psikolojik istismar, cinsel istismar ve ekonomik/maddi istismar, ihmal ve kendini ihmal olarak altı ana başlıkta incelenebilmektedir (Kıssal, 2021; Özer ve Tanriverdi, 2023).

3.3.1 Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar tokat atma ya da itip kakmadan şiddetli yemek yemeye ve ip ya da zincirlerle zapt etmeye kadar çeşitlilik gösterebilir. Bir bakıcı veya farklı bir kişi, açıklama yaşı kişiye yardımcı olmak olsa da, gereksiz ağrı veya yaralanmaya neden olacak kadar güç kullandığında, davranış istismar olarak kabul edilmektedir. Fiziksel istismar dokunma, dayak atma, itme, kakma, tekmeleme, çimdikleme, yakma veya ısırma kapsar. Ayrıca, ilaçların ve fiziksel kısıtlamaların uygunsuz kullanımını ve her türlü fiziksel cezayı da içerir (Bhusanur ve GS, 2021).

3.3.2. Sözel/Emosyonel/Psikolojik İstismar: Sözlü, duygusal ve psikolojik istismar, kişiyi korkutmak veya tehdit etmekten, ona aşağılayıcı sözler söylemeye kadar farklı şekillerde olabilir. Bir kişi, endişe, acı veya duygusal sıkıntı yaratan şekilde davrandığında, bu davranış istismar sayılır. Sözlü ve duygusal istismar, bağırma, küfretme ve saygısız yorumlar yapmayı içerir. Psikolojik istismar ise, yaşı kişiyle arasındaki güç farkını kullanarak tehdit etme veya onları izolasyon içine alma gibi davranışları kapsar (Bhusanur ve GS, 2021).

3.3.3. Cinsel İstismar: Cinsel istismar, yaşı bireylere yönelik, zorla veya istenmeyen herhangi bir cinsel etkileşimi ifade eder (Akkaya ve Çöl, 2022). Cinsel istismar, uygunsuz dokunmadan tecavüze kadar farklı şekillerde olabilir. Bu, kişi üzerinde öneren pozlarda fotoğraf çekmek, cinsel faaliyetlere zorlamak, üçüncü bir kişiyle cinsel temas zorlamak veya istenmeyen cinsel davranışlar sergilemek gibi eylemleri içerir. Ayrıca, tecavüz ve zorla çıplaklık da cinsel istismara dahildir. Cinsel istismar, yaşlılar arasında en belirgin fakat en az rapor edilen istismar türüdür (Bhusanur & GS, 2021). Bu tür istismarın belirtileri arasında genital bölgede morarma, ağrı, enfeksiyon, travma gibi fiziksel bulgular; ayrıca anksiyete, depresyon, içe kapanma, duygusal hassasiyet ve üzüntü gibi psikolojik etkiler yer alabilir (Akkaya ve Çöl, 2022).

3.3.4. Ekonomik İstismar: Para suistimali ve sömürüsü, yaşı bir kişinin fonlarının kötüye kullanılmasından dolandırıcılığa kadar çeşitlilik gösterir (Eryiğit, 2022). Para istismarı dolandırıcılık, sahte bahanelerle para alma, sahtecilik ve mülk transferi yapma, yaşı kişinin parasıyla o kişinin bilgisi veya izni olmadan pahalı şeyler satın alma veya yaşı kişinin kendi fonlarına veya evine erişimini reddetmeyi içerir. Yasal vesayet düzenlemelerinin, profesyonel yetkilerin uygunsuz kullanımını içerir. Ayrıca, sağlıkla ilgili hizmetler, ev onarım hizmetleri, ipotek firmaları ve para hizmetleri için satış elemanları veya hatta sözde arkadaşlar tarafından gerçekleştirilen internet, telefon ve yüz yüze dolandırıcılıkları da içerir (Bhusanur ve GS, 2021).

3.3.5. Bakım Veren İhmali: Bir bakıcının yaşlı bir yetişkine temel veya temel hizmetleri sağlayamaması veya onu yaralanmadan koruyamaması olarak tanımlanmaktadır (Wang ve ark., 2023). Bu durum, bireyden kabul edilebilir ilgiyi esirgeyen bakım verme yöntemlerinden, yaşlı bireyin fiziksel, sosyal veya duygusal isteklerini karşılamama tercihinine kadar çeşitlilik gösterir. İhmal; yiyecek, su, giyecek, ilaç ve günlük yaşam aktivitelerine yardımcı olmama veya kişisel hijyeni kolaylaştırmamayı içerecektir. Yaşlı kişinin faturalarının ödenmesinden bakıcı sorumluysa, ihmal faturaların ödenmemesini veya yaşlı kişinin nakit parasının sorumlu bir şekilde yönetilmemesini içerebilir. Aile bakıcıları, kendi veri, kaynak veya olgunluk eksiklikleri nedeniyle farkında olmadan yaşlı akrabalarını ihmal edebilirler, ancak bu daha az sıklıkta görülen bir istismar türü olabilir (Bhusanur ve GS, 2021).

3.3.6. Yaşlının Kendini İhmali (Öz İhmal): Yaşlı bir kişide yeterli yiyecek, su, giyim, barınak, kişisel hijyen, ilaç ve güvenlik önlemlerini sağlamayı reddetme veya başaramama şeklinde kendini gösteren bir halk sağlığı sorunudur (Dong, 2017; Yu ve ark., 2021). Kendini ihmal etme, yaşlının kendi sağlığını ve güvenliğini tehdit eden bir davranış olarak tanımlanan, yaşlıya yönelik bir istismar biçimi olarak kabul edilir ve 'yaşlılık sefaleti sendromu' veya 'Diogenes sendromu' olarak da bilinir (Papaioannou ve ark., 2012). Kendini ihmal eden kişiler genellikle sosyal, işlevsel ve fiziksel alanlarda birden fazla eksikliği olan ve aşırı durumlarda sefalet içinde yaşayan yaşlı kişilerdir (Dyer ve ark., 2007).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile içi şiddet, toplumun en ciddi sorunlarından biri olup, bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığını tehdit eden karmaşık bir olgudur; bu nedenle, etkili önleme yollarının belirlenmesi ve uygulanması büyük bir önem taşımaktadır.

Bunlar; Aile içi şiddetin ciddiyetini vurgulayan kampanyalar düzenlemek. Şiddetin kabul edilemez olduğunu topluma anlatmak, Okullarda ve topluluk merkezlerinde aile içi şiddet, sağlıklı ilişkiler ve cinsiyet eşitliği konularında eğitimler vermek, Kadına yönelik şiddeti önlemek için daha sıkı yasaların çıkarılması ve mevcut yasaların etkin bir şekilde uygulanması. Şiddet mağdurlarına yönelik koruma kararlarının hızlı bir şekilde alınması ve uygulanması için gerekli mekanizmaların oluşturulması, Şiddet mağdurlarının güvenli bir şekilde kalabileceği sığınma evlerinin sayısının artırılması ve destek hatlarının etkin bir şekilde işletilmesi. Mağdurlara yönelik psikolojik destek ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması. Ekonomik bağımsızlıklarını artırmak için kadınlara yönelik mesleki eğitim ve istihdam fırsatları sağlamak. Cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık artırıcı çalışmalara odaklanmak, geleneksel cinsiyet rollerinin

sorgulanmasına yardımcı olmak, Erkeklerin, şiddetin karşısında durmaları ve sağlıklı ilişkileri teşvik etmeleri konusunda eğitilmesi, Toplum içindeki bireylerin birbirine destek olabileceği, şiddet mağdurlarının yalnız hissetmemesi için dayanışma ağları kurmak ve Yerel sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak, topluma daha etkili ulaşmak,

KAYNAKLAR

- Abulova, M. (2023). The Concept of the Family in Modern Society and its Main Tasks in the Republic of Uzbekistan. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 20, 47-51.
- Akkaya, B., & Çöl, M. (2022). Halk Sağlığı Bakışıyla Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 16(2), 456-464. DOI: [10.21763/tjfmpe.1030724](https://doi.org/10.21763/tjfmpe.1030724)
- Akyüz, A., Yavan, T., Şahiner, G., & Kılıç, A. (2012). Domestic violence and woman's reproductive health: A review of the literature. *Aggression and violent behavior*, 17(6), 514-518. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.07.005>
- Alkan, Ö., Serçemeli, C., & Özmen, K. (2022). Verbal and psychological violence against women in Turkey and its determinants. *Plos one*, 17(10), e0275950. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0275950>
- Alkan, Ö., & Tekmanlı, H. H. (2021). Determination of the factors affecting sexual violence against women in Turkey: a population-based analysis. *BMC Womens Health*, 21(1), 188. <https://doi.org/10.1186/s12905-021-01333-1>
- Anderson, K. L. (2017). Gender, status, and domestic violence: An integration of feminist and family violence approaches. In *Domestic violence* (pp. 263-277). Routledge.
- Avanci, J., Assis, S., Oliveira, R., & Pires, T. (2012). Childhood depression. Exploring the association between family violence and other psychosocial factors in low-income Brazilian schoolchildren. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 6, 1-9. <https://link.springer.com/article/10.1186/1753-2000-6-26>
- Barnett, O. W., Miller-Perrin, C. L., & Perrin, R. D. (2010). *Family violence across the lifespan: An introduction*. Sage.
- Basar, F., & Demirci, N. (2018). Domestic violence against women in Turkey. *Pakistan journal of medical sciences*, 34(3), 660. doi: [10.12669/pjms.343.15139](https://doi.org/10.12669/pjms.343.15139)
- Bayer, A. (2018). Ailede yaşanan anlaşmazlıklar ve çözüm önerileri. *Antakiyat*, 1(2), 215-234.
- Bhusanur, S., & GS, V. (2021). Elder abuse. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 8(3), 697-702.
- Biswal, B., Rath, N., & Ridwan, M. (2021). Navigation through the Literature on Domestic Violence: Discovering the Told and the Untold. *Konfrontasi: Jurnal Kultural, Ekonomi dan Perubahan Sosial*, 8(1), 1-11. <https://doi.org/10.33258/konfrontasi2.v8i1.136>
- Chen, W. Y., & Lee, Y. (2021). Mother's exposure to domestic and community violence and its association with child's behavioral outcomes. *Journal of Community Psychology*, 49(7), 2623-2638. <https://doi.org/10.1002/jcop.22508>
- Chester, D. S., & DeWall, C. N. (2018). The roots of intimate partner violence. *Current opinion in psychology*, 19, 55-59. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.009>
- Cirici Amell, R., Soler, A. R., Cobo, J., & Soldevilla Alberti, J. M. (2023). Psychological consequences and daily life adjustment for victims of intimate partner violence. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 58(1), 6-19. <https://doi.org/10.1177/00912174211050504>
- Dai, L., & Wang, L. (2015). Review of family functioning. *Open Journal of Social Sciences*, 3(12), 134-141. DOI: [10.4236/jss.2015.312014](https://doi.org/10.4236/jss.2015.312014)

- Dong, X. (2017). Elder self-neglect: research and practice. *Clinical interventions in aging*, 949-954. <https://dx.doi.org/10.2147/CIA.S103359>
- Doroudchi, A., Zarenezhad, M., Hosseini Zehad, H., Malekpour, A., Ehsaei, Z., Kaboodkhani, R., & Valiei, M. (2023). Psychological complications of the children exposed to domestic violence: a systematic review. *Egyptian journal of forensic sciences*, 13(1), 26. <https://doi.org/10.1186/s41935-023-00343-4>
- Dufort, M. (2015). *Individual needs and psychosocial health among victims of intimate partner violence*. Karolinska Institutet (Sweden).
- Dyer, C. B., Goodwin, J. S., Pickens-Pace, S., Burnett, J., & Kelly, P. A. (2007). Self-neglect among the elderly: a model based on more than 500 patients seen by a geriatric medicine team. *American Journal of Public Health*, 97(9), 1671-1676. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2006.097113>
- Emirza, E. G. (2024). Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Hemşirelik Araştırmaları: Bibliyometrik Bir Analiz. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(4), 1918-1926. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1561103>
- Erdir, F., & Eren, Z. (2024). Muğla Türkülerinde Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddet Türleri. *Söylem Filoloji Dergisi*, 9(3), 1364-1382. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1552054>
- Eryiğit, S. Ç. (2022). Yaşlılarda ihmal ve istismar ile ilişkili faktörler-İzmir ilinden bir örnek. <http://hdl.handle.net/11607/4652>
- Eygü, H., & Nacaksız, B. (2024). Kadına Yönelik Fiziksel Şiddet Farkındalığının Arttırılması Üzerine Bir Araştırma. SETSCI-Conference Proceedings. <https://doi.org/10.36287/setsci.18.1.00140>
- Fearon, J., & Hoeffler, A. (2014). Benefits and costs of the conflict and violence targets for the post-2015 development agenda. *Conflict and violence assessment paper, Copenhagen Consensus Center*, 1-65.
- Franceschetti, L., Merelli, V. G., Margherita, M., Maggioni, L., Barbara, G., Kustermann, A., & Cattaneo, C. (2022). Older adult abuse in a service for sexual and domestic violence: Medico-legal implications from the experience of an Italian center. *Forensic science international*, 338, 111383. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111383>
- Gibbs, A., Dunkle, K., & Jewkes, R. (2020). The prevalence, patterning and associations with depressive symptoms and self-rated health of emotional and economic intimate partner violence: a three-country population based study. *J Glob Health*, 10(1), 010415. <https://doi.org/10.7189/jogh.10.010415>
- Gokdemir, O., Cabrita, A. L., Pavlov, R., & Bhattacharya, S. (2022). Domestic violence: rehabilitation programme for the victim and violent/predator. *Social work in public health*, 37(5), 448-455. <https://doi.org/10.1080/19371918.2021.2019165>
- Harding, H. G., Morelen, D., Thomassin, K., Bradbury, L., & Shaffer, A. (2013). Exposure to maternal and paternal-perpetrated intimate partner violence, emotion regulation, and child outcomes. *Journal of Family Violence*, 28, 63-72. [DOI 10.1007/s10896-012-9487-4](https://doi.org/10.1007/s10896-012-9487-4)
- Heise, L. L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence against women*, 4(3), 262-290. <https://doi.org/10.1177/1077801298004003002>
- Heron, R. L., Eisma, M., & Browne, K. (2022). Why do female domestic violence victims remain in or leave abusive relationships? A qualitative study. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 31(5), 677-694. <https://doi.org/10.1080/10926771.2021.2019154>
- Honor, G. (2005). Domestic violence and children. *Journal of Pediatric Health Care*, 19(4), 206-212. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2005.02.002>
- Huecker, M. R., King, K. C., Jordan, G. A., & Smock, W. Continuing Education Activity.
- Indu, P. V. (2018). Mental health implications of elder abuse and domestic violence. In (Vol. 40, pp. 507-508): SAGE Publications Sage India: New Delhi, India. https://doi.org/10.4103/IJPSYM.IJPSYM_438_18

- Jura, F., & Bukaliya, R. (2015). Domestic violence: Causes and implications for the education system. *International Journal of Research*, 62.
- Kandemir, N. K. A., Birgül. (2022). Ekonomik Şiddetin Toplumsal Yansımalarına Türk Sinemasından Bakış: Nefesim Kesilene Kadar Örneği. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.992522>
- Kaufman, M. R., Grilo, G., Williams, A., Marea, C. X., Fentaye, F. W., Abebe Gebretsadik, L., & Yedenekal, S. A. (2020). The intersection of gender-based violence and risky sexual behaviour among university students in Ethiopia: a qualitative study. *Psychology & Sexuality*, 11(3), 198-211. <https://doi.org/10.1080/19419899.2019.1667418>
- Kıssal, Ö. Ü. A. (2021). *Yaşlı ve şiddet: yaşlının istismar ve ihmali* 1. Uluslararası Şiddet ve Şiddeti Önleme Kongresi <https://togusiddetcongress.gop.edu.tr/>
- Lachs, M. S., Williams, C. S., O'brien, S., Pillemer, K. A., & Charlson, M. E. (1998). The mortality of elder mistreatment. *Jama*, 280(5), 428-432. [doi:10.1001/jama.280.5.428](https://doi.org/10.1001/jama.280.5.428)
- Leigh, J. K., Peña, L. D., Anurudran, A., & Pai, A. (2023). "Are you safe to talk?": Perspectives of service providers on experiences of domestic violence during the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Violence*, 38(2), 215-225. <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00359-9>
- Lünnemann, M., Luijk, M., Van der Horst, F., Jongerling, J., & Steketee, M. (2022). The impact of cessation or continuation of family violence on children. *Children and youth services review*, 140, 106565. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106565>
- McLeod, D. A., Pharris, A., Boyles, E., Winkles, R., & Stafford, W. (2021). The model of systemic relational violence: Conceptualizing IPV as a method of continual and enforced domination. *Trauma Care*, 1(2), 87-98. <https://doi.org/10.3390/traumacare1020009>
- Mshweshwe, L. (2020). Understanding domestic violence: masculinity, culture, traditions. *Heliyon*, 6(10). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05334>
- Noonan, C. B., & Pilkington, P. D. (2020). Intimate partner violence and child attachment: A systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 109, 104765. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104765>
- Orr, C., Fisher, C., Bell, M., O'Donnell, M., Martin, K., Glauert, R., & Preen, D. (2023). Exposure to family and domestic violence is associated with lower attendance and higher suspension in school children. *Child Abuse & Neglect*, 142, 105594. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105594>
- Øverlien, C. (2010). Children exposed to domestic violence: Conclusions from the literature and challenges ahead. *Journal of social work*, 10(1), 80-97. <https://doi.org/10.1177/1468017309350663>
- Özer, N., & Tanriverdi, D. (2023). Determining depression, abuse, and neglect in elderly individuals. *Psychogeriatrics*, 23(4), 690-700. <https://doi.org/10.1111/psyg.12979>
- Papaioannou, E.-S. C., Räihä, I., & Kivelä, S.-L. (2012). Self-neglect of the elderly. An overview. *The European journal of general practice*, 18(3), 187-190. <https://doi.org/10.3109/13814788.2012.688019>
- Peraica, T., Kovačić Petrović, Z., Barić, Ž., Galić, R., & Kozarić-Kovačić, D. (2021). Gender differences among domestic violence help-seekers: socio-demographic characteristics, types and duration of violence, perpetrators, and interventions. *Journal of Family Violence*, 36(4), 429-442. <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00207-8>
- Perez-Vincent, S. M., & Carreras, E. (2022). Domestic violence reporting during the COVID-19 pandemic: evidence from Latin America. *Review of Economics of the Household*, 20(3), 799-830. <https://doi.org/10.1007/s11150-022-09607-9>
- Pueng, D., & Tsawe, M. (2024). Multilevel determinants of physical violence among ever-partnered women in South Africa. *Arch Womens Ment Health*, 27(6), 947-959. <https://doi.org/10.1007/s00737-024-01469-7>

- Quek, K. (2019). Patriarchy. In *Handbook on Gender and Violence* (pp. 115-130). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781788114691.00014>
- Sabri, S. N. (2022). A literature review on domestic violence expressed from gender perspective. *Qalaai Zanist Journal*, 7(1), 842-861. DOI: <https://doi.org/10.25212/lfu.qzj.7.1.32>
- Schilling, S., & Zolotor, A. (2023). Domestic violence, abuse, and neglect. In *Chronic Illness Care: Principles and Practice* (pp. 99-112). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-29171-5_8
- Sharratt, K., Mason, S. J., Kirkman, G., Willmott, D., McDermott, D., Timmins, S., & Wager, N. M. (2023). Childhood abuse and neglect, exposure to domestic violence and sibling violence: profiles and associations with sociodemographic variables and mental health indicators. *Journal of interpersonal violence*, 38(1-2), 1141-1162. <https://doi.org/10.1177/0886260522109056>
- Silva, L., Hino, P., Oliveira, R. N. G., & Fernandes, H. (2021). Gender violence against woman nursing students: a cross-sectional study. *Rev Bras Enferm*, 74(5), e20200539. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2020-0539>
- Smith, S. G., Zhang, X., Basile, K. C., Merrick, M. T., Wang, J., Kresnow, M.-j., & Chen, J. (2018). The national intimate partner and sexual violence survey: 2015 data brief–updated release. <https://stacks.cdc.gov/view/cdc/60893>
- Swanston, J., Bowyer, L., & Vetere, A. (2014). Towards a richer understanding of school-age children's experiences of domestic violence: The voices of children and their mothers. *Clinical child psychology and psychiatry*, 19(2), 184-201. <https://doi.org/10.1177/1359104513485082>
- Tonsing, K. N., Tonsing, J. C., & Orbuch, T. (2021). Domestic violence, social support, coping and depressive symptomatology among South Asian women in Hong Kong. *Journal of loss and trauma*, 26(2), 134-152. <https://doi.org/10.1080/15325024.2020.1738056>
- Topal, Ş., & Küçük, Y. E. (2012). Aile İçi Şiddet ve İslam Hukukundaki Önleyici Tedbirler. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 11-41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/rteuifd/issue/28240/299816>
- Türkiye, U. (2023). *Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı 2007-2021 Yılları Arası Verilerinin İstatistiksel Analizi*. Retrieved 01.10.2024 from <https://turkiye.unfpa.org/tr/ev-ici-siddet-raporu-basin-bulteni>
- UnWoman. (2020). *Types of violence against women and girls*. <https://unwomen.org.au/types-of-violence-against-women-and-girls/>
- Walker-Descartes, I., Mineo, M., Condado, L. V., & Agrawal, N. (2021). Domestic violence and its effects on women, children, and families. *Pediatric Clinics*, 68(2), 455-464. <https://doi.org/10.1016/j.pcl.2020.12.011>
- Wang, J., Yang, Z., Li, Y., Ma, R., Zhang, L., Du, Y., & Dou, H. (2023). Status and influencing factors of elder neglect by geriatric nursing assistants in Chinese nursing homes: a cross-sectional survey. *Frontiers in Medicine*, 10, 1273289. <https://doi.org/10.3389/fmed.2023.1273289>
- WHO. (2014). WHO Global Health Observatory Data Repository. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>
- WHO. (2021a). Intimate partner violence. <https://apps.who.int/violence-info/intimate-partner-violence/>
- WHO. (2021b). *Violence against women*. https://www.who.int/health-topics/violence-against-women#tab=tab_1
- WHO. (2024). *Abuse of older people*. Retrieved 10.10.2024 <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people> from
- Yanık, D., & Ediz, Ç. (2022). Aile içi şiddetin sessiz mağdurları: çocuklar. *Meyad Akademi*, 3(1), 91-103.

- Yosep, I., Mardhiyah, A., Hazmi, H., Fitria, N., Lukman, M., Yamin, A., & Pahria, T. (2024). A scoping review of nursing interventions for reducing the negative impacts of domestic violence among women. *BMC nursing*, 23(1), 834.<https://doi.org/10.1186/s12912-024-02453-3>
- Yu, M., Gu, L., Shi, Y., & Wang, W. (2021). A systematic review of self-neglect and its risk factors among community-dwelling older adults. *Aging & Mental Health*, 25(12), 2179-2190.<https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1821168>